

ISSN 2654-1300

τ. 24 / Έτος 7ο / Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2025 / Κρητική Επιχειρηματική Έκδοση

Αυθεντικότητα Κρητικής Διατροφής

Έλενα Αδικοιμενάκη

Ανθεκτικότητα
Κρήτης
& Logistics

Διαχείριση
Αποβλήτων
Τουρισμού

Γυναικείο
Επιχειρείν
Σητείας

Ολιστική
Εφαρμογή
Άρδευσης

6 Κρητών Φιλοξενείν 2025
Το Μέλλον της Κρητικής Φιλοξενίας της Σύνταξης
10 Οικονομία
Τεχνολογική Πρόοδος & Ψηφιακές Ανισοροπίες
Των: Γιώργου Ατσαλάκη & Ιωάννας Ατσαλάκη
14 Τουρισμός
Γιατί επιλέξαμε ξανά το θέμα: Φιλοξενία και Βιωματικός Τουρισμός
Του Γεώργιου Πελεκανάκη
16 Συνέντευξη
Προκλήσεις & Προοπτικές Βιώσιμου Πρωτογενή Τομέα
Συνέντευξη της Άννας Δασκαλάκη
22 Logistics
Η Ανθεκτικότητα της Κρήτης Ξεκινά από τα Logistics
Του Σπύρου Μπαλαντίνου
24 Συνέντευξη
Οροπέδιο Λασιθίου: Γη των Ανέμων, των Μύθων & της Ανάπτυξης
Συνέντευξη του Γεώργιου Αθανασάκη
32 Άρδευση
Ολιστικό σχήμα συμβουλευτικής άρδευσης σε 3 επίπεδα από τον ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ
Ένα παράδειγμα επιτυχημένης εφαρμογής στην Κρήτη
Του Νεκτάριου Κουργιαλά
36 Συνέντευξη
Η Κρήτη Οδηγεί τη Βιώσιμη Ξενοδοχία. Το Μέλλον της Διαχείρισης Αποβλήτων στον Τουρισμό.
Συνέντευξη του Φώτη Κοκοτού
42 Γυναικεία Επιχειρηματικότητα
Έμπνευση, Ενδυνάμωση και Δικτύωση
Εκδήλωση για την Ημέρα της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας στο Πολύκεντρο Σητείας
46 Συνέντευξη
Αυθεντικότητα Κρητικής Διατροφής
Συνέντευξη της Έλενας Αδικημενάκη

52 Αγροδιατροφική Αλυσίδα
Τεχνητή Νοημοσύνη για τη Βιώσιμη Μετάβαση της Κρητικής Γεωργίας: Από την Παραγωγή στην Αγροδιατροφή
Του Αντώνη Κρητικού
58 Συνέντευξη
70 Χρόνια Καινοτομίας στην Εφοδιαστική Αλυσίδα
Συνέντευξη του Αθανάσιου Ρουσάκη

Έλενα Αδικημενάκη

Αθανάσιος Ρουσάκης

Αντώνης Κρητικός

Γυναικείο Επιχειρείν Σητείας

Φώτης Κοκοτός

Νεκτάριος Κουργιαλάς

Γεώργιος Αθανασάκης

Σπύρος Μπαλαντίνος

Άννα Δασκαλάκη

Γεώργιος Πελεκανάκης

Ιωάννα Ατσαλάκη

Γιώργος Ατσαλάκης

Κρητών Φιλοξενείν

Ιδιοκτήτης - Εκδότης Κώστας Λιακάκης • Εμπορικό, Εμμανουήλ Δ. Λιναρίτης, marketing@cretanbusiness.gr • Εμπορικό, Ανδρέας Οικονόμου cretanbusinesscomm@gmail.com • Υπεύθυνος Επικοινωνίας, Γρηγόρης Λιακάκης, business@cretanbusiness.gr • Συδρομές: contact@cretanbusiness.gr • Σύνταξη: cretan@cretanbusiness.gr • Επιμέλεια & Παραγωγή Idea Graphics Design • Υπεύθυνος Τυπογραφείου Ανδρέας Μποτζάκης, Τηλέφωνο 210 3301604, Τζαβέλα 10, Τ.Κ. 106 81 Αθήνα • Περιοδικό «ΚΡΗΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ» • Ψυταλλείας 8, Τ.Κ. 112 56 Αθήνα • Τηλέφωνα: Κρήτης 6950091666, Αθήνας 210 2117497, 6909101159 • web: http://www.cretanbusiness.gr • ISSN 2654-1300. Απαγορεύεται η αναδημοσίευση κειμένων και φωτογραφιών χωρίς την έγγραφη άδεια του εκδότη.

cretanbusiness.gr
ΑΚΟΛΟΥΘΗΣΤΕ ΜΑΣ:

Το Μέλλον της Κρητικής Φιλοξενίας

Αγαπητοί αναγνώστες,

Με ιδιαίτερη χαρά και αισιοδοξία, αλλά κυρίως με μεγάλη υπερηφάνεια, σας παρουσιάζουμε την ολοκληρωμένη εικόνα της δράσης **«Κρητών Φιλοξενείν»**. Αυτό το φιλόδοξο έργο, που αναδείχθηκε σε πραγματική πνοή για τον ποιοτικό τουρισμό στην Κρήτη, ολοκλήρωσε με απόλυτη επιτυχία τον αρχικό κύκλο των εκδηλώσεών του και στις τέσσερις περιφερειακές ενότητες του νησιού. Πίσω της άφησε ένα ισχυρό και αδιαμφισβήτητο αποτύπωμα προστιθέμενης αξίας, θέτοντας γερές βάσεις για το μέλλον της κρητικής φιλοξενίας.

Το ταξίδι της «Κρητών Φιλοξενείν» ξεκίνησε δυναμικά με την εναρκτήρια Ημερίδα στα **Χανιά**, μια περιοχή με μακρά τουριστική παράδοση. Ακολούθησε το **Ρέθυμνο**, όπου ο διάλογος εμβάθυνε σε θέματα αυθεντικότητας και βιωσιμότητας. Στη συνέχεια, η δράση μεταφέρθηκε στο **Ηράκλειο**, το μεγαλύτερο αστικό κέντρο του νησιού, όπου η συμμετοχή ήταν εντυπωσιακή, και κορυφώθηκε πρόσφατα στον **Άγιο Νικόλαο**, ολοκληρώνοντας τον πρώτο της κύκλο.

Σε κάθε μία από αυτές τις εκδηλώσεις, η συμμετοχή ήταν εξαιρετικά ευρεία, περιλαμβάνοντας **εκπροσώπους από όλους τους κλάδους του τουρισμού** –ξενοδόχους, ιδιοκτήτες καταλυμάτων,

επαγγελματίες εστίασης, τουριστικούς πράκτορες–, αλλά και εκπροσώπους της **τοπικής αυτοδιοίκησης, επιστημονικών φορέων**, της **ακαδημαϊκής και ερευνητικής κοινότητας**, και φυσικά, των **επιχειρηματιών** που αποτελούν την καρδιά της κρητικής οικονομίας. Η ανταπόκριση του κόσμου –δια ζώσης και διαδικτυακά– ξεπέρασε κάθε προσδοκία, αναδεικνύοντας με τον πιο emphaticό τρόπο την επιτακτική ανάγκη για τέτοιες πρωτοβουλίες που έχουν τη δύναμη να ενώνουν δυνάμεις, να **δημιουργούν συνέργειες** και να **χαράσσουν με τόλμη το μέλλον** του τουρισμού στην Κρήτη.

Η «Κρητών Φιλοξενείν» δεν είναι απλώς μια σειρά μεμονωμένων εκδηλώσεων ή ημερίδων. Αντιθέτως, αποτελεί μια **ολοκληρωμένη και συνεκτική προσπάθεια** με στρατηγικό στόχο: την **ενίσχυση της ταυτότητας της Κρήτης** ως ενός ποιοτικού, πολυδιάστατου και βιώσιμου τουριστικού προορισμού. Στο επίκεντρο αυτής της δράσης βρίσκεται η **αυθεντική κρητική φιλοξενία**, ένα θεμελιώδες και αναπόσπαστο συστατικό του πολιτισμού μας, μια αξία βαθιά ριζωμένη στην παράδοση του νησιού. Μέσα από **εμπειρισιακές ομιλίες** από ειδικούς του χώρου, **επιχειρηματικές συναντήσεις** και **παραγωγικές συζητήσεις**, οι συμμετέχοντες είχαν την πολύτιμη ευκαιρία να **εμβαθύνουν** σε μια πληθώρα κρίσιμων θεμάτων. Συζητήθηκαν εκτενώς η **βιωσιμότητα** και οι πράσινες πρακτικές, η

αναγκαία **ψηφιακή μετάβαση** των επιχειρήσεων, η **ανάδειξη των τοπικών προϊόντων** και η άρρηκτη σύνδεσή τους με την τουριστική εμπειρία, καθώς και η **προώθηση εναλλακτικών μορφών τουρισμού** που εμπλουτίζουν το προσφερόμενο προϊόν. Όλες αυτές οι θεματικές είχαν έναν κοινό παρονομαστή και έναν ξεκάθαρο στόχο: την **παροχή ακόμα υψηλότερου επιπέδου υπηρεσιών** προς τους επισκέπτες μας, διασφαλίζοντας μια μοναδική και αξέχαστη εμπειρία.

Η Προστιθέμενη Αξία της «Κρητών Φιλοξενείν»: Πέρα από την Επιφάνεια

Η **προστιθέμενη αξία** της δράσης «Κρητών Φιλοξενείν» στην τουριστική οικονομία της Κρήτης είναι **πολλαπλή και κρίσιμη** για τη μακροπρόθεσμη ανάπτυξη του νησιού. Δεν περιορίζεται μόνο στην άμεση γνώση που αποκτήθηκε στις ημερίδες, αλλά επεκτείνεται σε μια ευρύτερη **πολιτισμική και οικονομική αναγέννηση**:

Αναβάθμιση της Ποιότητας και Ενίσχυση της Ταυτότητας: Η δράση συνέβαλε καθοριστικά στην **αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών** σε όλο το φάσμα της φιλοξενίας, από τα μικρά οικογενειακά καταλύματα μέχρι τις μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες. Μέσα από την εκπαίδευση και την ευαισθητοποίηση, ενίσχυσε την πεποίθηση ότι η Κρήτη δεν είναι απλώς ένας προορισμός ήλιου και θάλασσας, αλλά ένας τόπος με **πλούσια ιστορία, μοναδική γαστρονομία, ανέγγιχτη φύση** και πάνω απ’ όλα, **ανθρώπους που ξέρουν να φιλοξενούν με αυθεντικότητα και ψυχή**. Αυτή η ενισχυμένη ταυτότητα μεταφράζεται σε αυξημένες ροές ποιοτικού τουρισμού και υψηλότερες δαπάνες ανά επισκέπτη.

Προώθηση της Τοπικής Οικονομίας και Ενίσχυση της Βιώσιμης Ανάπτυξης: Η έντονη **έμφαση στην ανάδειξη των τοπικών προϊόντων** και **υπηρεσιών** δημιούργησε ισχυρούς και αμφίδρομους δεσμούς μεταξύ του τουρισμού και της πρωτογενούς παραγωγής του νησιού. Αυτό όχι μόνο ενισχύει την τοπική οικονομία, αλλά και διατηρεί την **αυθεντικότητα** του προορισμού, προσφέροντας στους επισκέπτες μια βαθύτερη και πιο γνήσια εμπειρία.

Παράλληλα, μέσα από τον ανοιχτό διάλογο, τέθηκαν επί τάπητος θέματα **περιβαλλοντικής προστασίας** και **κοινωνικής ευθύνης**, προωθώντας την υιοθέτηση πράσινων πρακτικών στον τουριστικό κλάδο, με στόχο η Κρήτη να γίνει ένα πρότυπο βιωσιμότητας για ολόκληρη τη Μεσόγειο.

Επιμήκυνση της Τουριστικής Περιόδου: Η συστηματική **προβολή** και **ανάδειξη εναλλακτικών μορφών τουρισμού**, όπως ο αγροτουρισμός,

ο πολιτιστικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός και ο γαστρονομικός τουρισμός, ανοίγει νέους δρόμους για την προσέλκυση επισκεπτών καθ’ όλη τη διάρκεια του χρόνου. Αυτό συμβάλλει καθοριστικά στην **επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου**, μειώνοντας την έντονη εποχικότητα και δημιουργώντας πιο σταθερές θέσεις εργασίας.

Ενίσχυση της Διεθνούς Εικόνας της Κρήτης: Η «Κρητών Φιλοξενείν» λειτουργεί ως ένας ισχυρός πρεσβευτής, **προβάλλοντας διεθνώς την Κρήτη** ως έναν προορισμό που προσφέρει **αυθεντικές και πολυδιάστατες εμπειρίες**. Οι εμπειρίες αυτές βασίζονται στις πλούσιες παραδόσεις, τον μοναδικό πολιτισμό και, φυσικά, την αξεπέραστη και παροιμιώδη φιλοξενία των κατοίκων της.

Δικτύωση και Συνεργασία: Οι ημερίδες λειτούργησαν ως **δυναμικές πλατφόρμες διαλόγου** και ως **θερμοκοιτίδες ιδεών και συνεργασιών**. Ενθαρρύνθηκε η ουσιαστική διασύνδεση μεταξύ τουριστικών επιχειρήσεων, παραγωγών τοπικών προϊόντων και πολιτιστικών φορέων. Αυτή η δράση λειτούργησε ως καταλύτης για τη **δημιουργία συνεργειών** και την **κοινή προσπάθεια** για την επίτευξη κοινών στόχων, θέτοντας τις βάσεις για απτές επιχειρηματικές συμφωνίες που θα ωφεληθούν όλο το φάσμα της τοπικής οικονομίας.

Το Βλέμμα στη Σητεία: Η 5η Ημερίδα και το Μέλλον

Το ταξίδι της «Κρητών Φιλοξενείν» δεν σταματά εδώ. Αντιθέτως, συνεχίζεται με **ανανεωμένο όραμα** και **μεγαλύτερη δυναμική**. Μετά την επιτυχή ολοκλήρωση του πρώτου κύκλου, με ιδιαίτερη προσημονία και ενθουσιασμό ανακοινώνουμε ότι η **5η Ημερίδα** της δράσης, με **θέμα «Φιλοξενία και Βιωματικός Τουρισμός»**, θα φιλοξενηθεί το Σάββατο 18 Οκτωβρίου 2025 στην πανέμορφη και ιστορική Σητεία.

Η άμεση αποδοχή της πρότασης του Δημάρχου της Σητείας Γιώργου Ζερβάκη, για την συνδιοργάνωση της «Κρητών Φιλοξενείν» το 2025, δεν είναι καθόλου τυχαία.

Η Σητεία, με τον **μοναδικό της χαρακτήρα**, τα **παρθένα τοπία** της, την **πλούσια ιστορία** της και την **αυθεντική της παράδοση**, αποτελεί ένα ζωντανό παράδειγμα του **αναξιοποίητου δυναμικού** που διαθέτει η ανατολική Κρήτη. Η περιοχή αγκάλιασε τις αρχές και τους στόχους της «Κρητών Φιλοξενείν» με ενθουσιασμό και είναι έτοιμη να προσθέσει τη δική της ξεχωριστή πινελιά στον καμβά του ποιοτικού τουρισμού της Κρήτης.

Η Ημερίδα στη Σητεία θα αποτελέσει την επόμενη μεγάλη ευκαιρία για να **επεκτείνουμε τον διάλογο**, να **ενισχύσουμε τις τοπικές πρωτοβουλίες** και να απαντήσουμε σε ακόμα πιο συγκεκριμένα ερωτήματα, όπως:

- Πώς μπορεί η Σητεία να **αξιοποιήσει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά** της, όπως ο πλούτος του πρωτογενή τομέα της, τα σημαντικά αρχαιολογικά της ευρήματα, οι παραδοσιακοί οικισμοί και η μοναδική φυσική της ομορφιά, για να δημιουργήσει **διαφοροποιημένα και ελκυστικά τουριστικά προϊόντα**;

- Ποιες **υποδομές και επενδύσεις** απαιτούνται για να στηριχθεί η ανάπτυξη ενός **βιώσιμου και ισορροπημένου τουρισμού** στην περιοχή, χωρίς να αλλοιωθεί ο αυθεντικός χαρακτήρας και η φυσιογνωμία της;

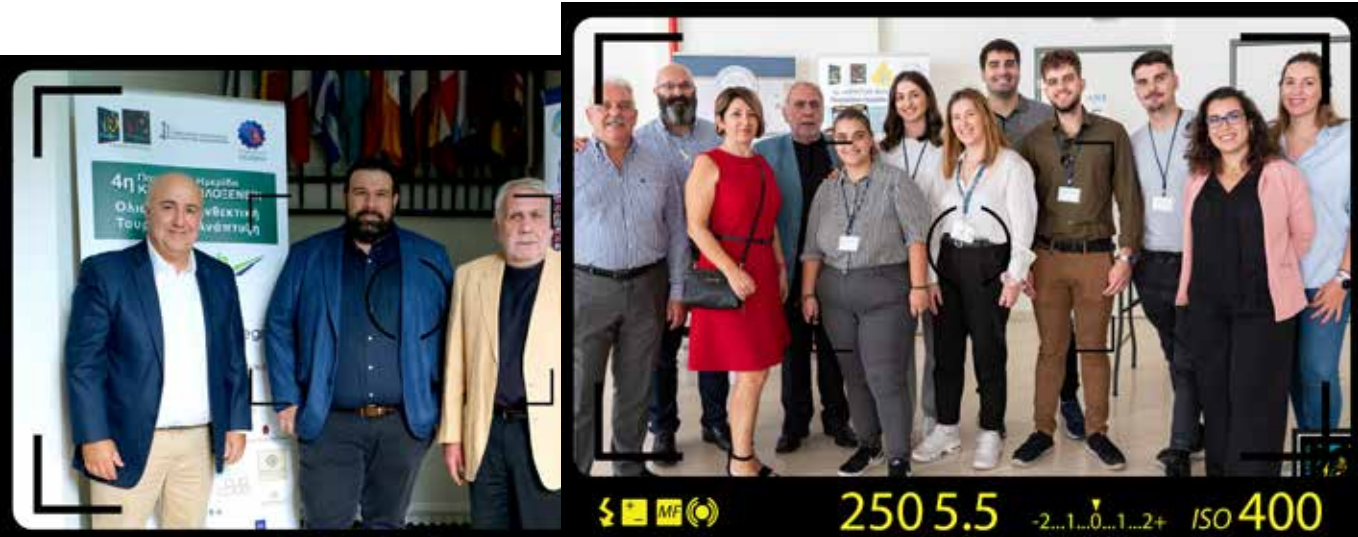
Είμαστε πεπεισμένοι ότι η «Κρητών Φιλοξενείν» έχει θέσει τις **στερέες βάσεις για έναν μετασχη-**

ματισμό του τουριστικού μοντέλου της Κρήτης, οδηγώντας το σε μια νέα εποχή ποιότητας, βιωσιμότητας και αυθεντικότητας.

Ως «Κρητών Επιχειρείν», θα συνεχίσουμε να παρακολουθούμε στενά, να αναλύουμε και να αναδεικνύουμε κάθε προσπάθεια και πρωτοβουλία που συμβάλλει στην **ευημερία και την ανάπτυξη του τόπου μας**. Γιατί η φιλοξενία στην Κρήτη δεν είναι απλώς μια υπηρεσία ή μια εμπορική δραστηριότητα, είναι **ένας τρόπος ζωής**, ένα αναπόσπαστο κομμάτι της κρητικής ταυτότητας, και το μέλλον της διαμορφώνεται **σήμερα** με τη συλλογική μας προσπάθεια.

Με το καλό να σμίξουμε.....
Σάββατο 18 Οκτώβρη 2025, Σητεία.

*Με ευχές από καρδιάς,
Η Σύntαξη του «Κρητών Επιχειρείν»*

Save the Date

ΣΗΤΕΙΑ

ΣΑΒΒΑΤΟ 18 • 10 • 2025

**«Φιλοξενία
& Βιωματικός Τουρισμός»**

5η Παγκρήτια Ημερίδα
ΚΡΗΤΩΝ ΦΙΛΟΞΕΝΕΙΝ

Τεχνολογική Πρόοδος & Ψηφιακές Ανισορροπίες

Των: Γιώργου Ατσαλάκη & Ιωάννας Ατσαλάκη

Γιώργος Σ. Ατσαλάκης
Οικονομολόγος
Αναπληρωτής Καθηγητής
Πολυτεχνείου Κρήτης

Ιωάννα Ατσαλάκη
Διδάσκων
Πολυτεχνείου Κρήτης
Εργαστήριο Ανάλυσης
Δεδομένων & Πρόβλεψης

Οι παγκόσμιες μεταβολές στις βασικές οικονομικές μεταβλητές ενδέχεται να επηρεάσουν τη συμπεριφορά των κρατών, οδηγώντας σε συνέπειες που θα γίνουν αισθητές σε όλο το φάσμα της παγκόσμιας οικονομικής και πολιτικής σκηνής.

Η σύγχρονη διεθνής τάξη χαρακτηρίζεται από ένα περίπλοκο δίκτυο οικονομικών αλληλεξαρτήσεων, όπου οι μεταβολές σε θεμελιώδεις μεταβλητές — όπως το εμπόριο, η τεχνολογία, η νομισματική πολιτική και οι γεωπολιτικοί κίνδυνοι — έχουν συστηματικές επιπτώσεις, επηρεάζοντας όχι μόνο τις εγχώριες στρατηγικές των κρατών αλλά και τις παγκόσμιες ισορροπίες ισχύος.

Η τεχνολογία αποτελεί σήμερα έναν από τους ισχυρότερους μοχλούς μεταβολής του παγκόσμιου συστήματος. Η ραγδαία πρόοδος στην τεχνητή νοημοσύνη, στην αυτοματοποίηση, στα big data και στις ψηφιακές επικοινωνίες έχει αναδιαμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο οι οικονομίες παράγουν αξία, αλλά και το πώς οι χώρες προβάλλουν ισχύ.

Οι χώρες που επενδύουν δυναμικά στην τεχνολογική καινοτομία — όπως οι Ηνωμένες Πολιτείες και η Κίνα — αποκτούν σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα, ενώ οι λιγότερο ανεπτυγμένες οικονομίες αντιμετωπίζουν τον κίνδυνο περιθωριοποίησης. Αυτό το ψηφιακό χάσμα τροφοδοτεί ανταγωνισμούς για έλεγχο κρίσιμων υποδομών (π.χ. δίκτυα 5G, υποθαλάσσια καλώδια δεδομένων, δορυφορικά συστήματα), αυξάνοντας τις εντάσεις στο γεωπολιτικό επίπεδο. Σε επίπεδο επιχειρήσεων, είναι επι-

τακτική η ανάγκη υιοθέτησης των νέων τεχνολογιών και κυρίως της τεχνητής νοημοσύνης.

Πώς να Αυτοματοποιήσετε την Επιχείρησή σας Χρησιμοποιώντας Τεχνητή Νοημοσύνη (AI)

Η τεχνητή νοημοσύνη (AI) προσφέρει τεράστιες δυνατότητες για την αυτοματοποίηση καθημερινών εργασιών σε κάθε τύπο επιχείρησης, από μικρές startups έως μεγάλες εταιρείες. Ακολουθεί ένας αναλυτικός οδηγός με πρακτικά βήματα που μπορούν να εφαρμοστούν χωρίς ανάγκη για γνώση προγραμματισμού.

1. Ορίστε Επιχειρηματικούς Στόχους

Πριν ξεκινήσετε, προσδιορίστε:

- Τι θέλετε να επιτύχετε (π.χ. εξοικονόμηση χρόνου, αύξηση πωλήσεων, καλύτερη υποστήριξη πελατών);
- Ποια τμήματα χρειάζονται την περισσότερη βοήθεια;

Χρησιμοποιήστε εργαλεία όπως Notion AI ή Miro για να οπτικοποιήσετε τις προτεραιότητές σας.

2. Εντοπίστε Επαναλαμβανόμενες Εργασίες

Καταγράψτε ποιες εργασίες γίνονται συχνά (π.χ. αποστολή email, καταχώριση δεδομένων). Εργαλεία όπως Trello ή Google Sheets μπορούν να σας βοηθήσουν να τα οργανώσετε.

3. Επιλέξτε τα Σωστά Εργαλεία AI

Χρησιμοποιήστε εργαλεία όπως:

- ChatGPT για παραγωγή περιεχομένου
- Airtable για διαχείριση δεδομένων
- Make.com ή Zapier για σύνδεση συστημάτων

4. Μάθετε να Συντάσσετε Σωστές Προτροπές (Prompts)

Μια καλά δομημένη προτροπή μπορεί να τριπλασιάσει την ποιότητα του αποτελέσματος. Δοκιμάστε φόρμουλες τύπου: Ρόλος + Στόχος + Πλαίσιο + Μορφή.

5. Δημιουργήστε Προσαρμοσμένους Βοηθούς GPT

Με το GPT Builder μπορείτε να φτιάξετε AI βοηθούς προσαρμοσμένους στη φωνή και στις ανάγκες της επιχείρησής σας.

6. Αυτοματοποιήστε τη Δημιουργία Περιεχομένου

Εργαλεία όπως Jasper ή Copy.ai μπορούν να δημιουργούν άρθρα, αναρτήσεις social media και περιγραφές προϊόντων.

7. Αυτοματοποιήστε Δημιουργία Leads και Email Καμπάνιες

Χρησιμοποιήστε εργαλεία όπως Instantly.ai και Lemlist για να τρέχετε καμπάνιες χωρίς χειροκίνητη παρέμβαση.

8. Χρησιμοποιήστε AI για HR και Προσλήψεις

Αυτοματοποιήστε το φιλτράρισμα βιογραφικών και τη διεξαγωγή συνεντεύξεων με εργαλεία όπως

TestGorilla.

9. Ρυθμίστε Chatbots για Υποστήριξη Πελατών
Εργαλεία όπως Intercom ή Tidio μπορούν να αναλάβουν απλές ερωτήσεις πελατών 24/7.

10. Συνδέστε Εσωτερικές Ροές Εργασιών
Με Make.com ή Zapier συνδέστε τις εφαρμογές σας ώστε να συνεργάζονται αυτόματα.

11. Προσθέστε Αναλυτικά Στοιχεία

Χρησιμοποιήστε Tableau ή MonkeyLearn για να μετατρέψετε δεδομένα σε dashboards και αναφορές.

12. Αυτοματοποιήστε Συναντήσεις και Ραντεβού
Εργαλεία όπως Calendly προγραμματίζουν αυτόματα συναντήσεις και στέλνουν υπενθυμίσεις.

13. Δημιουργήστε SOPs (Standard Operating Procedures)

Με ScribeHow ή Tango καταγράψτε οπτικά τις διαδικασίες σας για εκπαίδευση της ομάδας.

14. Παρακολουθήστε την Απόδοση της Επιχείρησής σας

Με Feedly AI ή ειδοποιήσεις Notion μένετε ενημερωμένοι για τάσεις, αποδόσεις και σχόλια πελατών.

Η αυτοματοποίηση με AI δεν απαιτεί εξειδικευμένες τεχνικές γνώσεις, αλλά μια στρατηγική εφαρμογή των σωστών εργαλείων. Με αυτόν τον οδηγό μπορείτε να ξεκινήσετε βήμα-βήμα για να δημιουργήσετε μια πιο αποδοτική και έξυπνη επιχείρηση.

Παρακάτω είναι ένα προσαρμοσμένο σχέδιο για ένα κλάδο.

Οδηγός Εφαρμογής AI για Αυτοματοποίηση Επιχειρηματικών Διαδικασιών σε Γραφεία Παροχής Υπηρεσιών (π.χ. συμβουλευτικές, δικηγορικές, λογιστικές, content agencies)

Αυτός ο αναλυτικός οδηγός δείχνει πώς να εφαρμόσετε σε 14 βήματα αυτοματοποίησης με AI, προσαρμοσμένα στις ανάγκες ενός γραφείου παροχής υπηρεσιών. Ο στόχος είναι να μειώσετε τα επαναλαμβανόμενα καθήκοντα, να αυξήσετε την αποδοτικότητα της ομάδας και να ενισχύσετε την εμπειρία πελάτη χωρίς να απαιτείται γνώση κώδικα.

Βήμα 1: Ορισμός Επιχειρηματικών Στόχων

Χρησιμοποιήστε εργαλεία όπως Notion AI ή Miro για να σχεδιάσετε:

- Ποια τμήματα χρειάζονται αυτοματοποίηση (π.χ. onboarding πελατών, δημιουργία προσφορών, παρακολούθηση projects).
- Τι μετράει ως «επιτυχία» (π.χ. χρόνος παράδοσης, ικανοποίηση πελάτη, εξοικονόμηση κόστους).

Πλεονέκτημα: Σαφής στόχευση για μέγιστο αποτέλεσμα.

Βήμα 2: Καταγραφή Επαναλαμβανόμενων Εργασιών

Λίστα στο Trello ή Google Sheets με εργασίες όπως:

- Σύνταξη email follow-ups.
- Προετοιμασία προσφορών.

• Αναφορές προόδου.
Πλεονέκτημα: Εντοπίζετε πού θα έχετε το μεγαλύτερο ROI.
Βήμα 3: Επιλογή Κύριων Εργαλείων AI
Για γραφεία παροχής υπηρεσιών προτείνουμε:
• ChatGPT για κείμενα και brainstorming.
• Airtable για διαχείριση δεδομένων πελατών.
• Make.com ή Zapier για συνδέσεις μεταξύ εργαλείων.
Πλεονέκτημα: Μικρότερος χρόνος υλοποίησης.
Βήμα 4: Εκπαίδευση στη Σύνταξη Προτροπών (Prompting)
Παράδειγμα prompt:
«Είσαι συμβουλευτικός σύμβουλος. Στόχος: Δημιουργία συνοπτικής προσφοράς για πελάτη. Πλαίσιο: Το έργο αφορά digital marketing. Μορφή: Σύνομο bullet list.»
Πλεονέκτημα: Βελτιωμένη ακρίβεια στις απαντήσεις AI.
Βήμα 5: Δημιουργία Custom GPT Assistant
Χρησιμοποιήστε GPT Builder για να φτιάξετε:
• Βοηθό που συντάσσει προσφορές με βάση templates.
• Βοηθό που συνοψίζει συμβάσεις ή reports.
Πλεονέκτημα: Εξοικονόμηση ωρών εργασίας.
Βήμα 6: Αυτοματοποίηση Δημιουργίας Περιεχομένου
Εργαλεία: Jasper, ChatGPT.
Δημιουργία:
• Blogs για το site σας.
• Αναρτήσεις σε LinkedIn & social media.
• Περιεχόμενο για newsletters.
Πλεονέκτημα: Σταθερή επικοινωνία με πελάτες.
Βήμα 7: Αυτοματοποίηση Lead Generation & Emailing
Εργαλεία: Instantly.ai, Lemlist.
Δημιουργία cold email campaigns και παρακολούθηση leads.
Πλεονέκτημα: Αύξηση πελατολογίου χωρίς επιπλέον κόστος marketing.
Βήμα 8: AI για Προσλήψεις & HR
Εργαλεία: TestGorilla, Hirelogic.
Αυτόματο φιλτράρισμα βιογραφικών, δημιουργία job descriptions.
Πλεονέκτημα: Μικρότερο κόστος πρόσληψης.
Βήμα 9: AI-Powered Υποστήριξη Πελατών
Εργαλεία: Tidio, Intercom Fin.
Στήσιμο chatbot για συχνές ερωτήσεις (π.χ. χρεώσεις, ώρες επικοινωνίας).
Πλεονέκτημα: Μείωση πίεσης στην ομάδα υποστήριξης.
Βήμα 10: Εσωτερικές Ροές Εργασίας
Εργαλεία: Make.com, Zapier.
Αυτοματοποίηση:
• Ειδοποιήσεων Slack.
• Δημιουργίας τιμολογίων.

• Συγχρονισμού αρχείων.
Πλεονέκτημα: Μείωση λαθών, ταχύτερη ροή.
Βήμα 11: Αναλυτικά & Στατιστικά
Εργαλεία: Tableau, MonkeyLearn.
Dashboard παρακολούθησης KPIs (π.χ. χρόνος παράδοσης, ικανοποίηση πελάτη).
Πλεονέκτημα: Βάση για στρατηγικές αποφάσεις.
Βήμα 12: Ημερολόγιο & Scheduling
Εργαλεία: Calendly, Motion.
Αυτόματος προγραμματισμός συναντήσεων, αποστολή υπενθυμίσεων.
Πλεονέκτημα: Λιγότερη διαχείριση ημερολογίου.
Βήμα 13: Δημιουργία SOPs (Standard Operating Procedures)
Εργαλεία: ScribeHow, Tango.
Οπτική καταγραφή βημάτων, ώστε η ομάδα να ακολουθεί εύκολα.
Πλεονέκτημα: Καλύτερη εκπαίδευση προσωπικού.
Βήμα 14: Παρακολούθηση Επιχειρησιακών Δεδομένων
Εργαλεία: Feedly AI, Notion alerts.
Παρακολούθηση τάσεων, feedback πελατών, νέων κινδύνων.
Πλεονέκτημα: Ενημέρωση σε πραγματικό χρόνο.

Τέσσερα Κύματα Τεχνητής Νοημοσύνης
Η εξέλιξη της AI μπορεί να χωριστεί σε τέσσερα διακριτά κύματα, καθένα από τα οποία χαρακτηρίζεται από διαφορετική εστίαση και εφαρμογές:
1. Αντιληπτική AI. Η πρώτη φάση αφορά συστήματα που αντιλαμβάνονται τον κόσμο γύρω τους μέσω αισθητηρίων και αισθητηριακών δεδομένων. Περιλαμβάνει τεχνολογίες όπως η αναγνώριση εικόνας, ήχου και φωνής (π.χ. αναγνώριση προσώπων σε βίντεο, φωνητικές εντολές σε smartphones).
2. Γενετική AI. Εδώ συναντάμε τα συστήματα που δημιουργούν νέο περιεχόμενο, όπως κείμενο, εικόνες, μουσική ή ακόμα και κώδικα. Παραδείγματα είναι το ChatGPT, το DALL-E και τα generative models που χρησιμοποιούνται στη διαφήμιση και την παραγωγή περιεχομένου.
3. Συλλογιστική AI. Σε αυτό το κύμα, η AI αποκτά δυνατότητες συλλογισμού, λήψης αποφάσεων και σύνθεσης συμπερασμάτων από δεδομένα. Εφαρμογές περιλαμβάνουν chatbots που δίνουν συμβουλές, συστήματα πρόβλεψης αγορών ή χρηματοοικονομικής συμπεριφοράς και recommendation engines (π.χ. Netflix, Amazon).
4. Φυσική AI. Το τέταρτο κύμα φέρνει την AI στον φυσικό κόσμο με ρομπότ, αυτόνομα οχήματα και drones που αλληλεπιδρούν με το περιβάλλον. Συνδυάζει αισθητήρια δεδομένα, συλλογιστική και μηχανική δράση (π.χ. ρομποτικοί βραχίονες σε εργοστάσια, αυτόνομα delivery robots).
Σε κάθε φάση θα εμφανίζονται και καινούργια εργαλεία AI

motorclub.gr

MOTORCLUB

Αυτοκίνητα

Μηχανές

Enduro

Quads

Προτάσεις Διαδρομών

Πλατεία 18 Αγγλων, 1, Ηράκλειο
www.motorclub.gr
info@motorclub.gr
Τηλ.: 2810 222 408

Γιατί επιλέξαμε ξανά το θέμα: Φιλοξενία και Βιωματικός Τουρισμός

του Γιώργιου Πελεκανάκη

Σε μια εποχή που ο τουρισμός επαναπροσδιορίζεται, τόσο ως οικονομική δραστηριότητα όσο και ως ανθρώπινη εμπειρία, αποφασίσαμε να αφιερώσουμε για δεύτερη φορά το ετήσιο συνέδριό μας στο θέμα «Φιλοξενία και Βιωματικός Τουρισμός». Η απόφαση αυτή δεν αποτελεί επανάληψη, αλλά αναγκαία εμβάθυνση σε έναν τομέα που εξελίσσεται δυναμικά και επηρεάζει τον πυρήνα της τουριστικής ταυτότητας της χώρας μας.

Η ελληνική φιλοξενία δεν είναι απλώς ένα επαγγελματικό καθήκον – είναι τρόπος ζωής, αξία, πολιτισμικό κεφάλαιο. Στο προηγούμενο συνέδριο είδαμε πως οι επισκέπτες δεν αναζητούν μόνο υπηρεσίες, αλλά ανθρώπινες σχέσεις, αυθεντικότητας, συναίσθημα. Αυτό μας ώθησε να συνεχίσουμε τη συζήτηση, δίνοντας έμφαση στο πώς η φιλοξενία μπορεί να μετατραπεί σε εμπειρία ζωής για τον επισκέπτη.

Βιωματικός τουρισμός είναι μια ευκαιρία με μέλλον και δεν είναι τάση – είναι μετασχηματισμός. Ο ταξιδιώτης του σήμερα δεν ικανοποιείται πια με την απλή κατανάλωση προορισμών. Θέλει να «ζει» τον τόπο, να συμμετέχει στην καθημερινότητά του, να αγγίζει, να μαθαίνει, να αισθάνεται. Από τις αγροτουριστικές εμπειρίες μέχρι τα τοπικά εργαστήρια πολιτισμού και τις δραστηριότητες ευεξίας, ο βιωματικός τουρισμός ανοίγει νέους δρόμους σε επιχειρήσεις, τοπικές κοινωνίες και πολιτιστικά δίκτυα.

Η επανάληψη του ίδιου θέματος δεν είναι σύμπτωση. Είναι ανάγκη. Μέσα από την πρώτη διοργάνωση διαπιστώσαμε πως υπάρχει τεράστιο ενδιαφέρον, αλλά και ανάγκη για πρακτικά εργαλεία, παραδείγματα καλών πρακτικών, ανταλλαγή

εμπειριών και στρατηγικό σχεδιασμό. Το φετινό συνέδριο έρχεται πιο στοχευμένο, πιο βιωματικό, πιο ανοιχτό στους επαγγελματίες, στους νέους, στους μικρούς και μεγάλους επιχειρηματίες, στην ίδια την τοπική κοινωνία.

Επιλέγουμε λοιπόν να εστιάσουμε ξανά στη φιλοξενία και στον βιωματικό τουρισμό, γιατί πιστεύουμε πως εκεί κρύβεται το μέλλον του ελληνικού τουρισμού. Ένα μέλλον πιο βιώσιμο, πιο ανθρώπινο, πιο αυθεντικό. Και ταυτόχρονα, γιατί νιώθουμε την ευθύνη να ανοίγουμε διαλόγους ουσίας – όχι μόνο για το πώς υποδεχόμαστε τους επισκέπτες μας, αλλά και για το τι εικόνα θέλουμε να δώσουμε για τον τόπο μας.

Σας προσκαλούμε λοιπόν να είστε μέρος αυτού του διαλόγου. Γιατί η φιλοξενία δεν είναι μόνο επάγγελμα – είναι στάση ζωής. Και ο βιωματικός τουρισμός δεν είναι μόνο εμπειρία για τον επισκέπτη, αλλά ευκαιρία για εμάς.

Σας περιμένουμε στην Ημερίδα «Φιλοξενία και Βιωματικός Τουρισμός», που θα πραγματοποιηθεί στις 18 Οκτωβρίου 2025 στη Σητεία. Ελάτε να ακούσουμε ανθρώπους με εμπειρία, να ανταλλάξουμε ιδέες, να εμπνευστούμε, να χαράξουμε μαζί το μέλλον ενός πιο αυθεντικού και ουσιαστικού τουρισμού.

Ευχαριστούμε θερμά το «Κρητών Επιχειρείν» για την πρωτοβουλία και τη διοργάνωση. Επειδή πιστεύουμε βαθιά πως το θέμα είναι εξαιρετικά επίκαιρο και ουσιαστικό για τον κλάδο μας, η Πανελλήνια Ομοσπονδία Διευθυντών Ξενοδοχείων (ΠΟΔΙΞ) συμμετέχει με χαρά στη συνδιοργάνωση του συνεδρίου.

Γεώργιος Πελεκανάκης
Πρόεδρος
Πανελλήνιας Ομοσπονδίας
Διευθυντών Ξενοδοχείων

Προκλήσεις & Προοπτικές Βιώσιμου Πρωτογενή Τομέα

Η Κρήτη, ένα νησί με βαθιά παράδοση, διαθέτει έναν δυναμικό πρωτογενή τομέα, ένα μοναδικό χερσαίο και θαλάσσιο περιβάλλον, και μια ακμάζουσα τουριστική βιομηχανία. Αυτά τα στοιχεία, σε συνδυασμό με τις αυξανόμενες πιέσεις της κλιματικής αλλαγής, δημιουργούν ένα περίπλοκο τοπίο που απαιτεί εξειδικευμένη καθοδήγηση και βιώσιμες πρακτικές. Στην πρώτη γραμμή αυτής της προσπάθειας βρίσκεται το Παραρτήμα Κρήτης του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας (ΓΕΩΤ.Ε.Ε.), ένας ζωτικός επιστημονικός σύμβουλος της πολιτείας σε θέματα που αφορούν τον πρωτογενή τομέα, το περιβάλλον και τα τρόφιμα.

Σε αυτή την αποκλειστική συνέντευξη, της κυρίας Άννας Δασκαλάκη, Προέδρου του Παραρτήματος Κρήτης του ΓΕΩΤ.Ε.Ε., εμβαθύνουμε στον πολυσχιδή ρόλο και τους φιλόδοξους στόχους του Παραρτήματος και αποκαλύπτουμε το κρίσιμο έργο που επιτελείται για τη διαφύλαξη και την ενίσχυση των ανεκτίμητων φυσικών πόρων και της οικονομικής ευημερίας της Κρήτης. Εξερευνούμε πώς οι διάφορες ειδικότητές τους -γεωπόνων, γεωλόγων, δασολόγων, κτηνιάτρων και ιχθυολόγων- είναι κρίσιμες για την αντιμετώπιση των μοναδικών προκλήσεων της Κρήτης.

Επίσης, εξετάζουμε τις συνεργασίες τους με τοπικές αρχές και ιδρύματα, τις στρατηγικές τους για την αντιμετώπιση της διαχρονικής πρόκλησης της δακοκτονίας, και το όραμά τους για το μέλλον του αναπτυσσόμενου τομέα των θερμοκηπίων του νησιού. Τέλος, συζητάμε τον αντίκτυπο του νέου Ελαιοκομικού Μητρώου και την ανεκτίμητη συμβολή της γεωτεχνικής γνώσης στην αειφόρο ανάπτυξη του τουρισμού.

Άννα Δασκαλάκη
Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Παραρτήματος Κρήτης του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας

Ποιος ο ρόλος και οι κύριοι στόχοι του Παραρτήματος Κρήτης του ΓΕΩΤ.Ε.Ε., εντός του ευρύτερου αγροτικού και γεωτεχνικού τοπίου της Κρήτης;

Το ΓΕΩΤΕΕ είναι επιστημονικός σύμβουλος της πολιτείας για θέματα πρωτογενή τομέα, περιβάλλοντος και τροφίμων. Οι κλάδοι του ΓΕΩΤΕΕ γεωπόνοι, γεωλόγοι, δασολόγοι, κτηνίατροι και ιχθυολόγοι ειδοκόητες αιχμής στην Κρήτη που είναι ενα νησί με παράδοση στον πρωτογενή τομέα, με ιδιαίτερο περιβάλλον χερσαίο και θαλάσσιο, ιδιαίτερα σήμερα που οι κλιματικές συνθήκες ασκούν ιδιαίτερη πίεση τόσο στην αγροτική παραγωγή και στο περιβάλλον και ταυτόχρονα η αύξηση του τουρισμού δημιουργεί επιπλέον απαιτήσεις.

Οι στόχοι του Παραρτήματος Κρήτης στις παρούσες συνθήκες είναι:

- Η συνεργασία με επιστημονικούς, ακαδημαϊκούς και θεσμικούς φορείς για την ενημέρωση των μελών μας σε όλα τα νέα δεδομένα που αφορούν τόσο την επιστημονική μας γνώση αλλά και το θεσμικό πλαίσιο όπως διαμορφώνεται κάθε φορά.
- Συνεργασία για την κατάθεση απόψεων και παρεμβάσεων για τη διαμόρφωση πολιτικών,
- Άνοιγμα στην κοινωνία και ενημέρωση για θέματα που αφορούν τον πρωτογενή, τα τρόφιμα και το περιβάλλον.

Το ΓΕΩΤΕΕ σε κεντρικό επίπεδο αλλά και σε επίπεδο παραρτημάτων προσπαθεί να συμμετέχει στα γεωτεχνικά δρώμενα και να συνεισφέρει με γνώση

και απόψεις για τη διαμόρφωση και των κεντρικών πολιτικών για τον αγροτικό τομέα και το περιβάλλον. Αλλα δυστυχώς σε επίπεδο υπουργείων διαπιστώνουμε ότι δεν υπάρχει συνεργασία στο βαθμό που θα έπρεπε και αυτό φαίνεται σε πολλές περιπτώσεις που εκ των υστέρων παρεμβάσεις του ΓΕΩΤΕΕ.

Πώς συνεργάζεται το Παράρτημα με τις τοπικές αρχές, άλλους επαγγελματικούς φορείς, εκπαιδευτικά και ερευνητικά ιδρύματα στην Κρήτη;

Στόχος μας ασφαλώς είναι και η συνεργασία με τις τοπικές αρχές, την Περιφέρεια, τους Δήμους, τα άλλα επιμελητήρια και τους φορείς της Κρήτης. Με την Περιφέρεια συνεργαζόμαστε σε πολλά θέματα και συμμετέχουμε σε ομάδες εργασίες, εκδηλώσεις κλπ.

Με τους Δήμους προσπαθούμε να είμαστε σε επαφή αλλά δεν το έχουμε καταφέρει στο βαθμό που θέλουμε λόγω του αριθμού των Δήμων, της γεωγραφικής απόστασης.

Με τα επιμελητήρια επίσης, ιδιαίτερα με το ΤΕΕ ΤΑΚ, το ΟΕΕ ΤΑΚ και το Επιμελητήριο Ηρακλείου, καθώς και τα ακαδημαϊκά και τα ερευνητικά ιδρύματα έχουμε επικοινωνία και συνεργασία.

Σε κάθε συνάντηση, με κάθε φορέα διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν πολλά να γίνουν και κάθε φορά βρίσκουμε κοινό πεδίο δράσης. Συνεργασίες γίνονται και υπάρχει διάθεση για συνέργειες. Μόνο εμπόδιο είναι οι πόροι και κυρίως οι άνθρωποι που θα τρέξουν όλες τις δράσεις που θέλουμε να πραγματοποιήσουμε.

Με τη συμμετοχή των μελών μας τίθενται ζητή-

Περιβαλλοντική Δράση - Ανώγεια

ματα και διαμορφώνονται απόψεις και προτάσεις σε πραγματικό χρόνο και ζητήματα της επικαιρότητας. Το Παράρτημα Κρήτης του ΓΕΩΤΕΕ με γραφεία στο Ηράκλειο τα τελευταία 14 χρόνια δεν έχει μόνιμο προσωπικό. Οι περικοπές προσλήψεων στο δημόσιο τομέα επιδρούν και στο ΓΕΩΤΕΕ. Έχουμε μια θέση κενή θέση γεωπόνου ΠΕ στην κινητικότητα και περιμένουμε την πρόσληψη ενός υπάλληλου ΔΕ από προκήρυξη που είναι σε εξέλιξη. Αλλά να τονίσουμε ότι η συμμετοχή των μελών είναι η κινητήριο δύναμη και αυτό είναι το στοίχημα όχι μόνο για το ΓΕΩΤΕΕ αλλά για όλα τα επιμελητήρια. Στο ΓΕΩΤΕΕ είναι υποχρεωτική η εγγραφή και χορηγεί την άδεια άσκησης επαγγέλματος των γεωτεχνικών. Πέρα απο αυτό όμως είναι η ενεργή συμμετοχή των συναδέλφων το σημαντικότερο μέσο για να ακούσουμε τα προβλήματα, να διαμορφώσουμε προτάσεις για να ανταποκριθούμε σε αυτά που απαιτεί ο ρόλος μας αλλά και στους στόχους που βάζουμε και να διαχειριστούμε τις συνεχείς αλλαγές και προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε επιστημονικά και επαγγελματικά.

Η δακοκτονία αποτελεί ένα διαχρονικό και κρίσιμο ζήτημα για την ελαιοκομία στην Κρήτη. Πόσο αποτελεσματικά κρίνετε τα μέτρα που έχουν ληφθεί μέχρι στιγμής; Υπάρχουν καινοτόμες προσεγγίσεις ή νέες τεχνολογίες που εξετάζονται για την ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της καταπολέμησης;

Η δακοκτονία είναι το κύριο θέμα συζήτησης ελαιοπαραγωγών κάθε χρόνο από το Μάιο μέχρι το Νοέμβριο και ανάμεσα στα 5 πιο δημοφιλή τον υπόλοιπο χρόνο. Και είναι σημαντικό γιατί ο δάκος είναι σημαντικός εχθρός για τον ελαιόκαρπο. Η δακοκτονία είναι ένα σύστημα συλλογικής καταπολέμησης του δάκου. Ένα σύστημα δηλαδή που προσπαθεί

να διασφαλίσει χαμηλούς πληθυσμούς δάκου ώστε να έχουμε παραγωγή ποιοτικού ελαιολάδου, χωρίς να επιβαρύνουμε υπέρμετρα το περιβάλλον. Για να γίνει σωστά η δακοκτονία πρέπει να υπάρχουν έγκαιρα οι απαραίτητοι διαθέσιμοι πόροι, οι άνθρωποι δηλαδή που θα εργαστούν στη δακοκτονία, γεωπόνοι τομεάρχες, εργατοτεχνίτες, εργαζόμενοι στα συνεργεία ψεκασμού, παγιδοθέτες κα, αλλά και τα απαραίτητα υλικά (φυτοπροστατευτικά προϊόντα για τους ψεκασμούς). Ο αριθμός των τομεαρχών παραμένει μειωμένος εδώ και αρκετά χρόνια. Γίνεται αγώνας δρόμου κάθε χρόνο για να ξεκινήσουν έγκαιρα όλες οι διαδικασίες. Υπάρχει πρόβλημα να βρεθούν εργαζόμενοι στα συνεργεία ψεκασμού. Είναι σημαντική η ενεργή συμμετοχή των αγροτών τόσο στο να συμμετέχουν στην παγιδοθεσία και στα συνεργεία ψεκασμού, αλλά και να ελέγχουν, να φροντίζουν για την προσβασιμότητα των αγροτεμαχίων τους για τους ψεκασμούς κλπ.

Η δακοκτονία εξελίσσεται παράλληλα με την τεχνολογία. Με τη συμμετοχή του ΕΛΜΕΠΑ και του ΕΛΓΟ Δήμητρα σε προγράμματα δοκιμάζονται νέα μέσα και μέθοδοι, και με τη συνεχή συνεργασία των φορέων η πληροφορία μεταφέρεται εύκολα και άμεσα.

Είναι κοινή διαπίστωση ότι είναι αναγκαία η αύξηση του αριθμού των ψεκασμών που προβλέπονται για κάθε ΠΕ καθώς και της αύξησης της τιμής ανά δέντρο και ανά παγίδα για να αντιστοιχούν στα κόστη.

Το ΓΕΩΤΕΕ Παράρτημα Κρήτης στηρίζει τη δακοκτονία για παραγωγή ποιοτικού ελαιολάδου. Δακοκτονία που θα έχει τους πόρους για να λειτουργεί σωστά και να προστατεύει την παραγωγή αλλά και το περιβάλλον, μειώνοντας άσκοπους ψεκασμούς.

Ημερίδα Κρητών Καλλιερειν 2025

Τα θερμοκήπια αποτελούν βασικό πυλώνα της κρητικής γεωργίας, ειδικά για συγκεκριμένες καλλιέργειες. Πώς αξιολογείτε την τρέχουσα κατάσταση και τις προοπτικές ανάπτυξης του θερμοκηπιακού τομέα στην Κρήτη;

Τα θερμοκήπια αποτελούν μια από τις κύριες παραγωγικές δραστηριότητες στην Κρήτη. Εδώ έχουμε πάνω από το 40% των θερμοκηπίων της χώρας και παράγουμε πάνω από το 50% των κηπευτικών υπό κάλυψη σε τομάτα, αγγούρι, πιπεριά και μελιτζάνα. Είναι από τις δυναμικότερες καλλιέργειες και έχουμε ευνοϊκές συνθήκες για την περιατέρω ανάπτυξη τους. Αλλά όπως σε όλους τους κλάδους του πρωτογενή τομέα απουσιάζει ο σχεδιασμός και η στήριξη για να δοθούν λύσεις. Και για αυτά όπως και την υπόλοιπη αγροτική πολιτική δεν υπάρχει συνολική πολιτική.

Τα προβλήματα του θερμοκηπιακού τομέα στην Κρήτη είναι πολλά και αναζητούν άμεσες λύσεις (επιγραμματικά αναφέρω): η έλλειψη νερού άρδευσης, το υψηλό κόστος παραγωγής, η ανταγωνιστικότητα των προϊόντων, η έλλειψη εργατικού δυναμικού, οι ελληνοποιήσεις των προϊόντων, το παραεμπόριο, η υποστελέχωση των υπηρεσιών του πρωτογενή τομέα, ο κανονισμός του ΕΛΓΑ, η οργάνωση των παραγωγών, οι απεργίες της ΠΝΟ, η παραγωγή ασφαλών -πιστοποιημένων τροφίμων.

Το 2020 άλλαξε το καθεστώς αδειοδότησης των θερμοκηπίων και οι αρμοδιότητες μεταφέρθηκαν στον ΕΛΓΟ Δήμητρα, ο οποίος δεν είχε τους αντίστοιχους πόρους και προσωπικό. Σήμερα 5 χρόνια

αργότερα, και μετά απ’ο τροποποιήσεις του νόμου, γίνονται προσπάθειες αυτή η διαδικασία να τρέξει με γρήγορους ρυθμούς. Αυτό είναι απολύτως απαραίτητο λόγω των θερμοκηπίων που κατασκευάζονται με Σχέδια Βελτίωσης με προθεσμίες ολοκλήρωσης πληρωμών μέχρι τέλος 2025 αλλά και του νέου προγράμματος που είναι σε εξέλιξη και αφορά επενδύσεις σε εκσυγχρονισμό και την κατασκευή θερμοκηπίων και προσπελάσιμων στεγάστρων φυτικής παραγωγής (παρέμβαση Π3-73-2.9, στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου ΚΑΠ 2023–2027).

Από πλευράς παραγωγών υπάρχει μεγάλο ενδιαφέρον και πιστεύουμε ότι θα κατασκευαστούν αρκετά στρέμματα νέων θερμοκηπίων.

Ταυτόχρονα ενώ υπάρχει το ενδιαφέρον για κατασκευή ή εκσυγχρονισμό υφιστάμενων θερμοκηπίων, δεν έχουν λυθεί πολλά θέματα που αφορούν τη χωροθέτηση θερμοκηπίων ΣΧΟΑΠ κλπ και δεν έχουν προχωρήσει έργα που θα εξασφαλίσουν το απαραίτητο νερό για τις καλλιέργειες αυτές.

Η ίδρυση του Μητρώου Ελαιοπαραγωγών αναμένεται να επιφέρει αλλαγές στον τρόπο λειτουργίας του κλάδου. Υπάρχουν ανησυχίες ή δυσκολίες που έχουν εκφραστεί από τους ελαιοπαραγωγούς σχετικά με την εφαρμογή του Μητρώου;

Το ελαιοκομικό μητρώο δεν είναι ένα νέο μητρώο. Δημιουργήθηκε την εποχή που σαν χώρα προσπαθήσαμε να κάνουμε μητρώα, χάρτες, κτηματολόγιο κλπ. Εγκαταλείφθηκε όμως όταν όλοι λόγω των επιδοτήσεων δήλωναν τα αγροτεμάχια τους στο

ΟΣΔΕ - το σύστημα του ΟΠΕΚΕΠΕ. Η συζήτηση για το ελαιοκομικό μητρώο άνοιξε πρόσφατα μετά την υπουργική απόφαση ΥΑ 77979 (ΦΕΚ 1749 Β 10-4-205) που αφορά την υποβολή δηλώσεων συγκομιδής ελαιοκάρπου.

Η Υπουργική απόφαση αυτή καλεί όλους τους ιδιοκτήτες ελαιοδέντρων να δηλώνουν κάθε χρόνο την παραγωγή κάθε αγροτεμαχίου με ελαιόδεντρα που έχουν στην κατοχή τους (ιδιοκτησία ή ενοικίαση). Για τις δηλώσεις αυτές είναι απαραίτητοι οι κωδικοί κάθε αγροτεμαχίου από το Ελαιοκομικό Μητρώο.

Η σκοπιμότητα της όλης διαδικασίας αμβισβητείται από πολλούς μιας και τα ελαιουργεία έχουν όλα τα στοιχεία παράδοσης ελαιοκάρπου επομένως θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν αυτά τα δεδομένα.

Μιας και το Ελαιοκομικό Μητρώο στις περισσότερες περιοχές της χώρας δεν είναι ενημερωμένο, αφού οι δηλώσεις αγροτεμαχίων, πληρωμές ενισχύσεων και άλλες διοικητικές πράξεις χρησιμοποιούν το ΟΣΔΕ και τους 13ψήφιους κωδικούς του. Ταυτόχρονα, οι πολίτες σε όλες τις περιοχές της χώρας δηλώνουν όλα τα αγροτεμάχια για τη σύνταξη του Κτηματολογίου και με την ολοκλήρωση του έργου κάθε τεμάχιο λαμβάνει ΚΑΕΚ. Όπως ήταν αναμενόμενο η απόφαση αυτή προκάλεσε αναστάτωση στον κόσμο για τις επιπλέον δηλώσεις που πρέπει να γίνουν, αλλά προκάλεσε και μεγάλα προβλήματα στις Διευθύνσεις Αγροτικής Οικονομίας και Κτηνιατρικής, οι οποίες καλούνται να βρουν προσωπικό από το ελάχιστο που έχει απομείνει, για να ενημερώσουν και επικαιροποιήσουν το ελαιοκομικό μητρώο. Το ΓΕΩΤΕΕ Παράρτημα Κρήτης κατέθεσε απόψεις προτείνοντας τη χρήση ενός από τους χάρτες που υπάρχουν (Κτηματολόγιο ή ΟΣΔΕ) με τις όποιες ελλείψεις ή λάθη, πάνω στο χάρτη του Ελαιοκομικού Μητρώου, και μόνο όσοι δεν έχουν ενημερωμένα στοιχεία να προσέλθουν για ενημέρωση Μητρώου. Και οι αριθμοί για κάθε αγροτεμάχιο να είναι ίδιοι είτε με του Κτηματολογίου, είτε με του ΟΣΔΕ. Με τη γνώση και την τεχνολογία που διαθέτουμε, πρέπει να αξιοποιούμε όλα τα εργαλεία ώστε να γίνουν όλοι οι έλεγχοι χωρίς όμως να ξεκινάμε από την αρχή κάθε φορά. Επιπλέον γραφειοκρατία ακόμα και ψηφιακή έχει κόστος σε χρόνο και σε χρήμα (για όσους δυσκολεύονται ψηφιακά) και επιβαρύνει, αποθαρρύνει και απομακρύνει από την αγροτική παραγωγή.

Πώς μπορεί η εξειδικευμένη γνώση των γεωτεχνικών να συμβάλει στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη τουριστικών υποδομών που σέβονται το περιβάλλον και αναδεικνύουν την τοπική γεωμορφολογία και βιοποικιλότητα;

Ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη των τουριστικών

υποδομών συνδέεται κυρίως με το γενικότερο σχεδιασμό που οφείλει να έχει κάθε χώρα, με τον χωροταξικό σχεδιασμό. Αυτό απουσιάζει και για το λόγο αυτό κάθε τουριστική επένδυση σχεδιάζεται αποσπασματικά.

Οι γεωτεχνικοί σαφώς εμπλέκονται δεδομένου ότι όλος ο σχεδιασμός πρέπει να λαμβάνει υπόψη του όλα τα δεδομένα:

- Το Χωροταξικό σχεδιασμό.
- Την αγροτική παραγωγή.
- Τη νομοθεσία για την γεωργική γή, το έδαφος και τα χαρακτηριστικά του.
- Τη διαχείριση των νερών.
- Τις ακτές και το θαλάσσιο περιβάλλον.

Αυτός ο σχεδιασμός έχει ήδη καθυστερήσει αδικαιολόγητα. Παρατηρούμε ότι αυτό που συμβαίνει είναι ότι δεν υπάρχει συνεργασία, κατά το στάδιο του σχεδιασμού από τα αρμόδια υπουργεία αλλά μόνο στη διαβούλευση. Σε μικρό χρονικό διάστημα ζητείται από όλους τους φορείς να καταθέσουν απόψεις που τις περισσότερες φορές δεν λαμβάνονται υπόψη.

Καταθέτουμε τεκμηριωμένες απόψεις και ρεαλιστικές προτάσεις δεδομένου ότι το ΓΕΩΤΕΕ ΠΚ έχει μέλη σε όλες τις επαγγελματικές δραστηριότητες και οι απόψεις που διαμορφώνονται δεν στηρίζονται σε θεωρητική γνώση αλλά στην πραγματικότητα της Κρήτης και την ανάγκη να συνυπάρξουν σε ισορροπία όλες οι οικονομικές δραστηριότητες.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ

Η Άννα Δασκαλάκη, είναι γεωπόνος, απόφοιτος του Γεωπονικού Πανεπιστημίου Αθηνών με διδακτορικό δίπλωμα (University of London, Wye College) και Μεταπτυχιακό δίπλωμα στη «Διασφάλιση Ποιότητας» (Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο).

Έχει εργαστεί στην έρευνα (Ινστιτούτο Υποτροπικών και Ελιάς Χανίων) και στην τριτοβάθμια εκπαίδευση ως επιστημονικός συνεργάτης στο ΑΤΕΙ Κρήτης.

Είναι πιστοποιημένη εκπαιδευτής ενηλίκων και συμμετέχει σε εκπαιδεύσεις νέων στον αγροτικό τομέα.

Εργάζεται ως γεωπόνος στην Περιφέρεια Κρήτης, στη Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης και Κτηνιατρικής Χανίων με αντικείμενο τα προγράμματα Αγροτικής Ανάπτυξης.

Ήταν μέλος του ΔΣ της Πανελληνίας Ένωσης Γεωπόνων Δημοσίων Υπαλλήλων (ΠΕΓΔΥ), του ΔΣ του ΓΕΩΤΕΕ και του ΔΣ του ΕΛΓΑ ως εκπρόσωπος του ΓΕΩΤΕΕ.

Από τον Φεβρουάριο του 2023 είναι Πρόεδρος της Διοικούσας Επιτροπής του Παραρτήματος Κρήτης του Γεωτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας.

Επαγγελματικός προσανατολισμός - Χανιά

Η Ανθεκτικότητα της Κρήτης

Ξεκινά από τα Logistics

Χωρίς σύγχρονο & ανθεκτικό εφοδιαστικό σύστημα
δεν μπορούμε να συζητάμε για ανάπτυξη & εξωστρέφεια

του Σπύρου Μπαλαντίνου

Γνωρίζετε ότι τα logistics είναι ελληνικής επινοήσης;

Πράγματι, η ιδέα πίσω από τα logistics, την τέχνη της αποτελεσματικής διαχείρισης εφοδιαστικών αλυσίδων, έχει βαθιές ελληνικές ρίζες. Ο Μέγας Αλέξανδρος υπήρξε από τους πρώτους που εφαρμόσαν τις βασικές αρχές των logistics, οργανώνοντας στρατηγικά την εφοδιαστική υποστήριξη του στρατού του. Κατάφερε να επεκταθεί σε πρωτοφανή έκταση χάρη στις διαδικασίες που θέσπισε, εξασφαλίζοντας επάρκεια τροφίμων, υλικών και όπλων για τους στρατιώτες του. Αυτές οι πρωτοποριακές πρακτικές αποτέλεσαν τη βάση μιας επιστήμης που αιώνες αργότερα ορίστηκε ως «**logistique**». Έναν όρο που χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά τον 18ο αιώνα, από τον **Γάλλο στρατάρχη Antoine-Henri Jomini**, ο οποίος όρισε τη «logistique» ως την **τέχνη της κίνησης και υποστήριξης των στρατευμάτων**, και εξελίχθηκε στον σύγχρονο όρο «logistics», με ευρύτερη εφαρμογή στον επιχειρηματικό και βιομηχανικό τομέα.

Τα logistics στην Κρήτη σήμερα

Η Κρήτη, ως το μεγαλύτερο νησί της Ελλάδας και ένας από τους σημαντικότερους πυλώνες της εθνικής οικονομίας, διαθέτει μοναδικά συγκριτικά πλεονεκτήματα στον πρωτογενή τομέα και τον τουρισμό. Παρά την έντονη οικονομική της δραστηριότητα, **το σύστημα logistics του νησιού παραμένει ελλιπές και ασύνδετο**, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται σοβαρά προβλήματα στην καθημερινή δι-

ακίνηση εμπορευμάτων, αλλά και στη γενικότερη δυνατότητα εξωστρέφειας των τοπικών προϊόντων.

Στην πράξη, η Κρήτη βασίζεται κυρίως σε οδικές και θαλάσσιες μεταφορές για την εξυπηρέτηση της εφοδιαστικής της αλυσίδας. Η απουσία σιδηροδρόμων, η περιορισμένη δυνατότητα αερομεταφορών εμπορευμάτων και η μη ύπαρξη μεγάλων οργανωμένων εμπορευματικών κέντρων περιορίζουν τη δυνατότητα ανταγωνιστικής και αποτελεσματικής μεταφοράς, τόσο εντός του νησιού όσο και προς την ηπειρωτική χώρα και το εξωτερικό. Η πλειονότητα των προϊόντων μεταφέρεται από και προς την Κρήτη μέσω των λιμανιών του Ηρακλείου και της Σούδας, με αποτέλεσμα η εξάρτηση από την ακτοπλοΐα να καθιστά την εφοδιαστική ιδιαίτερα ευάλωτη σε καθυστερήσεις, ακυρώσεις και κόστος.

Η υφιστάμενη κατάσταση χαρακτηρίζεται επίσης από κατακερματισμό: **μικρές επιχειρήσεις λειτουργούν ανεξάρτητα, με περιορισμένη δυνατότητα αποθήκευσης, χωρίς τεχνολογικά εργαλεία διαχείρισης αποθεμάτων ή παρακολούθησης φορτίων**. Η έλλειψη συντονισμένων αποθηκευτικών και διαμετακομιστικών υποδομών καθιστά δύσκολη τη συγκέντρωση φορτίων και τη μείωση του κόστους ανά μονάδα προϊόντος, κάτι που θα μπορούσε να είναι κρίσιμο πλεονέκτημα για τις εξαγωγές.

Παράλληλα, **η εποχικότητα του τουρισμού επηρεάζει σημαντικά τις ροές των εμπορευμάτων**. Τους θερινούς μήνες παρατηρείται κατακό-

ρυφη αύξηση της ζήτησης σε εφόδια, τρόφιμα και προϊόντα καθημερινής κατανάλωσης, που **πρέπει να φτάνουν γρήγορα και με ακρίβεια σε ξενοδοχεία, εστιατόρια και τουριστικές επιχειρήσεις**. Αυτή η απότομη αύξηση της κατανάλωσης δεν υποστηρίζεται επαρκώς από τις υφιστάμενες υποδομές, οδηγώντας συχνά σε καθυστερήσεις, ελλείψεις ή υπερφόρτωση των σημείων διανομής.

Δεν υπάρχουν ακόμα εξειδικευμένα κέντρα agrologistics που να διαχειρίζονται τα νωπά και εξαγωγήματα προϊόντα με επάρκεια και τεχνολογική υποστήριξη. Επίσης, απουσιάζει μια δομημένη πολιτική για την προώθηση των πράσινων logistics, παρά το γεγονός ότι η Κρήτη διαθέτει τα φυσικά και τεχνολογικά εφόδια για να ηγηθεί στην κυκλική και βιώσιμη οικονομία.

Η εικόνα των logistics στην Κρήτη σήμερα, λοιπόν, είναι μια εικόνα με σημαντικές δυνατότητες, αλλά και σοβαρές αδυναμίες. **Πρόκειται για έναν τομέα κρίσιμης σημασίας, ο οποίος απαιτεί άμεσο σχεδιασμό, επενδύσεις, συνέργειες και κυρίως πολιτική βούληση και στρατηγική οργάνωση** για να μπορέσει να στηρίξει την αναπτυξιακή πορεία του νησιού. Διότι χωρίς σύγχρονα logistics, κανένα προϊόν, όσο ποιοτικό κι αν είναι, δεν μπορεί να φτάσει έγκαιρα, οικονομικά και αξιόπιστα στον τελικό καταναλωτή.

Πώς θα Εξελιχθεί η Κατάσταση τα Επόμενα 10 Χρόνια;

Σπύρος Μπαλαντίνος
Εντεταλμένος Περιφερειακός Σύμβουλος
Διασύνδεσης Τουρισμού με Πρωτογενή Τομέα

Η επόμενη δεκαετία θα είναι καθοριστική για την Κρήτη, καθώς αναμένεται μεγάλη αύξηση του τουρισμού, που συνεπάγεται και σημαντική αύξηση στη ζήτηση για εμπορεύματα. Το νέο αεροδρόμιο στο Καστέλι και η ολοκλήρωση του BOAK θα αυξήσουν τη δυναμικότητα των μεταφορών, αλλά θα φέρουν και πιέσεις στις υπάρχουσες υποδομές. Χωρίς προσεκτικό και ολοκληρωμένο σχεδιασμό, η κατάσταση μπορεί να οδηγήσει σε «έμφραγμα» της τροφοδοτικής αλυσίδας, επηρεάζοντας αρνητικά τόσο τις εξαγωγές όσο και την ομαλή λειτουργία των επιχειρήσεων του νησιού.

Για να αποφευχθούν τέτοια προβλήματα, είναι επιτακτική η ανάγκη για εκσυγχρονισμό και επέκταση των υποδομών, ανάπτυξη νέων logistics hubs, και εντατικοποίηση της ψηφιοποίησης των διαδικασιών. Παράλληλα, πρέπει να αναζητηθούν καινοτόμες λύσεις που να ενσωματώνουν πράσινες πρακτικές και τεχνολογίες, ώστε να διασφαλιστεί η βιωσιμότητα και να μειωθεί το περιβαλλοντικό αποτύπωμα των μεταφορών.

Η στρατηγική πρέπει να περιλαμβάνει προληπτικά μέτρα για την αποσυμφόρηση, όπως η ανάπτυξη ευέλικτων και ψηφιοποιημένων κέντρων logistics που να επιτρέπουν την αποτελεσματική διαχείριση και διακίνηση αγαθών, ακόμα και σε περιόδους υψηλής ζήτησης. Οι αποφάσεις που θα ληφθούν σήμερα θα καθορίσουν αν η Κρήτη θα καταφέρει να μετατρέψει τις επικείμενες προκλήσεις σε πραγματικές ευκαιρίες ανάπτυξης και ευημερίας.

Τα logistics ως μοχλός ανάπτυξης και εξωστρέφειας

Ο ρόλος των logistics στην οικονομική ανάπτυξη

και την ενίσχυση της εξωστρέφειας μιας περιοχής, όπως η Κρήτη, είναι καθοριστικός. Δεν πρόκειται απλώς για τη μεταφορά ή την αποθήκευση προϊόντων. Είναι το σύστημα που ενώνει την παραγωγή με την κατανάλωση, την τοπική δραστηριότητα με τις διεθνείς αγορές, τον αγρότη και τον παραγωγό με τον τελικό πελάτη στην Ευρώπη ή στην Αμερική. Ένα οργανωμένο, ευφυές και βιώσιμο σύστημα logistics μπορεί να μετατρέψει την κρητική παραγωγή από τοπικής σημασίας σε παγκόσμιο παίκτη.

Σε αυτό το πλαίσιο, αποκτούν ιδιαίτερη σημασία τα πιο εξελιγμένα μοντέλα logistics, γνωστά ως 4PL και 5PL. Οι λεγόμενες 4PL (Fourth Party Logistics) υπηρεσίες δεν περιορίζονται στις φυσικές μεταφορές και την αποθήκευση. Πρόκειται για στρατηγικούς συνεργάτες που αναλαμβάνουν τη συνολική διαχείριση της εφοδιαστικής αλυσίδας μιας επιχείρησης ή και μιας ομάδας επιχειρήσεων. Ουσιαστικά, λειτουργούν ως εξωτερικοί διευθυντές logistics, που συντονίζουν όλες τις διαδικασίες, από την παραγγελία πρώτων υλών έως τη διανομή του τελικού προϊόντος, συχνά σε συνεργασία με διαφορετικούς μεταφορείς και αποθηκευτές. Αυτή η ολιστική προσέγγιση μειώνει τα κόστη, βελτιστοποιεί τους χρόνους και ενισχύει τη συνέπεια των παραδόσεων.

Το επόμενο βήμα είναι το μοντέλο των 5PL (Fifth Party Logistics). Εδώ οι υπηρεσίες προσφέρονται σχεδόν αποκλειστικά ψηφιακά, μέσω προηγμένων τεχνολογιών όπως η τεχνητή νοημοσύνη, η ανάλυση μεγάλων δεδομένων (big data) και οι cloud πλατφόρμες. Οι πάροχοι 5PL μπορούν να διαχει-

ρίζονται σύνθετα δίκτυα logistics για πολλούς πελάτες ταυτόχρονα, σε παγκόσμιο επίπεδο. Μπορούν να προβλέπουν τη ζήτηση, να κατανέμουν φορτία έξυπνα, να επιλέγουν το πιο οικονομικό και οικολογικό μέσο μεταφοράς και να διασφαλίζουν την απόλυτη ιχνηλασιμότητα των προϊόντων σε κάθε βήμα της διαδρομής τους.

Η Κρήτη έχει κάθε λόγο να στραφεί προς τέτοιες λύσεις, αν θέλει να ενισχύσει τη θέση των προϊόντων της στις διεθνείς αγορές. Παράλληλα η αποτελεσματική διακίνηση των τοπικών προϊόντων προς τα ξενοδοχεία και την εστίαση του νησιού, μπορεί να επιτευχθεί με τα ίδια μέσα, δημιουργώντας ένα αποτελεσματικό οικοσύστημα διασύνδεσης τοπικής παραγωγής με τον τουρισμό.

Ωστόσο, η τεχνολογία από μόνη της δεν αρκεί. Απαιτούνται και υποδομές: σύγχρονα κέντρα αποθήκευσης με δυνατότητα ψύξης για ευπαθή προϊόντα, logistics hubs κοντά στο νέο αεροδρόμιο Καστελίου και στα μεγάλα λιμάνια, εγκαταστάσεις για συνδυασμένες μεταφορές, και ψηφιακές πλατφόρμες που θα επιτρέπουν ακόμα και σε μικρούς παραγωγούς να συμμετέχουν σε εξαγωγικές αλυσίδες.

Πέρα όμως από τις υποδομές, εξίσου απαραίτητη είναι και η συλλογική δράση. Οι επιχειρήσεις της Κρήτης, ιδιαίτερα οι μικρομεσαίες, πρέπει να οργανωθούν σε συνεργατικά σχήματα. Συνεταιρισμοί νέου τύπου, διεπαγγελματικές οργανώσεις και clusters ομοειδών προϊόντων μπορούν να αναλάβουν από κοινού το κόστος και τη διαχείριση των logistics. Έτσι, μπορούν να αποκτήσουν διαπραγματευτική δύναμη, να αξιοποιήσουν τεχνολο-

γίες και να επιτύχουν οικονομίες κλίμακας. Επιπλέον, μπορούν να δημιουργήσουν κοινές επωνυμίες (branding), που ενισχύουν την ταυτότητα και την αξία των τοπικών προϊόντων στο εξωτερικό.

Αν όλα αυτά συνδυαστούν σε ένα στρατηγικό σχέδιο με όραμα, συνέργειες και τεχνογνωσία, τότε τα logistics μπορούν να εξελιχθούν σε κινητήριο μοχλό για την εξωστρέφεια της Κρήτης. Η νησιωτικότητα δεν θα αποτελεί πλέον εμπόδιο, αλλά πλεονέκτημα και τα κρητικά προϊόντα θα φτάνουν εκεί που αξίζουν: στις αγορές όλου του κόσμου.

Ο Κομβικός Ρόλος της Συνεργασίας και του Συντονισμού

Η ανάπτυξη του κλάδου των logistics δεν είναι ευθύνη μόνο ενός φορέα. Απαιτείται συλλογική δράση και συντονισμός από όλους τους εμπλεκόμενους φορείς, τοπικές αρχές, επιχειρήσεις, επαγγελματικά επιμελητήρια και ακαδημαϊκά ιδρύματα. Ο στόχος είναι να αξιοποιηθούν όλες οι διαθέσιμες ευκαιρίες, προκειμένου τα logistics να μετατραπούν από απλή ανάγκη σε αναπτυξιακό μοχλό, ενισχύοντας ταυτόχρονα τη βιωσιμότητα και την εξωστρέφεια της τοπικής οικονομίας. Η δημιουργία ενός Περιφερειακού Συμβουλίου Logistics, η ανάπτυξη ολοκληρωμένου σχεδίου logistics για την Κρήτη, η προώθηση επενδύσεων σε υποδομές και τεχνολογία, και η υποστήριξη της εκπαίδευσης εξειδικευμένου προσωπικού αποτελούν μερικές από τις δράσεις που θα μπορούσαν να υλοποιηθούν.

Η Κρήτη βρίσκεται σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι, ενώ οι επιλογές που θα γίνουν σήμερα θα καθορίσουν τη δυναμική και την ανθεκτικότητα της οικονομίας της για τις επόμενες δεκαετίες.

ΔΗΜΟΣ
ΟΡΟΠΕΔΙΟΥ
ΛΑΣΙΘΙΟΥ

Γη των Ανέμων, των Μύθων & της Ανάπτυξης

Καλωσορίσατε στην συνέντευξη με τον Δήμαρχο Οροπεδίου Λασιθίου Γεώργιο Αθανασάκη, ενός τόπου που συνδυάζει την πλούσια αγροτική παράδοση με το ανεπανάληπτο φυσικό κάλλος και την ιστορική του κληρονομιά. Το Οροπέδιο Λασιθίου, φωλιασμένο στην καρδιά της Κρήτης, αποτελεί ένα ζωντανό παράδειγμα, του πώς η τοπική ανάπτυξη μπορεί να συμβαδίσει με τη βιωσιμότητα και την ανάδειξη της αυθεντικότητας.

Στη σημερινή μας συζήτηση, θα εξερευνήσουμε τις βασικές στρατηγικές που εφαρμόζει ο Δήμος για την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα και την προώθηση των μοναδικών τοπικών προϊόντων, όπως η φημισμένη πατάτα Λασιθίου. Θα ανακαλύψουμε επίσης το όραμα για την τουριστική ανάπτυξη, με επίκεντρο τα εμβληματικά χαρακτηριστικά της περιοχής, όπως οι ιστορικοί ανεμόμυλοι και το μυθικό Δικταίο Άντρο.

Ο Δήμαρχος Γεώργιος Αθανασάκης μας ανοίγει τα χαρτιά του, παρουσιάζοντας ένα ολοκληρωμένο σχέδιο που στοχεύει στην ανάδειξη του τόπου σε πρότυπο βιώσιμης ανάπτυξης και ευημερίας. Ας δούμε πώς οραματίζεται το μέλλον αυτής της ξεχωριστής γωνιάς της Κρήτης.

Γεώργιος Αθανασάκης
Δήμαρχος Οροπεδίου Λασιθίου

Το Οροπέδιο Λασιθίου είναι γνωστό για την αγροτική του παραγωγή. Ποιες είναι οι βασικές στρατηγικές του Δήμου για την ενίσχυση του πρωτογενούς τομέα και την προώθηση των τοπικών προϊόντων σε εθνικό και διεθνές επίπεδο;

Το Οροπέδιο Λασιθίου, με τον ιστορικό και γόνιμο χαρακτήρα του, αποτελεί έναν από τους πιο ιδιαίτερους γεωργικούς τόπους της Κρήτης. Η αναγνώριση των αγροτικών προϊόντων μας, όπως η πατάτα Λασιθίου, τα μήλα, τα αρωματικά φυτά και το μέλι, σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, απαιτεί έναν στοχευμένο και πολυδιάστατο σχεδιασμό. Παρακάτω προτείνω βασικές στρατηγικές που μπορούν να αποτελέσουν τον κορμό του αναπτυξιακού σχεδίου του Δήμου μας για τον πρωτογενή τομέα:

1. Δημιουργία Τοπικής Ταυτότητας Προϊόντων (Branding)

- Καθιέρωση Τοπικής Επωνυμίας: Ανάπτυξη ενιαίας εμπορικής ταυτότητας «Οροπέδιο Λασιθίου» με logo, ετικέτες και σήμα ποιότητας.
- Πιστοποίηση Προϊόντων: Στήριξη διαδικασιών για Π.Ο.Π., Π.Γ.Ε. και βιολογικές πιστοποιήσεις.
- Συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Κρήτης ή το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο για την επιστημονική τεκμηρίωση της μοναδικότητας των προϊόντων.

2. Δημιουργία Αγροδιατροφικού Κέντρου & Cluster Παραγωγών

- Ίδρυση Αγροδιατροφικού Κέντρου στο Δήμο για εκπαίδευση, καινοτομία και προώθηση.
- Δημιουργία Δικτύου Παραγωγών για οριζόντια συνεργασία (cluster), ανταλλαγή τεχνογνωσίας

και συντονισμένη εξαγωγική στρατηγική.

- Προώθηση συνεργειών με συνεταιρισμούς, ΜΜΕ και εξαγωγικές εταιρείες.

3. Έξυπνη Γεωργία και Βιώσιμες Πρακτικές

- Ανάπτυξη πιλοτικών εφαρμογών έξυπνης γεωργίας (αισθητήρες, δορυφορική παρακολούθηση, ψηφιακή καλλιέργεια).
- Ενίσχυση βιολογικών και κυκλικών αγροτικών πρακτικών, με επιδοτήσεις και τεχνική υποστήριξη.
- Ενεργή συμμετοχή σε ευρωπαϊκά προγράμματα (π.χ. Horizon Europe, LEADER, LIFE) με τεχνική βοήθεια από εξωτερικούς συμβούλους.

4. Ενίσχυση της Εξωστρέφειας

- Δημιουργία ηλεκτρονικής πλατφόρμας εξαγωγών με παρουσίαση προϊόντων, πιστοποιήσεων και σημείων πώλησης.
- Γαστρονομία: προβολή των προϊόντων μας σε εκδηλώσεις.

5. Αγροτουρισμός & Εμπειρική Προβολή

- Ανάπτυξη διαδρομών αγροτουρισμού (επισκέψιμα αγροκτήματα, γευσιγνωσίες, συμμετοχή σε καλλιέργειες).
- Συνέργειες με τουριστικά γραφεία και ξενοδοχεία της Κρήτης για ένταξη τοπικών προϊόντων στην κατανάλωση και εμπειρία των επισκεπτών.

6. Υποδομές και Χρηματοδοτικά Εργαλεία

- Αναβάθμιση αγροτικών δρόμων.
- Τεχνική Βοήθεια για την υποστήριξη νέων αγροτών και επιχειρηματιών.

Κλείνοντας, η ανάδειξη του Οροπεδίου Λασιθίου ως πρότυπο οικοσυστήματος αγροτικής ανάπτυξης μπορεί να λειτουργήσει ως μοχλός τοπικής ευημερίας και παράδειγμα για άλλες αγροτικές περιοχές της χώρας.

Ο τουρισμός αποτελεί κινητήρια δύναμη για πολλές περιοχές της Κρήτης. Πώς οραματίζεστε την τουριστική ανάπτυξη του Οροπεδίου Λασιθίου, δεδομένων των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του (π.χ., ανεμόμυλοι, Σπήλαια Δικταίων);

Η τουριστική ανάπτυξη του Οροπεδίου Λασιθίου μπορεί να αποτελέσει σημαντικό μοχλό οικονομικής και

κοινωνικής αναγέννησης, αρκεί να βασιστεί στα ιδιαίτερα πολιτισμικά, φυσικά και ιστορικά του χαρακτηριστικά. Το Οροπέδιο διαθέτει ένα μοναδικό μίγμα πολιτιστικής κληρονομιάς, αγροτικής ταυτότητας και φυσικού κάλλους, που μπορεί να υποστηρίξει ένα πρότυπο ήπιου, ποιοτικού και βιώσιμου τουρισμού.

Με βάση τις παρεμβάσεις που βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη -όπως η αναβάθμιση του αρχαιολογικού χώρου στο Δίκταιο Άντρο και η προσπάθεια αναστήλωσης των παραδοσιακών ανεμόμυλων- μπορούμε να θέσουμε το πλαίσιο ενός ολιστικού στρατηγικού σχεδίου.

1. Τουριστική Ανάπτυξη με Πολιτιστικό Άξονα

- Ανάδειξη του Δικταίου Άντρου ως εμβληματικού πολιτιστικού πόλου με:
 - Ψηφιακές εφαρμογές ξενάγησης (π.χ. επαυξημένη πραγματικότητα, εφαρμογές κινητού),,
 - Διοργάνωση φεστιβάλ μυθολογίας (σε συνεργασία με το ΥΠΠΟ) που να προβάλλει τον μύθο της γέννησης του Δία.

2. Οι Ανεμόμυλοι ως Σύμβολο και Πόλος Έλξης

- Στόχος είναι η δημιουργία «Δρόμου των Ανεμόμυλων», με αναστήλωση και σήμανση επιλεγμένων μύλων, ώστε να εντάσσονται σε τουριστικές περιηγήσεις, πεζοπορικές διαδρομές και φωτογραφικά spots.
- Δυνατότητα μετατροπής κάποιων σε επισκέψιμα μουσεία ή παρατηρητήρια.
- Ένταξη των μύλων στο αφηγηματικό υλικό για τουριστικούς οδηγούς και πρακτορεία, ως πολιτιστικά μνημεία και τεκμήρια της αγροτικής ζωής του Οροπεδίου.

3. Ανάπτυξη Εναλλακτικών και Εμπειρικών Μορφών Τουρισμού

- Αγροτουρισμός & Γαστρονομία: Σύνδεση του τουρίστα με την καλλιέργεια, τη γευσιγνωσία τοπικών προϊόντων και την τοπική παράδοση.
- Οικοτουρισμός & Πεζοπορία: Χαρτογράφηση και πιστοποίηση διαδρομών (π.χ. μονοπάτι προς Δίκταιο Άντρο, κυκλικές διαδρομές με θέα το Οροπέδιο).
- Προσκυνηματικός τουρισμός: Ανάδειξη των μοναστηριών και εξωκκλησιών με έμφαση στην αυθεντικότητα και την ηρεμία του τόπου.

4. Ενιαία Τουριστική Ταυτότητα & Προώθηση

- Ανάπτυξη ενιαίας τουριστικής ταυτότητας του Οροπεδίου (σήμα, χρώματα, αφηγηματική γραμμή).
- Δημιουργία τουριστικής ιστοσελίδας & εφαρμογής με πληροφορίες, διαδρομές, καταλύματα και εμπειρίες.
- Στρατηγικές συνεργασίες με το Δίκτυο Δήμων Ορεινών Περιοχών, την Περιφέρεια Κρήτης και το Υπουργείο Τουρισμού για την ένταξη του Οροπεδίου σε θεματικά πακέτα προβολής (φυσιολατρικός τουρισμός, μυθολογία, πολιτιστική κληρονομιά).

5. Υποδομές & Εκπαίδευση

- Επένδυση σε ήπιες τουριστικές υποδομές (χώροι στάθμευσης, σημεία πληροφόρησης, info-kiosks, σήμανση).
- Δημιουργία «Τοπικής Συμμαχίας Τουρισμού», δηλαδή μιας ομάδας εργασίας Δήμου - φορέων - επαγγελματιών για διαρκή συντονισμό.

6. Σύνδεση με τον Ευρύτερο Τουριστικό Χάρτη της Κρήτης

- Διαδρομές σύνδεσης με τις τουριστικές περιοχές και τα ορεινά χωριά.
- Στρατηγικές συμφωνίες με τουριστικά πρακτορεία για ημερήσιες εκδρομές και συνεργασίες με ξενοδοχεία.

Όραμα μας:

Το Οροπέδιο Λασιθίου να μετατραπεί σε πρότυπο βιώσιμου τουριστικού προορισμού που θα συνδυάζει τη μυθολογία, την ιστορία, την αυθεντικότητα και την επαφή με τη φύση, προσφέροντας μοναδικές εμπειρίες στους επισκέπτες και ευκαιρί-

ες ευημερίας στους κατοίκους του.

Λαμβάνοντας υπόψη την ευαίσθητη οικολογική ισορροπία του Οροπεδίου, ποιες είναι οι προτεραιότητες του Δήμου στον τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης και της προστασίας του περιβάλλοντος;

Το Οροπέδιο Λασιθίου, ως ένας από τους πιο ξεχωριστούς οικοτόπους της Κρήτης, ενταγμένο στο δίκτυο Natura 2000, διαθέτει ιδιαίτερη περιβαλλοντική σημασία. Η ανάγκη για ανάπτυξη οφείλει να συνδυάζεται με αυστηρούς όρους οικολογικής ισορροπίας και διατήρησης της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς. Με βάση αυτό το δεδομένο, οι στρατηγικές προτεραιότητες του Δήμου θα πρέπει να κινηθούν στους εξής άξονες:

1. Διατήρηση της Βιοποικιλότητας και Προστασία του Τοπίου

- Καταγραφή, χαρτογράφηση και παρακολούθηση των οικοτόπων και των ειδών χλωρίδας και πανίδας
- Προστασία και ανάδειξη των λιμναζόντων υδάτων και του υπόγειου υδροφόρου ορίζοντα, που είναι κομβικής σημασίας για την οικολογία και τη γεωργία.

2. Βιώσιμη Αγροτική Πρακτική και Κυκλική Οικονομία

- Προώθηση βιολογικών και ήπιων γεωργικών καλλιεργειών μέσα και γύρω από περιοχές Natura, με συμβουλευτική στήριξη στους αγρότες.
- Υποστήριξη μοντέλων αγροοικολογίας, όπου συνδυάζονται η παραγωγικότητα με τη διατήρηση του τοπικού οικοσυστήματος.

3. Οικοτουρισμός και Περιβαλλοντική Ευαισθητοποίηση

- Δημιουργία θεματικών περιπατητικών διαδρομών μέσα σε οικολογικά ευαίσθητες ζώνες..

- Εκπαιδευτικά προγράμματα για μαθητές και επισκέπτες σχετικά με τη σημασία των προστατευόμενων περιοχών.

4. Ήπιες Υποδομές & Ανθεκτικότητα στην Κλιματική Κρίση

- Χρήση ήπιων υλικών και αισθητικά εναρμονισμένων κατασκευών σε όλες τις υποδομές (κιόσκια, μονοπάτια, φωτισμός).
- Μέτρα για αντιπλημμυρική προστασία του Οροπεδίου μέσω έργων φυσικής αναχαίτισης .

5. Ανάδειξη του Οροπεδίου ως Πρότυπο Βιώσιμης Περιοχής

- Στόχος: Να αναδειχθεί το Οροπέδιο Λασιθίου ως πρότυπη «πράσινη κοινότητα» της Κρήτης, που εφαρμόζει αρχές βιωσιμότητας στην καθημερινή ζωή.

Το Οροπέδιο Λασιθίου έχει την ευκαιρία να λειτουργήσει ως εργαστήριο βιώσιμης συνύπαρξης ανθρώπου και φύσης. Η προστασία του φυσικού πλούτου δεν αποτελεί φραγμό στην ανάπτυξη, αλλά το θεμέλιο της τοπικής ταυτότητας και της ανθεκτικότητας στο μέλλον.

Ποια μέτρα λαμβάνονται για την αναβάθμιση της ποιότητας ζωής των κατοίκων, προκειμένου να παραμείνουν ή να επιστρέψουν νέοι άνθρωποι στο Οροπέδιο;

Η διατήρηση και ενίσχυση του ανθρώπινου δυναμικού αποτελεί κρίσιμο στόχο για τον Δήμο Οροπεδίου Λασιθίου, ειδικά δεδομένου του ορεινού χαρακτήρα και του μικρού πληθυσμού. Η ποιότητα ζωής και οι ευκαιρίες που προσφέρει ο τόπος μας πρέπει να βελτιωθούν ώστε να παραμένουν οι νέοι και να επιστρέφουν όσοι έχουν απομακρυνθεί.

1. Βελτίωση Υποδομών και Υπηρεσιών

- Ψηφιακή σύγκλιση: Ενίσχυση ευρυζωνικού δικτύου και παροχή υψηλής ταχύτητας ίντερνετ σε όλα τα χωριά, για τηλεργασία και εκπαίδευση.
- Μεταφορές: Βελτίωση της συγκοινωνίας με τα αστικά κέντρα και την περιφέρεια, με πιο συχνά δρομολόγια και ασφαλείς οδικούς άξονες.
- Υγεία: Ενίσχυση των τοπικών δομών υγείας με τακτική παρουσία ιατρών και εξειδικευμένων υπηρεσιών, κινητές μονά-

δες υγείας και προγράμματα πρόληψης.

2. Εκπαίδευση και Κατάρτιση

Συνεργασίες με εκπαιδευτικά ιδρύματα για προγράμματα επαγγελματικής κατάρτισης και δια βίου μάθησης στον αγροτικό τομέα, τον τουρισμό, τις νέες τεχνολογίες και την επιχειρηματικότητα.

3. Δημιουργία Επαγγελματικών Ευκαιριών

- Ενίσχυση της αγροτικής επιχειρηματικότητας και του αγροτουρισμού, δίνοντας κίνητρα για νέες δραστηριότητες και καινοτόμες πρακτικές.
- Στήριξη της νεανικής επιχειρηματικότητας με παροχή χώρων εργασίας, συμβουλευτική και πρόσβαση σε δίκτυα.

4. Πολιτισμός, Κοινωνική Συνοχή και Αναψυχή

- Οργάνωση πολιτιστικών και αθλητικών εκδηλώσεων που απευθύνονται σε όλες τις ηλικίες, με στόχο τη δημιουργία κοινότητας και την ανάδειξη της τοπικής ταυτότητας.
- Δημιουργία και αναβάθμιση χώρων αναψυχής, πάρκων και ανοιχτών κοινόχρηστων χώρων.
- Υποστήριξη πολιτιστικών συλλόγων και τοπικών πρωτοβουλιών που προάγουν την κοινωνική συμμετοχή και την αλληλεγγύη.

5. Στήριξη της Οικογένειας και Κοινωνικών Υπηρεσιών

- Ενίσχυση υπηρεσιών για παιδιά (βρεφονηπιακοί σταθμοί, σχολικές δομές), νέους γονείς και ηλικιωμένους.
- Υλοποίηση προγραμμάτων κοινωνικής ένταξης και υποστήριξης ευπαθών ομάδων.
- Δράσεις για βελτίωση της ασφάλειας και της προσβασιμότητας σε όλο τον Δήμο.

6. Περιβαλλοντική Βιωσιμότητα και Ποιότητα Ζωής

- Προστασία του φυσικού περιβάλλοντος και ενσωμάτωση πρακτικών βιώσιμης ανάπτυξης που ενισχύουν την ποιότητα ζωής.
- Ανάπτυξη πράσινων υποδομών και προώθηση της ανακύκλωσης και της εξοικονόμησης ενέργειας.

Η στρατηγική μας στοχεύει στη δημιουργία ενός σύγχρονου, φιλόξενου και βιώσιμου τόπου διαβίωσης, όπου οι νέοι θα βλέπουν ευκαιρίες προσωπικής και επαγγελματικής ανάπτυξης, και θα επιλέγουν να μείνουν ή να επιστρέψουν για να συμβάλλουν ενεργά στην κοινότητα.

Υπάρχει κάποιο μήνυμα που θα θέλατε να στείλετε στους επιχειρηματίες, τους κατοίκους και τους δυνητικούς επισκέπτες του Οροπεδίου Λασιθίου;

Το Οροπέδιο Λασιθίου είναι ένας τόπος με πλούσια ιστορία, μοναδική φυσική ομορφιά και ζωντανή παράδοση που μας γεμίζει περηφάνια. Εδώ, η γη μας δίνει καρπούς, τα μνημεία μας αφηγούνται το παρελθόν, και οι άνθρωποί μας φέρνουν ζωντάνια και δημιουργία.

Ως Δήμος, δεσμευόμαστε να στηρίξουμε κάθε προσπάθεια που αναδεικνύει τον τόπο μας και ενισχύει την τοπική μας οικονομία με σεβασμό στο περιβάλλον και την παράδοση. Καλούμε τους επιχειρηματίες μας να καινοτομήσουν, να συνεργαστούν και να επενδύσουν στην ποιότητα και την αυθεντικότητα των προϊόντων και υπηρεσιών μας.

Προς τους κατοίκους, η δική σας αγάπη και φροντίδα για το Οροπέδιο είναι το πιο πολύτιμο κεφάλαιο. Μαζί μπορούμε να δημιουργήσουμε ένα βιώσιμο και φιλόξενο περιβάλλον για όλους, ειδικά για τη νέα γενιά που ονειρευόμαστε να μεγαλώσει και να ευημερήσει εδώ.

Και σε εσάς, τους επισκέπτες μας, σας προσκαλούμε να ανακαλύψετε τα μονοπάτια της φύσης, να ζήσετε την αυθεντική κρητική φιλοξενία και να γίνετε μέρος της κοινότητάς μας. Η πόρτα μας είναι ανοιχτή – ελάτε να μοιραστούμε μαζί στιγμές και εμπειρίες που μένουν ανεξίτηλες στην καρδιά.

Με ενότητα και όραμα, ας χτίσουμε το μέλλον του Οροπεδίου Λασιθίου, με σεβασμό στη γη, την παράδοση και τον άνθρωπο.

Ολιστικό σχήμα συμβουλευτικής άρδευσης σε 3 επίπεδα από τον ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ

Ένα παράδειγμα επιτυχημένης εφαρμογής στην Κρήτη

Του Νεκταρίου Κουργιαλά

Περίληψη

Παρακάτω παρουσιάζεται ένα επιτυχημένο ολιστικό σχήμα συμβουλευτικής άρδευσης το οποίο εφαρμόζεται στην Κρήτη από τον Ελληνικό Γεωργικό Οργανισμό Δήμητρα (ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ), το οποίο είναι καλά προσαρμοσμένο στις διαφορετικές ανάγκες των αγροτών και των φορέων διαχείρισης νερού. Το προτεινόμενο σχήμα συμβουλευτικής άρδευσης αποτελείται από τρεις διαφορετικές συνιστώσες/επίπεδα ανάλογα με τη χωρική κλίμακα εφαρμογής και τις ανάγκες των τελικών χρηστών. Το πρώτο επίπεδο αφορά τα εβδομαδιαία αρδευτικά δελτία στις κύριες αγροτικές περιοχές του νησιού με στόχο την ενημέρωση των αγροτών και των τοπικών διαχειριστών νερού για τις ανάγκες άρδευσης των καλλιεργειών. Το δεύτερο επίπεδο αφορά μια καινοτόμο ψηφιακή διαδικτυακή πλατφόρμα για τον ακριβή προσδιορισμό των αναγκών άρδευσης των καλλιεργειών της Κρήτης σε επίπεδο αγροτεμαχίου καθώς και ενημέρωση σχετικά με τις βέλτιστες στρατηγικές προσαρμογής των καλλιεργειών στο πλαίσιο της κλιματικής αλλαγής. Το τρίτο επίπεδο της προτεινόμενης συμβουλευτικής άρδευσης περιλαμβάνει ένα έξυπνο σύστημα άρδευσης που εγκαθίσταται το χωράφι του παραγωγού για βέλτιστο προγραμματισμό και αυτοματοποίηση της άρδευσης. Επίσης συμπεριλαμβάνεται η αντίστοιχη εργαστηριακή υπηρεσία προσδιορισμού των υδραυλικών/φυσικών ιδιοτήτων των εδαφών. Αυτή η συμβουλευτική προσέγγιση τρίτου επιπέδου παρέχει στους αγρότες εξειδικευμένες πληροφορίες σχετικά με το αυτοματοποιημένο σύστημα άρδευ-

Δρ. Νεκτάριος Κουργιαλάς
Κύριος Ερευνητής
Ινστιτούτο Ελιάς, Υποτροπικών
Φυτών και Αμπέλου ΙΕΛΥΑ
(ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ)
Υπεύθυνος Εργ.: Υδατικών Πόρων,
Αρδεύσεων και Περιβ/ντικής
Γεωπληροφορικής
Editor-in-Chief (International Water
Association – IWA): Water Supply

σης και τη βελτιστοποίηση της χρήσης του νερού άρδευσης. Στη συνέχεια παρουσιάζονται ενδεικτικά αποτελέσματα από την εφαρμογή του παραπάνω ολιστικού σχήματος συμβουλευτικής άρδευσης σε καλλιέργειες ελιάς εσπεριδοειδών και αβοκάντο, καταδεικνύοντας πως αυτό μπορεί να επηρεάσει θετικά την ποσότητα και την ποιότητα του παραγόμενου προϊόντος.

Σε μια εποχή που το νερό γίνεται όλο και πιο πολύτιμος πόρος, η Κρήτη δείχνει τον δρόμο προς μια νέα, πιο αποτελεσματική και «έξυπνη» άρδευση. Με πρωτοβουλία του ΕΛΓΟ – ΔΗΜΗΤΡΑ / Ινστιτούτο Ελιάς Υποτροπικών Φυτών & Αμπέλου (ΙΕΛΥΑ) (Εργαστήριο: Υδατικών Πόρων, Αρδεύσεων και Περιβ/ντικής Γεωπληροφορικής) εφαρμόζεται ένα καινοτόμο πρόγραμμα συμβουλευτικής άρδευσης που βοηθά τον αγρότη να ποτίζει σωστά, να εξοικονομεί νερό και να αυξάνει την ποιότητα και την ποσότητα της παραγωγής του.

Δράσεις Συμβουλευτικής Άρδευσης σε 3 επίπεδα

Ανάλογα με τις ανάγκες και το επίπεδο εξοικείωσης με την τεχνολογία

1. Εβδομαδιαία δελτία άρδευσης

Σε συνεργασία με την Περιφέρεια Κρήτης, από το 2018 ως και σήμερα, κατά την διάρκεια της εκάστοτε αρδευτικής περιόδου, εκδίδονται σε εβδομαδιαία βάση από τον ΕΛΓΟ – ΔΗΜΗΤΡΑ / Ινστιτούτο Ελιάς Υποτροπικών Φυτών & Αμπέλου στα Χανιά, δελτία άρδευσης για 20 αγροτικές περιοχές σε όλη την Κρήτη. Τα δελτία ενημερώνουν τους παραγωγούς για το πόσο νερό χρειάζεται κάθε καλλιέργεια, ανάλογα με τις καιρικές συνθήκες, το στάδιο ανάπτυξης του φυτού και τον τύπο του εδάφους.

Τα αρδευτικά δελτία, προωθούνται κάθε Πέμπτη από την Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης της Περιφέρειας Κρήτης δωρεάν σε όλους τους φορείς (π.χ. Δήμους, ΤΟΕΒ, συνεταιρισμούς), ενδιαφερόμενους παραγωγούς και στον τοπικό τύπο ενώ παράλληλα αναρτούνται στην ιστοσελίδα της Περιφέρειας Κρήτης: <https://www.crete.gov.gr/deltia-ardeysis-2025/>

2. Η ψηφιακή πλατφόρμα DEFICIT – «Έξυπνος υπολογιστής άρδευσης για κάθε αγροτεμάχιο σε όλη την Κρήτη»

Για τους πιο εξοικειωμένους με τις νέες τεχνολογίες, υπάρχει η πρωτοποριακή ελεύθερης πρόσβασης ψηφιακή πλατφόρμα DEFICIT (www.irrigation-

(1) Εβδομαδιαία Δελτία Άρδευσης

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ - ΓΕΝΙΚΗ Δ/ΝΣΗ ΑΓΡΟΤΙΚΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ
Ινστιτούτο Ελιάς, Υποτροπικών Φυτών & Αμπέλου
Εργ. Υδατικών Πόρων - Αρδεύσεων & Περιβ/ντικής Γεωπληροφορικής
E-mail: kourgiyalas@elgo.gr, Τηλ. 28210-83442

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΡΗΤΗΣ
Διεύθυνση Αγροτικής Ανάπτυξης
E-mail: kdotakis@crete.gov.gr, Τηλ. 2813-407901

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ ΑΡΔΕΥΤΙΚΩΝ ΑΝΑΓΚΩΝ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΩΝ (Περιοχές Π.Ε. Χανίων)
(σε κυβικά μέτρα ανά στρέμμα), για την περίοδο: 22/05/2025 – 28/05/2025

ΠΕΡΙΟΧΗ *	ΑΡΔΕΥΣΗ	ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑ								
		ΕΛΙΑ (ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΑ ΔΕΝΤΡΑ)			ΕΣΠΕΡΙΔΟΕΙΔΗ (ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΑ ΔΕΝΤΡΑ)			ΑΒΟΚΑΝΤΟ (ΑΝΑΠΤΥΓΜΕΝΑ ΔΕΝΤΡΑ)		
		ΕΔΑΦΟΣ			ΕΔΑΦΟΣ			ΕΔΑΦΟΣ		
		ΕΛΑΦΡΥ	ΜΕΣΟ	ΒΑΡΥ	ΕΛΑΦΡΥ	ΜΕΣΟ	ΒΑΡΥ	ΕΛΑΦΡΥ	ΜΕΣΟ	ΒΑΡΥ
ΑΛΙΚΙΑΝΟΣ ΑΓΙΑ	Ανάγκες σε νερό (κ.μ./στρ.)	5	5	5	18	18	18	20	20	20
	Αριθμός Αρδεύσεων	1	1	1	2	1	1	2	1	1
	Δόση Άρδευσης (κ.μ./στρ.)	5	5	5	9	18	18	10	20	20
ΒΟΥΚΟΛΙΕΣ ΤΑΥΡΩΝΙΤΗΣ	Ανάγκες σε νερό (κ.μ./στρ.)	4	4	4	15	15	15	16	16	16
	Αριθμός Αρδεύσεων	1	1	1	2	1	1	2	1	1
	Δόση Άρδευσης (κ.μ./στρ.)	4	4	4	7.5	15	15	8	16	16
ΚΟΛΥΜΠΑΡΙ	Ανάγκες σε νερό (κ.μ./στρ.)	5	5	5	15	15	15	16	16	16
	Αριθμός Αρδεύσεων	1	1	1	2	1	1	2	1	1
	Δόση Άρδευσης (κ.μ./στρ.)	5	5	5	7.5	15	15	8	16	16
ΒΡΥΣΣΕΣ ΑΠΟΚΟΡΩΝΟΥ	Ανάγκες σε νερό (κ.μ./στρ.)	5	5	5	17	17	17	18	18	18
	Αριθμός Αρδεύσεων	1	1	1	2	1	1	2	1	1
	Δόση Άρδευσης (κ.μ./στρ.)	5	5	5	8.5	17	17	9	18	18
ΚΟΛΠΟΣ ΚΙΣΣΑΜΟΥ, ΚΑΣΤΕΛΙ	Ανάγκες σε νερό (κ.μ./στρ.)	5	5	5	17	17	17	18	18	18
	Αριθμός Αρδεύσεων	1	1	1	2	1	1	2	1	1
	Δόση Άρδευσης (κ.μ./στρ.)	5	5	5	8.5	17	17	9	18	18
ΦΑΛΑΣΙΑΡΝΑ	Ανάγκες σε νερό (κ.μ./στρ.)	5	5	5						
	Αριθμός Αρδεύσεων	1	1	1						
	Δόση Άρδευσης (κ.μ./στρ.)	5	5	5						

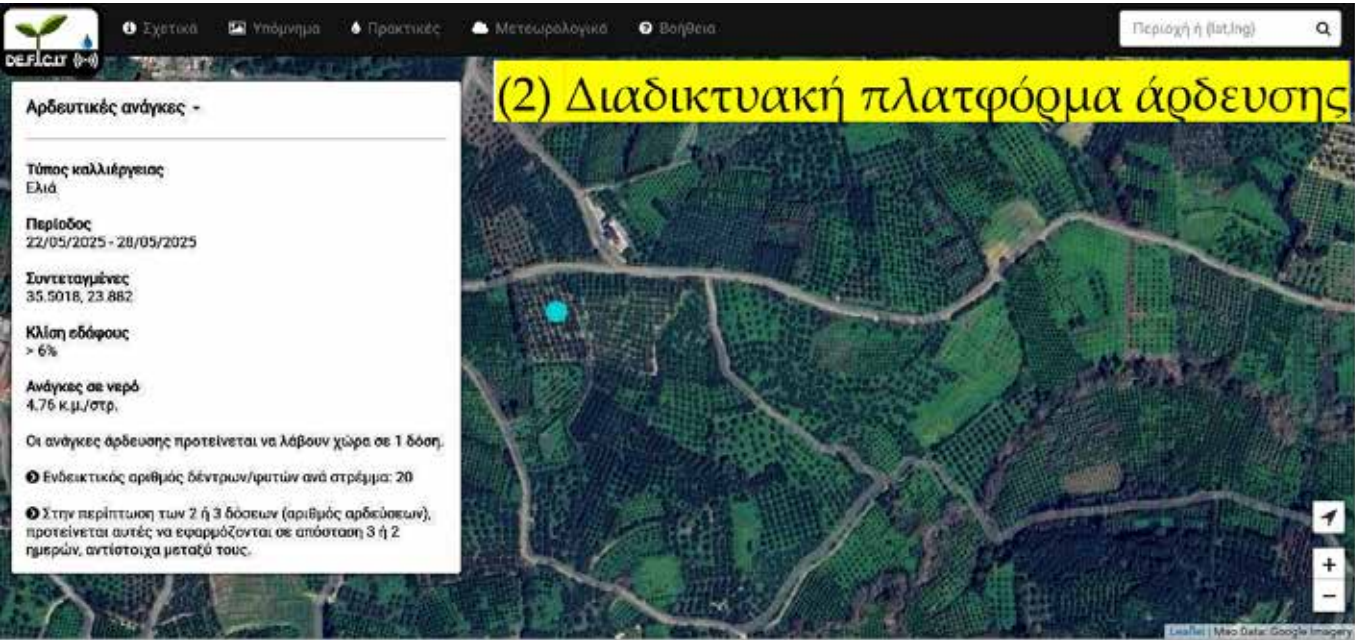
* Οι παραπάνω αρδευτικές δόσεις, ανά καλλιέργεια, ισχύουν και για γειτνιάζουσες περιοχές με το ίδιο μικροκλίμα

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ: α) Στην περίπτωση των 2 ή 3 δόσεων (αριθμός αρδεύσεων), προτείνεται αυτές να εφαρμόζονται σε απόσταση 3 ή 2 ημερών, αντίστοιχα μεταξύ τους.
β) Ενδεικτικές αρχικές δόσεις νερού/φυτών ανά στρέμμα: Ελιά 20, Εσπεριδοειδή 40, Αβοκάντο 10.

Οι προτεινόμενες αρδευτικές δόσεις υπολογίζονται σύμφωνα με τα μετεωρολογικά δεδομένα, το στάδιο ανάπτυξης και την ηλικία της κάθε καλλιέργειας, καθώς και με τον τύπο του εδάφους. [Συνυπολογίζονται επίσης τα υδατικά αποθέματα κάθε περιοχής]

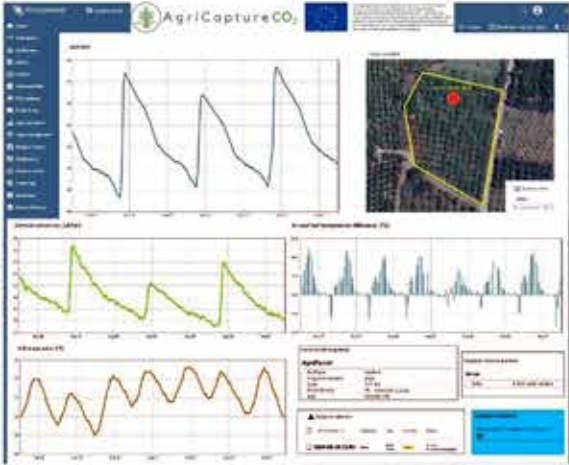
32 ΚΡΗΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ | Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2025 | Τεύχος 24

Τεύχος 24 | Ιούλιος - Σεπτέμβριος 2025 | ΚΡΗΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΕΙΝ 33

crete.gr), ένα εργαλείο που λειτουργεί σαν «έξυπνος υπολογιστής άρδευσης για κάθε αγροτεμάχιο σε όλη την Κρήτη»:

- Τι προσφέρει:
- Υπολογίζει, αυτόματα και σε εβδομαδιαία βάση, τις ανάγκες ποτίσματος ανά χωράφι, χωρίς να χρειάζεται ο χρήστης να κάνει επιτόπιες μετρήσεις.
- Βασίζεται σε πραγματικά (online) μετεωρολογικά δεδομένα, από 80 μετεωρολογικούς σταθμούς καλά χωρικά κατανομημένους σε όλο το νησί, σε δορυφορικές εικόνες και στις ιδιαιτερότητες κάθε αγροτεμαχίου σε όλη την Κρήτη (ενσωματώνονται επικαιροποιημένες ψηφιακές πληροφορίες των αγροτεμαχίων του ΟΠΕΚΕΠΕ)
- Ενημερώνει τον αγρότη αν το έδαφός του είναι ελαφρύ, μέσης σύστασης ή βαρύ, πόσο γρήγορα στραγγίζει ή συγκρατεί το νερό
- Προσφέρει συμβουλές αποτελεσματικής χρήσης του νερού καθώς και καλλιεργητικές/αρδευτικές

(3) Συστήματα έξυπνης άρδευσης (IoT & εξειδικευμένες μετρήσεις ιδιοτήτων εδάφους στο εργαστήριο)

(IoT), προσφέροντάς ένα ολοκληρωμένο σύστημα παρακολούθησης των κλιματικών και εδαφικών παραμέτρων στο χωράφι.

- Τι κάνει αυτό το σύστημα;
 - Μετρά σε πραγματικό χρόνο την υγρασία, τη θερμοκρασία και την ηλεκτρική αγωγιμότητα (άλατα) του εδάφους καθώς και κλιματικές παραμέτρους.
 - Ειδοποιεί τον αγρότη στο κινητό του πότε ακριβώς πρέπει να ποτίσει και με πόσο νερό
 - Μπορεί ακόμα και να ποτίζει αυτόματα, ενεργοποιώντας την ηλεκτροβάννα, εξοικονομώντας έτσι κόπο και χρόνο!
 - Το σύστημα είναι αυτόνομο ενεργειακά και χαμηλού κόστους
- Και όχι μόνο αυτό:
- Μπορεί να δώσει ειδικές οδηγίες για άρδευση με υφάλμυρο νερό και να ρυθμίσει την άρδευση ανάλογα με την ευαισθησία των φυτών

Για να δουλέψει σωστά το παραπάνω ευφυές σύστημα άρδευσης πρέπει να γνωρίσουμε με ακρίβεια τις υδραυλικές ιδιότητες του εδάφους. Οι ιδιότητες αυτές καθορίζουν τα βέλτιστα όρια διακύμανσης της εδαφικής υγρασίας στο χωράφι καθώς και το ποσοστό (%) εδαφικής υγρασίας το οποίο θα πρέπει να διατηρείται σταθερό με την πάροδο του χρόνου, ανάλογα με το στάδιο ανάπτυξης της κάθε καλλιέργειας.

Οπότε η εγκατάσταση του παραπάνω ευφυούς συστήματος άρδευσης συνοδεύεται από την παροχή υπηρεσίας προσδιορισμού των κρίσιμων υδραυλικών ιδιοτήτων των εδαφών, που πραγματοποιείται στο Εργαστήριο Υδατικών Πόρων, Αρδεύσεων και Περιβ/ντικής Γεωπληροφορικής του ΙΕΛΥΑ. Το συγκεκριμένο εργαστήριο χρησιμοποιεί εξειδικευμένο και πρωτοποριακό για την Ελλάδα εργαστηριακό εξοπλισμό, που μετράει με ακρίβεια: α) πόσο γρήγορα στραγγίζει το νερό από το έδαφος, β) πόσο νερό μπορεί να συγκρατήσει το έδαφος και σε ποιο

στάδιο ανάπτυξης μπορεί το φυτό να προσλάβει νερό, γ) πότε το έδαφος γίνεται αρκετά ξηρό και δεν μπορεί με ευκολία πλέον το φυτό να τραβήξει νερό — δηλαδή πότε αρχίζει το υδατικό στρες.

Η τεχνολογία στην υπηρεσία του χωραφιού

Το ολιστικό αυτό σύστημα συμβουλευτικής άρδευσης προσφέρει εργαλεία που δεν απαιτούν πτυχία

ή σύνθετη γνώση — μόνο διάθεση για εξέλιξη και σωστή καλλιεργητική πρακτική. Ο παραγωγός έχει **επιστημονικά και πρακτικά δεδομένα** για το πότε και πόσο πρέπει να ποτίζει, χωρίς να στηρίζεται μόνο στην εμπειρία ή την αίσθηση.

Ενδεικτικά Αποτελέσματα Εφαρμογής της Ευφυούς Άρδευσης στην Κρήτη

- Σε **αγροτεμάχια ελιάς**:
- ✓ Παραγωγή ελαιοκάρπου αυξημένη ως και 58% σε σχέση με την εμπειρική άρδευση
- ✓ Βελτίωση της αποδοτικής χρήσης νερού (περισσότερη παραγωγή με λιγότερο νερό) κατά 39% σε σχέση με την εμπειρική άρδευση
- ✓ Καλύτερη ποιότητα ελαιολάδου σε σχέση με την εμπειρική άρδευση (20% περισσότερες πολυφαινόλες, 33% χαμηλότερη οξύτητα).

- Σε **αγροτεμάχια εσπεριδοειδών**:
- ✓ Παραγωγή καρπών αυξημένη ως και 10% σε σχέση με την εμπειρική άρδευση
- ✓ Βελτίωση της αποδοτικής χρήσης νερού (περισσότερη παραγωγή με λιγότερο νερό) κατά 34% σε σχέση με την εμπειρική άρδευση
- ✓ Καλύτερη ποιότητα καρπών σε σχέση με την εμπειρική άρδευση (21% περισσότερες φαινόλες, 4% αύξηση βάρους καρπού, 14% αυξημένη βιταμίνη C).

- Σε **αγροτεμάχια αβοκάντο**:
- ✓ Παραγωγή καρπών αυξημένη ως και 14% σε σχέση με την εμπειρική άρδευση
- ✓ Βελτίωση της αποδοτικής χρήσης νερού (περισσότερη παραγωγή με λιγότερο νερό) κατά 23% σε σχέση με την εμπειρική άρδευση
- ✓ Καλύτερη ποιότητα καρπών σε σχέση με την εμπειρική άρδευση (9% περισσότερη ξηρά ουσία, 12% αύξηση βάρους καρπού, 17% περισσότερη ελαιοπεριεκτικότητα).

Οι παραπάνω υπηρεσίες έξυπνης άρδευσης δημιουργήθηκαν και επαληθεύτηκαν στο πλαίσιο σημαντικών Εθνικών (ΕΣΠΑ) & Ευρωπαϊκών έργων (Horizon & LIFE) που υλοποιήθηκαν ή υλοποιούνται από το Εργ. Υδατικών Πόρων, Αρδεύσεων και Περιβ/ντικής Γεωπληροφορικής του Ινστιτούτου Ελιάς Υποτροπικών Φυτών & Αμπέλου (ΕΛΓΟ ΔΗΜΗΤΡΑ).

Πηγή: Kourgialas, N.N. A Holistic Irrigation Advisory Policy Scheme by the Hellenic Agricultural Organization: An Example of a Successful Implementation in Crete, Greece. Water 2024, 16, 2769. <https://doi.org/10.3390/w16192769>

Η Κρήτη Οδηγεί τη Βιώσιμη Ξενοδοχία Το Μέλλον της Διαχείρισης Αποβλήτων στον Τουρισμό

Σε μια εποχή που η βιωσιμότητα αναδεικνύεται σε κεντρικό πυλώνα για κάθε επιχειρηματική δραστηριότητα, ο ελληνικός τουρισμός, και ιδίως ο ξενοδοχειακός κλάδος, βρίσκεται μπροστά σε μια μεγάλη πρόκληση αλλά και μια μοναδική ευκαιρία. Η Κρήτη, με τους πρωτοπόρους ξενοδόχους της, δείχνει για άλλη μια φορά τον δρόμο, αναδεικνύοντας πρακτικές λύσεις που μπορούν να μεταμορφώσουν ριζικά τον τρόπο διαχείρισης των αποβλήτων.

Στο επίκεντρο αυτής της επανάστασης βρίσκεται η **ReHORECA Sustainability System**, ένα σύστημα που γεννήθηκε από την πολυετή εμπειρία στη διαχείριση αποβλήτων και την ανάγκη για αποτελεσματικότερες, οικονομικά βιώσιμες και περιβαλλοντικά υπεύθυνες πρακτικές. Πώς προέκυψε όμως αυτή η καινοτόμος ιδέα; Ποια είναι τα πλεονεκτήματα του μοντέλου της **ReHORECA** σε σχέση με την παραδοσιακή διαχείριση των δήμων; Και ποιες είναι οι προοπτικές για την καθιέρωση ενός νέου, πιο βιώσιμου μέλλοντος για τον ελληνικό τουρισμό;

Σε μια αποκλειστική συνέντευξη, ο πρωτεργάτης κύριος **Φώτης Κοκοτός**, μας ξεναγεί στον κόσμο της κυκλικής οικονομίας, εξηγώντας πώς η συστηματική διαλογή στην πηγή, η διευρυμένη ευθύνη του παραγωγού και η εφαρμογή του μοντέλου «Πληρώνω όσο Πετάω» (ΠοΠ) μπορούν να οδηγήσουν σε εντυπωσιακά αποτελέσματα – τόσο για το περιβάλλον, όσο και για την οικονομική βιωσιμότητα των ξενοδοχειακών μονάδων. Θα μάθουμε επίσης ποιοι μεγάλοι ξενοδοχειακοί όμιλοι έχουν ήδη αγκαλιάσει αυτή την πρωτοβουλία, ποιες είναι οι προϋποθέσεις για τη συμμετοχή νέων μελών, και πώς διασφαλίζεται η δέσμευση όλων των εμπλεκόμενων, από το προσωπικό καθαριότητας μέχρι τη διοίκηση, σε αυτή τη συλλογική προσπάθεια.

Φώτης Κοκοτός
Μηχανικός Περιβάλλοντος,
Πρόεδρος της Αστικής Μη-Κερδοσκοπικής Εταιρείας
ReHORECA Sustainability System,
Αναπληρωτής Γενικός Γραμματέας του Συνδέσμου
Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ).

Πώς προέκυψε η ιδέα για τη δημιουργία του **ReHORECA Sustainability System**;

Με τη διαχείριση στερεών αποβλήτων στα ξενοδοχεία ασχολούμαι εδώ και πάνω από 20 χρόνια, όντας Μηχανικός Περιβάλλοντος. Ανέκαθεν, λοιπόν, έβλεπα ότι υπάρχουν οικονομίες κλίμακας: όταν παράγεις πολλά απόβλητα μπορείς να οργανώσεις συστήματα διαχείρισης πολύ αποτελεσματικότερα από ότι, π.χ., κατ' οίκον. Τα ξενοδοχεία είμαστε μεγάλοι παραγωγοί κι επιπλέον διαθέτουμε και πολύ ανθρώπινο δυναμικό, το οποίο εκπαιδεύουμε κάθε χρόνο, σχεδόν από την αρχή. Έχουμε, δηλαδή, τη δυνατότητα να πάμε πολύ πιο γρήγορα και πολύ πιο μπροστά από την υπόλοιπη κοινωνία, και να εφαρμόσουμε τις παγκοσμίως βέλτιστες πρακτικές. Εφαρμόσαμε, λοιπόν, ένα σύστημα Διαλογής στην Πηγή για σωρεία απορριμμάτων, όπως κάνουν οι πλέον προηγμένες χώρες του κόσμου.

Το 2015 κατέστη υποχρεωτική για τα ξενοδοχεία η υποβολή δήλωσης παραγωγού αποβλήτων στο Ηλεκτρονικό Μητρώο Αποβλήτων (ΗΜΑ) του Υπουργείου Περιβάλλοντος, κι έτσι έπρεπε να μετράμε ξεχωριστά κάθε ένα από τα ρεύματα υλικών που διαλέγαμε: τα διάφορα είδη πλαστικών, τα μέταλλα, το γυαλί, το χαρτόνι, τα τηγανέλαια, τις μπα-

ταρίες, τους λαμπτήρες, τις ηλεκτρικές συσκευές, τα κηπαία, τα οικοδομικά, και άλλα. Τότε ήταν που είδα εν τοις πράγμασι, με στοιχεία, την τεράστια μείωση στα προς ταφή απόβλητα που δίναμε στον Δήμο και μου μπήκε για πρώτη φορά η ιδέα της μείωσης των δημοτικών τελών καθαριότητας που πληρώνουμε, καθώς αυτά τα τέλη είναι -υποτίθεται- 100% ανταποδοτικά και πρέπει να καλύπτουν μόνον τις δαπάνες για την αποκομιδή απορριμμάτων. Αφού δεν παράγουμε, σκέφτηκα, γιατί να πληρώνουμε;

Το 2020 προσέγγισα το Υπουργείο Τουρισμού και προσπάθησα να τους πείσω να μεσολαβήσουν στο Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης για να διασυνδεθεί η βάση δεδομένων του ΗΜΑ με τη βάση του Υπουργείου Εσωτερικών για τα δημοτικά τέλη, και να πιστώνονται έναντι των τελών οι ποσότητες των αποβλήτων που δηλώνονται (αυτό λέγεται τεχνικά «κερδίζω όσο διαλέγω»). Ήταν κάτι που ήδη προβλέπονταν σε Ευρωπαϊκές Οδηγίες, οι οποίες τότε δεν είχαν περάσει ακόμη στο Ελληνικό Δίκαιο. Αυτό συνέβη γρήγορα, όμως, το 2021 με τον νόμο 4819, ο οποίος και επέφερε δύο πολύ σημαντικές τομές: αφενός επέβαλλε στους Δήμους την εφαρμογή συστήματος «πληρώνω όσο πετάω» (ή «κερδίζω όσο διαλέγω») για τα ξενοδοχεία άνω των 100

κλινών, με προθεσμία την 1/1/2023, κι αφετέρου κατέστησε υποχρεωτική την αυτοδιαχείριση βιοαποβλήτων στα ξενοδοχεία αυτά από την 1/1/2022. Αμέσως αρχίσαμε εμείς να συνεργαζόμαστε με την Βιοενεργειακή Κρήτης στο Ηράκλειο, η οποία παραλάμβανε αυτά τα απόβλητα με δικά της μέσα και τα μετέτρεπε σε βιοαέριο, με το οποίο στη συνέχεια παρήγαγε ηλεκτρική ενέργεια. Πολλά άλλα ξενοδοχεία το έκαναν επίσης, αλλά όχι όλα.

Το 2024, έχοντας φτάσει να ξεδιαλέγουμε 23 διαφορετικά ρεύματα αποβλήτων στα ξενοδοχεία μας, κι έχοντας αντιστοίχως βρει εξωτερικούς συνεργάτες που τα παραλαμβάνουν για ανακύκλωση, τελείως ανεξάρτητα του Δήμου, αποφάσισα να προσεγγίσω τον Δήμο Αγ. Νικολάου για την εφαρμογή του «πληρώνω όσο πετάω» (ΠοΠ) στα δημοτικά τέλη. Όντας στο ΔΣ της τοπικής Ένωσης Ξενοδόχων, κινηθήκαμε από κοινού και αναθέσαμε την εκπόνηση της σχετικής μελέτης στην εταιρεία TreSUS, η οποία είχε μεγάλη εμπειρία στο αντικείμενο και με την οποία είχα συνεργαστεί ήδη για τα δικά μας ξενοδοχεία. Προφανώς και ήταν υποχρέωση του Δήμου να το κάνει, εκ του Νόμου, αλλά γνωρίζαμε πως αυτό δεν πρόκειται να συνέβαινε, και έτσι το πήραμε πάνω μας.

Δυστυχώς, ο Δήμος Αγ. Νικολάου δεν ανταποκρίθηκε, αλλά η TreSUS προσέγγισε σχετικά τον Δήμο Χερσονήσου, ο οποίος το δέχθηκε με ενθουσιασμό. Κι έτσι κινηθήκαμε πλέον από κοινού με την Ένωση Ξενοδόχων Ηρακλείου και τον πρόεδρό της Νίκο Χαλκιαδάκη, για να αναθέσουμε στην TreSUS τη μελέτη εφαρμογής του «πληρώνω όσο πετάω» στα ξενοδοχεία του Δήμου Χερσονήσου. Για την εφαρμογή του ΠοΠ κατέστη απαραίτητη η δημιουργία ενός φορέα που θα αντικαθιστούσε τον Δήμο στο έργο της αποκομιδής, αλλά και που θα

πιστοποιούσε τις ποσότητες αποβλήτων που εκτρέπονταν. Αυτός ο φορέας είναι τώρα η ReHORECA Sustainability System. Και γιατί «System», μπορεί να ρωτήσετε; Αυτό πρέπει να το εξηγήσω διεξοδικότερα.

Ενώ γίνονταν τα παραπάνω, ο γενικός γραμματέας αποβλήτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος δήλωσε στα ΜΜΕ ότι σκοπός του ήταν να επεκτείνει την έννοια της «διευρυμένης ευθύνης του παραγωγού» και στις επιχειρήσεις HORECA, ειδικά για τα βιοαπόβλητα. Αυτή η νομική έννοια της διευρυμένης ευθύνης σημαίνει πως κάθε μεγάλος παραγωγός είναι προσωπικά υπεύθυνος για τα απόβλητα που παράγονται όταν καταναλώνονται τα προϊόντα του, και πρέπει να μεριμνήσει με δικά του έξοδα ώστε αυτά να τύχουν εναλλακτικής διαχείρισης και να εκτραπούν από ταφή. Για την περίπτωση των επιχειρήσεων HORECA, αυτά είναι τα τροφικά απόβλητα.

Ειδικά για τους μεγάλους παραγωγούς που υπέχουν διευρυμένης ευθύνης, ο νόμος προβλέπει τη δημιουργία Συλλογικών Συστημάτων Εναλλακτικής Διαχείρισης (ΣΣΕΔ) από τους ίδιους. Ένα τέτοιο ΣΣΕΔ είναι ο μπλε κάδος ανακύκλωσης, αλλά υπάρχουν και πολλά άλλα: για τα οχήματα και τα ελαστικά τους, τα ορυκτέλαια, τα οικοδομικά, τις μπαταρίες, τις ηλεκτρικές συσκευές, και ούτω καθεξής. Τα πιο πρόσφατα ΣΣΕΔ είναι για τα φυτοφάρμακα και για τα φωτοβολταϊκά, ενώ σύντομα θα εγκριθούν και τα ΣΣΕΔ για τα αποτσίγαρα και τα αγροτικά πλαστικά. Ο νομοθέτης, λοιπόν, ετοιμαζόταν να καταστήσει υποχρεωτική για τις επιχειρήσεις HORECA τη δημιουργία ενός ΣΣΕΔ για τα βιοαπόβλητα. Αυτό το Σύστημα θα είναι η ReHORECA, λοιπόν.

Ποια είναι τα βασικά πλεονεκτήματα αυτού του μοντέλου έναντι της παραδοσιακής διαχεί-

ρισης από τους δήμους;

Οι Δήμοι λειτουργούν με την λογική του κάδου στον δρόμο. Ένας πράσινος για τα σύμμεικτα, ένας μπλε για τις συσκευασίες, ίσως ένας καφέ για τα τροφικά, και ίσως κι ένας γαλάζιος για το γυαλί. Μέχρι εκεί. Εμείς, όμως, έχουμε διαχωρισμό σε κάθε τμήμα, σε κάθε εστιατόριο, κάθε λινοθήκη, κάθε κουζίνα και κάθε γραφείο. Από τη στιγμή που γίνεται διαλογή στην πηγή, και σε πάνω από 20 ρεύματα, τι νόημα έχει να συμπτυχθούν ξανά στους 2 ή 3 ή άντε 4 κάδους του Δήμου; Και ειδικά για τα βιοαπόβλητα, το να βγάλεις κατακαλόκαιρο έναν καφέ κάδο στον δρόμο είναι εγκληματικό. Μόλυνση και δυσωδία μόνο. Εμείς τα κρατάμε σε ψυγεία, φυσικά!

Επιπλέον, οι μονάδες επεξεργασίας των βιοαποβλήτων (MEBA) που έχουν κατασκευαστεί με σημαντικούς εθνικούς και ευρωπαϊκούς πόρους είναι σε μεγάλο βαθμό ανενεργές, καθώς δεν κατέστη δυνατό να λειτουργήσει ο καφέ κάδος στους δρόμους, για τους λόγους που προανέφερα. Προ ημερών η ReHORECA ξεκίνησε να παραδίδει φορτία βιοαποβλήτων στη MEBA του Δήμου Αρχανών-Αστερουσίων, η οποία δεν είχε λειτουργήσει για 2,5 χρόνια από την ολοκλήρωσή της και κινδύνευε με ποινές από την Ε.Ε. Τέτοιες μονάδες έχουν χωροθετηθεί σε πολλούς άλλους δήμους, και θα αντιμετωπίσουν το ίδιο ακριβώς πρόβλημα έλλειψης πρώτης ύλης. Το κενό αυτό έρχεται να καλύψει η ReHORECA.

Σκεπτόμενοι ευρύτερα, όμως, για όλα τα ρεύματα αποβλήτων κι όχι μόνον για τα βιολογικής προέλευσης, η ύπαρξη των ΣΣΕΔ έχει σε μεγάλο βαθμό υποκαταστήσει το έργο των Δήμων. Μιλάμε για δεκάδες ρεύματα υλικών που ανακυκλώνονται ιδιωτικώς, σε εργοστάσια που τα θεωρούν πρώτη ύλη και όχι «σκουπίδια» (μια λέξη που εμείς δεν χρησιμοποιούμε ποτέ!). Τα ελάχιστα υπολείμματα

που μένουν μετά τη διαλογή στην πηγή, που στα ξενοδοχεία δεν είναι ούτε 5%, δεν χρειάζεται καν να θάβονται. Διότι, τι είναι αυτά; Είναι τα μολυσμένα. Και μπορούν να τύχουν υγειονομικής διαχείρισης, όπως τα ιατρικά απόβλητα. Καταργούνται οι ΧΥΤΑ, καταργούνται και οι ΧΥΤΥ (Χώροι Υγειονομικής Ταφής Υπολειμμάτων), καθίστανται αχρείαστα τα εργοστάσια καύσης. Το δικό μας μοντέλο κάνει πράξη την Κυκλική Οικονομία.

Θα μπορούσατε να μας εξηγήσετε πώς ακριβώς λειτουργεί στην πράξη και ποια είναι τα αναμενόμενα οφέλη, τόσο περιβαλλοντικά όσο και οικονομικά, για τις συμμετέχουσες επιχειρήσεις στο μοντέλο «Πληρώνω όσο πετάω»;

Όλα τα Συλλογικά Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης λειτουργούν με το υφιστάμενο νομικό πλαίσιο, το οποίο και καθορίζει πως οι πόροι τους θα είναι οι συνδρομές των υπόχρεων παραγωγών αποβλήτων. Κάθε επιχείρηση HORECA, λοιπόν, που θα υποχρεωθεί από τον νομοθέτη να συμβληθεί με το ΣΣΕΔ βιοαποβλήτων, θα πληρώνει συνδρομή. Αυτό είναι που εφαρμόζουμε ήδη εμείς οι ιδρυτές του. Τα ξενοδοχεία πληρώνουν με βάση τις διανυκτερεύσεις, σε αυτή τη φάση, αλλά αυτό μπορεί να αλλάξει και να γίνει με βάση τα γεύματα ή και αλλιώς. Αυτό θα το δούμε στη διαβούλευση του σχετικού νόμου.

Από τη στιγμή που τα ξενοδοχεία μπαίνουν στο Σύστημα, η ReHORECA φροντίζει με επιτόπιο έλεγχο / αυτοψία να καταγράψει την παρούσα κατάσταση στην κάθε επιχείρηση και να εκπονήσει μια τεχνική έκθεση με συγκεκριμένες προτάσεις, τόσο για την αγορά κατάλληλου εξοπλισμού όσο και για την εκπαίδευση του προσωπικού. Το πρώτο μεγάλο όφελος για το ξενοδοχείο είναι η ένταξή του σε ένα έτοιμο σύστημα, με σημαντική τεχνογνωσία και οι-

κονομίες κλίμακος.

Το δεύτερο όφελος είναι η ένταξη του ξενοδοχείου στο σύστημα «πληρώνω όσο πετάω» για τα δημοτικά τέλη, στους Δήμους εκείνους που έχουν εφαρμόσει την νομική τους υποχρέωση αυτή. Για την ώρα, ο μόνος τέτοιος Δήμος στην Ελλάδα είναι ο Χερσονήσου. Τα ξενοδοχεία που βρίσκονται εκεί, λοιπόν, θα δουν σημαντική μείωση (έως και 67%) των δημοτικών τελών τους.

Και το τρίτο όφελος είναι η πιστοποίηση των βέλτιστων πρακτικών τους: η ReHORECA κάνει τις μετρήσεις, τηρεί τα αρχεία, πιστοποιεί τις ποσότητες για την επιστροφή δημοτικών τελών, και βοηθάει τα ξενοδοχεία να επιδείξουν τις επιτυχίες τους αυτές στην παγκόσμια αγορά, λαμβάνοντας τις κορυφαίες διακρίσεις.

Ποια ξενοδοχεία ή όμιλοι συμμετέχουν αυτή τη στιγμή στο ReHORECA Sustainability System και ποιες είναι οι προϋποθέσεις για τη συμμετοχή νέων μελών; Υπάρχει ενδιαφέρον και από άλλες περιοχές της Ελλάδας;

Η ReHORECA Sustainability System είναι μια αστική μη-κερδοσκοπική εταιρεία (ΑΜΚΕ) της οποίας εταίροι είναι εννέα ξενοδοχειακοί όμιλοι, εκπροσωπούμενοι από τους (αλφαβητικά): Δημήτρη Δάιο, Φώτη Κοκοτό, Ανδρέα Μεταξά, Σταύρο Μήτση, Λευτέρη Παπακαλιάτη, Αγάπη Σμπώκου, Γιώργο Σπανό, Γιώργο Τρυπάκη, και Νίκο Χαλκιαδάκη. Οι όμιλοι αυτοί κατέχουν συνολικά 25 ξενοδοχεία που συμμετέχουν στο Σύστημα σήμερα, αλλά και άλλα ξενοδοχεία, σε άλλους προορισμούς, όπου θα επεκταθεί σύντομα η εταιρεία.

Σε αυτό το αρχικό στάδιο, τα ξενοδοχεία που συμμετέχουν είναι εκείνα που έχουν ήδη, από μόνα τους, προετοιμάσει το έδαφος κι έχουν εφαρμόσει κάποιες πρακτικές διαλογής αποβλήτων, έχουν περιβαλλοντική συνείδηση και κατανοούν την ανάγκη για πλήρη συμμόρφωση του κλάδου με τις επιταγές του Νόμου. Βεβαίως, όταν η συνδρομή στο Σύστημα καταστεί υποχρεωτική, τότε θα αντιμετωπίσουμε και πιο δύσκολες καταστάσεις, όπου η εταιρεία θα χρειαστεί να τα διδάξει όλα αυτά από το μηδέν. Έχοντας όμως την εμπειρία, θα είμαστε πολύ καλύτερα προετοιμασμένοι.

Ενώ ξεκινήσαμε με επιχειρήσεις στους Δήμους Χερσονήσου και Αγίου Νικολάου, έχουμε ήδη κάνει επαφές με τους Δήμους Ρεθύμνου και Ιεράπετρας, αλλά και με τον Δήμο Κω και τον Δήμο Σαρωνικού. Επιπλέον, έχουμε κάνει εκτενείς συζητήσεις με τις ενώσεις ξενοδόχων Ρόδου και Αθηνών. Ξαναλέω πως ο ρόλος του Δήμου στο εγχείρημα είναι κομ-

βικός, όχι μόνον για το πληρώνω-όσο-πετάω αλλά και για τις μονάδες επεξεργασίας βιοαποβλήτων, αν έχουν.

Τέλος, ο νομοθέτης έχει εκδηλώσει με σαφήνεια την πρόθεσή του να είναι ένα και ενιαίο για όλη την επικράτεια το ΣΣΕΔ των βιοαποβλήτων, οπότε θα χρειαστεί να έχουμε ήδη εφαρμόσει το Σύστημα σε μερικούς Δήμους, να έχουμε δει τα προβλήματα, να έχουμε τρέξει τις διαδικασίες, και να είμαστε καθ' όλα έτοιμοι όταν περάσει ο σχετικός νόμος. Για τα ξενοδοχεία δεν ανησυχώ τόσο, καθώς θεωρώ πως οι ιδιώτες θα προσαρμοστούν πολύ πιο γρήγορα στις νέες συνθήκες.

Πώς διασφαλίζετε ότι όλοι οι εργαζόμενοι, από το προσωπικό καθαριότητας μέχρι τη διοίκηση, είναι ενήμεροι και δεσμευμένοι στις διαδικασίες της βιώσιμης διαχείρισης;

Όπως σας είπα, κάνω αυτή τη δουλειά πάνω από 20 χρόνια. Έχω εκτενή προσωπικά βιώματα από την εφαρμογή του συστήματος διαλογής στην πηγή. Και μπορώ να σας πω ότι τις αντιστάσεις τις αντιμετωπίζω περισσότερο στο επίπεδο της διοίκησης παρά στο προσωπικό των τμημάτων της επιχείρησης. Οι παλιές γενιές δεν έχουν περιβαλλοντική συνείδηση, ως επί το πλείστον, δεν θέλουν να ξοδέψουν λεφτά για την περιβαλλοντική διαχείριση, είναι συντηρητικές και ανεπίδεκτες αλλαγής στις συνήθειές τους. Στα τμήματα είναι πολύ πιο συνηθισμένοι στο να συμμετέχουν σε σεμινάρια, να μαθαίνουν τις διαδικασίες μιας επιχείρησης, να εκπαιδεύονται σε νέες πρακτικές, να βελτιώνονται συνεχώς. Ναι, σίγουρα θα χρειαστεί κι εκεί αγώνας, συνεχής εποπτεία, διορθωτικές κινήσεις, επανεκπαίδευση, κίνητρα και αντικίνητρα. Αλλά αυτή είναι η δουλειά μας. Το να πείσεις έναν επιχειρηματία παλαιάς σχολής να ξοδέψει λεφτά για το περιβάλλον είναι τάξης μεγέθους δυσκολότερο.

Εγώ, προσωπικά, έχω παραδώσει εκατοντάδες σεμινάρια στο προσωπικό, όλη τη σεζόν, από τους μόνιμους και τους εποχικούς έως του μαθητές, τους εξωτερικούς συνεργάτες, ακόμη και τους πελάτες και τα τοπικά σχολεία. Να φανταστείτε, κάνουμε διαλογή στην πηγή ακόμη και στα εργοτάξια, με δέκα ρεύματα. Εκεί να δείτε δυσκολία εκπαίδευσης, με τα συνεργεία! Όμως, έχω ξοδέψει χρόνια, κυριολεκτικά, να προσπαθήσω να πείσω την παλιά γενιά και τους υψηλόβαθμους για την ανάγκη να επενδύσουμε σε κέντρα ανακύκλωσης για τους πελάτες, σε ψυγεία αποβλήτων, σε πρέσες δεματοποίησης, σε κάμερες, καθώς και σε εξειδικευμένο προσωπικό για την περιβαλλοντική διαχείριση. Ο αγώνας για το περιβάλλον είναι διαρκής και επίπονος, διότι δεν είναι το ίδιο αυτονόητο για όλους πως η περιβαλλο-

ντική διαχείριση είναι ανάγκη. Για πολλούς είναι μια περιττή πολυτέλεια.

Ποιο είναι το όραμά σας για το μέλλον της διαχείρισης αποβλήτων στον ελληνικό τουρισμό; Ποιες νομοθετικές ή άλλες αλλαγές θα θέλατε να δείτε να συμβαίνουν για να επιταχυνθεί η μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο μοντέλο;

Το όραμά μας είναι σαφές: να αναγνωριστεί η Ελλάδα παγκοσμίως ως ηγέτιδα στην διαχείριση αποβλήτων κι εν γένει στη βιωσιμότητα του τουρισμού, και όχι μόνον. Θα ήθελα να δω πιστοποίηση «Zero Waste» σε κάθε ξενοδοχείο της χώρας, σε κάθε εστιατόριο, σε κάθε catering. Και όχι, όπως τώρα, να πηγαίνω σε «ημερίδες βιωσιμότητας» και «πράσινες εκθέσεις» που έχουν έναν μόνον κάδο απορριμμάτων, κι όλα χύμα στη χωματερή. Προς αυτήν την κατεύθυνση, μερικές ενέργειες που οφείλει να κάνει το κράτος, σε κάθε του έκφανση, είναι οι εξής:

1. Να εφαρμόσει τους νόμους που ήδη έχουμε και να επιβάλλει πρόστιμα στους παραβάτες. Το προφανές δεν είναι αυτονόητο, όπως καλά ξέρουμε. Ένα παράδειγμα: τα ξενοδοχεία οφείλουν από το 2022 να μετράνε και να διαχειρίζονται τα βιοαπόβλητά τους. Οι Δήμοι οφείλουν να ελέγχουν και να επιβάλλουν κυρώσεις. Άλλο παράδειγμα: τα ξενοδοχεία οφείλουν από το 2015 να κάνουν δηλώσεις στο ΗΜΑ. Να πέσουν πρόστιμα από το Υπουργείο σε όσους δεν έχουν συμμορφωθεί. Με ευκολόγια μόνο, δουλειά δεν γίνεται.
2. Να σταματήσουν να περνάνε νέους νόμους για να μπαλώσουν τους παλιούς. Τώρα τελευταία, για παράδειγμα, πάνε να περάσουν νέο πλαίσιο για τα εργοστάσια καύσης. Παραδεχόμενοι, ουσιαστικά, πως οι νόμοι για την ανακύκλωση απέτυχαν. Είναι τραγικό! Η ReHORECA αποτελεί τρανή απόδειξη πως η ανακύκλωση μπο-

ρεί να λειτουργήσει στην εντέλεια.

3. Να συνειδητοποιήσουν πως χρειάζονται τα σωστά κίνητρα. Για παράδειγμα, λένε ότι από το 2026 θα εφαρμοστεί επιτέλους το σύστημα επιστροφής εγγύησης στις συσκευασίες, το Deposit Return System (DRS) που εφαρμόζεται εδώ και δεκαετίες σε άλλες χώρες. Ο καταναλωτής θα πληρώνει ένα ποσόν κατά την αγορά και αυτό θα του επιστρέφεται μόνον όταν το πάει στο κατάλληλο «σπιτάκι ανακύκλωσης» (θα τα έχετε δει κι εσείς στους δρόμους). Λοιπόν, θα κάνει διαφορά αν η εγγύηση είναι μόλις 0,10€ αντί για 0,30€ ή παραπάνω. Πρέπει να είναι ακριβό, ώστε να βγουν στους δρόμους στρατιές ολόκληρες και να μαζεύουν συσκευασίες.
4. Να θέσουν τον πολίτη προ των ευθυνών του. Αυτή τη στιγμή, η ευθύνη του πολίτη εξαντλείται στο να πληρώνει δημοτικά τέλη. Και θεωρεί ότι το κράτος είναι ο «σκουπιδιάρης» του, να του παίρνει τα απορρίμματα και να τα κάνει ό,τι νομίζει. Ε, όχι! Ο πολίτης που ξεδιαλέγει στο σπίτι τις συσκευασίες και τα πηγαίνει στο σπιτάκι ανακύκλωσης πρέπει να αμειφθεί, ενώ εκείνος που τα πετάει στα χωράφια πρέπει να τιμωρηθεί. Ρόλος του κράτους δεν είναι μόνον να εξυπηρετεί τον πολίτη, αλλά και να τον νοθεύει.
5. Να εκμεταλλευτούν στο έπακρο τα Συστήματα Εναλλακτικής Διαχείρισης. Όπως προείπα, δεν υπάρχουν «σκουπίδια». Είναι όλα υλικά. Πρώτες ύλες για εργοστάσια. Μόνον κάτι λίγα υπολείμματα μένουν. Πρέπει σταδιακά να απαλλαγούν οι Δήμοι και οι ΦοΔΣΑ (Φορείς Διαχείρισης Στερεών Αποβλήτων) από τη διαχείριση και να γίνουν φορείς ελέγχου και επιβολής προστίμων. Την διαχείριση να την κάνουν επιχειρήσεις. Χιλιάδες θέσεις εργασίας θα δημιουργηθούν στην κυκλική οικονομία.

Εκδήλωση για την Ημέρα της Γυναικείας Επιχειρηματικότητας στο Πολύκεντρο Σητείας: Έμπνευση, Ενδυνάμωση και Δικτύωση

Το Σάββατο 22 Νοεμβρίου 2025 η καρδιά της γυναικείας επιχειρηματικότητας θα χτυπήσει δυνατά στη Σητεία, με αφορμή την Παγκόσμια Ημέρα Γυναικείας Επιχειρηματικότητας. Η διοργάνωση αναμένεται να αποτελέσει σημείο αναφοράς για την ανάδειξη και ενίσχυση του ρόλου των γυναικών στον επιχειρηματικό κόσμο, τόσο σε τοπικό όσο και σε ευρύτερο επίπεδο. Το Πολύκεντρο Σητείας θα φιλοξενήσει μια ξεχωριστή εκδήλωση, αφιερωμένη στις γυναίκες που τολμούν, καινοτομούν και διαμορφώνουν το επιχειρηματικό τοπίο, όχι μόνο στην Κρήτη αλλά και σε ολόκληρη την Ελλάδα.

Στόχος της εκδήλωσης είναι να εμπνεύσει, να ενδυναμώσει και να δημιουργήσει τις προϋποθέσεις για την ανάπτυξη ενός υποστηρικτικού οικοσυστήματος γύρω από τη γυναικεία επιχειρηματικότητα στην ανατολική Κρήτη.

Η Παγκόσμια Ημέρα Γυναικείας Επιχειρηματικότητας, που τιμάται κάθε χρόνο τον Νοέμβριο, είναι μια υπενθύμιση ότι η ίση συμμετοχή των γυναικών στην οικονομική δραστηριότητα δεν αποτελεί απλώς δικαίωμα, αλλά και κινητήριο δύναμη για την ανάπτυξη και την κοινωνική πρόοδο. Είναι μια υπενθύμιση ότι η ισότητα στην επιχειρηματική δράση δεν αποτελεί μόνο ζήτημα δικαιοσύνης, αλλά και μοχλό βιώσιμης ανάπτυξης για κάθε τοπική κοινωνία.

Η εκδήλωση είναι ανοιχτή στο κοινό και προσκαλεί όλους και όλες να συμμετέχουν ενεργά σε μια γιορτή καινοτομίας, τόλμης και δημιουργικότητας. Αν και έχει δοθεί έμφαση στις γυναίκες, η εκδήλωση απευθύνεται σε όλο τον επιχειρηματικό κλάδο.

Η εκδήλωση διοργανώνεται στο πλαίσιο του Ευρωπαϊκού προγράμματος Region4Climate (R4C) του δήμου Σητείας, για την ανάδειξη του ρόλου των γυναικών στην οικονομική ανάπτυξη, την καινοτομία και την ηγεσία. Σε εκείνες που δραστηριοποιούνται στο εμπόριο, στην εστίαση, αλλά και σε εκείνες που στοχεύουν σε ένα νέο ξεκίνημα. Με ιδιαίτερη έμφαση στην τοπική κοινωνία και την ανάγκη ενδυνάμωσης των γυναικών

σε όλους τους κλάδους, το πρόγραμμα φιλοξενεί αξιόλογες ομιλήτριες που έχουν διακριθεί για τη δράση, τη δημιουργικότητα και την επιμονή τους στον επιχειρηματικό χώρο.

Οι Ομιλήτριες της Εκδήλωσης Εβελίνα Μπάκιντα

Γνωστή για την πολυδιάστατη δράση της στον τομέα της κοινωνικής επιχειρηματικότητας, η Εβελίνα Μπάκιντα είναι μια γυναίκα-σύμβολο για την ενσωμάτωση της διαφορετικότητας και την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής. Αναφορά για τις προκλήσεις και τις ευκαιρίες που προσφέρει η επιχειρηματικότητα σε γυναίκες, τονίζοντας τη δύναμη της ένταξης και της συνεργασίας.

Αντιγόνη Ανδρεάκη

Δημοσιογράφος με πολυετή εμπειρία και ιδιαίτερη εστίαση σε κοινωνικά ζητήματα και τη γυναικεία ενδυνάμωση, η Αντιγόνη Ανδρεάκη θα μοιραστεί τις σκέψεις της για τον ρόλο της γυναικείας φωνής στα μέσα μαζικής ενημέρωσης και το πώς η επικοινωνία μπορεί να γίνει εργαλείο αλλαγής, έμπνευσης και επιχειρηματικής ανάπτυξης.

Ειρήνη Κοντάκη

Επιχειρηματίας και καινοτόμος στον αγροδιατροφικό τομέα, η Ειρήνη Κοντάκη φέρνει στην εκδήλωση μια πνοή αυθεντικότητας και βιώσιμης επιχειρηματικότητας. Με έμφαση στις παραδοσιακές αξίες και την τοπική παραγωγή, αναδεικνύει τον ρόλο των γυναικών στην αγροτική οικονομία και στην αξιοποίηση του φυσικού πλούτου της Κρήτης.

Μαρία Σίτη

Μια νέα, δυναμική παρουσία στον χώρο της επιχειρηματικότητας, η Μαρία Σίτη εκπροσωπεί τη νέα γενιά των γυναικών που αξιοποιούν την τεχνολογία για να δημιουργήσουν και να εξελιχθούν. Στην παρέμβασή της, θα εστιάσει στη βιωσιμότητα, στις σύγχρονες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στον τομέα της τεχνολογίας και της καινοτομίας, αλλά και στις στρατηγικές που οδηγούν στην επιτυχία καθώς και στα

περιβαλλοντικά οφέλη.

Νατάσα Γρηγοράκη

Με βαθιά εμπειρία στον τομέα της διοίκησης επιχειρήσεων και στην υποστήριξη νεοφυών επιχειρηματιών, η Νατάσα Γρηγοράκη θα μιλήσει για τις καλές πρακτικές, τα εργαλεία και τις στρατηγικές που μπορούν να υποστηρίξουν τις γυναίκες στο να μετατρέψουν μια ιδέα σε ένα βιώσιμο επιχειρηματικό εγχείρημα.

Μαρίνα Χαιρέτη

Γνωστή για την προσφορά της στην τοπική αυτοδιοίκηση και την ενίσχυση κοινωνικών δράσεων, η Μαρίνα Χαιρέτη θα αναδείξει τη σημασία της αυτοφροντίδας προσφέρωντας έμπνευση, υποστήριξη, ενίσχυση και καθοδήγηση.

Ένας Χώρος Έμπνευσης και Δικτύωσης

Η εκδήλωση δεν περιορίζεται σε λόγους και παρουσιάσεις. Το Πολύκεντρο Σητείας θα μετατραπεί σε έναν ζωντανό χώρο ανταλλαγής ιδεών, εμπειριών και οραμάτων. Με ευκαιρίες για δικτύωση, με δυνατότητα ερωτήσεων από το κοινό, το περιβάλλον θα είναι ζεστό, συμμετοχικό και ενθαρρυντικό για κάθε γυναίκα – είτε ξεκινά τώρα το επιχειρηματικό της ταξίδι είτε βρίσκεται ήδη σε εξέλιξη.

Στόχος: Η Ενδυνάμωση

Στόχος της εκδήλωσης είναι να δώσει φωνή, χώρο και εφόδια στις γυναίκες που επιχειρούν ή ονειρεύονται να επιχειρήσουν. Να δείξει ότι η γυναικεία παρουσία στην οικονομία δεν είναι μόνο απαραίτητη, αλλά και καθοριστική για ένα βιώσιμο και δίκαιο μέλλον. Να

μεταδώσει το μήνυμα ότι κάθε γυναίκα, ανεξαρτήτως ηλικίας, καταγωγής ή επαγγελματικού πεδίου, μπορεί να δημιουργήσει, να ηγηθεί και να εμπνεύσει.

Η Παγκόσμια Ημέρα Γυναικείας Επιχειρηματικότητας είναι μια αφορμή, αλλά και μια υπενθύμιση: Η ισότητα δεν χαρίζεται, κατακτάται με δημιουργία, συνέπεια και αλληλεγγύη. Και η Σητεία, με αυτή την εκδήλωση, αποδεικνύει ότι αποτελεί κομβικό σημείο αυτής της προσπάθειας.

Στόχοι της Εκδήλωσης

Η εκδήλωση για την Παγκόσμια Ημέρα Γυναικείας Επιχειρηματικότητας στο Πολύκεντρο Σητείας έχει μια σειρά από σαφείς και ουσιαστικούς σκοπούς που στοχεύουν όχι μόνο στην ενημέρωση, αλλά και στην ενδυνάμωση και ενεργοποίηση των γυναικών της τοπικής κοινωνίας:

1. Ανάδειξη Γυναικείων Προτύπων

Μέσα από τις εισηγήσεις γυναικών με καταξιωμένη παρουσία στον επαγγελματικό και κοινωνικό στίβο, επιδιώκεται να προβληθούν παραδείγματα επιτυχημένων διαδρομών. Οι ομιλήτριες γίνονται πρότυπα για γυναίκες κάθε ηλικίας που επιθυμούν να επιχειρήσουν ή να ηγηθούν σε έναν τομέα.

2. Ενδυνάμωση της Γυναικείας Αυτοπεποίθησης

Πολλές γυναίκες διαθέτουν δημιουργικές ιδέες ή επαγγελματικές δεξιότητες, αλλά διστάζουν να κάνουν το βήμα. Μέσα από βιωματικές αφηγήσεις, συμβουλές

και διάλογο, η εκδήλωση στοχεύει να ενισχύσει την αυτοπεποίθηση των συμμετεχουσών και να τις κινητοποιήσει να διεκδικήσουν τον ρόλο που τους αξίζει.

3. Ενίσχυση της Δικτύωσης και των Συνεργασιών

Η δικτύωση αποτελεί θεμέλιο λίθο της επιχειρηματικής ανάπτυξης. Η εκδήλωση δημιουργεί ευκαιρίες σύνδεσης μεταξύ επαγγελματιών, υποστηρικτικών φορέων, εκπαιδευτικών δομών και νέων επιχειρηματιών. Μέσα από τις διαδράσεις, μπορούν να γεννηθούν συνεργασίες, κοινά projects και νέες επιχειρηματικές ιδέες.

4. Προώθηση της Ισότητας των Φύλων στον Επιχειρηματικό Χώρο

Μέσα από συζήτηση και ανταλλαγή εμπειριών, η εκδήλωση επιδιώκει να αναδείξει τις ανισότητες που ακόμη υπάρχουν στον επαγγελματικό στίβο και να προτείνει τρόπους αντιμετώπισής τους. Η ισότητα δεν είναι απλώς ένα αίτημα, αλλά ένα αναγκαίο εργαλείο προόδου.

5. Διασύνδεση με Φορείς Υποστήριξης

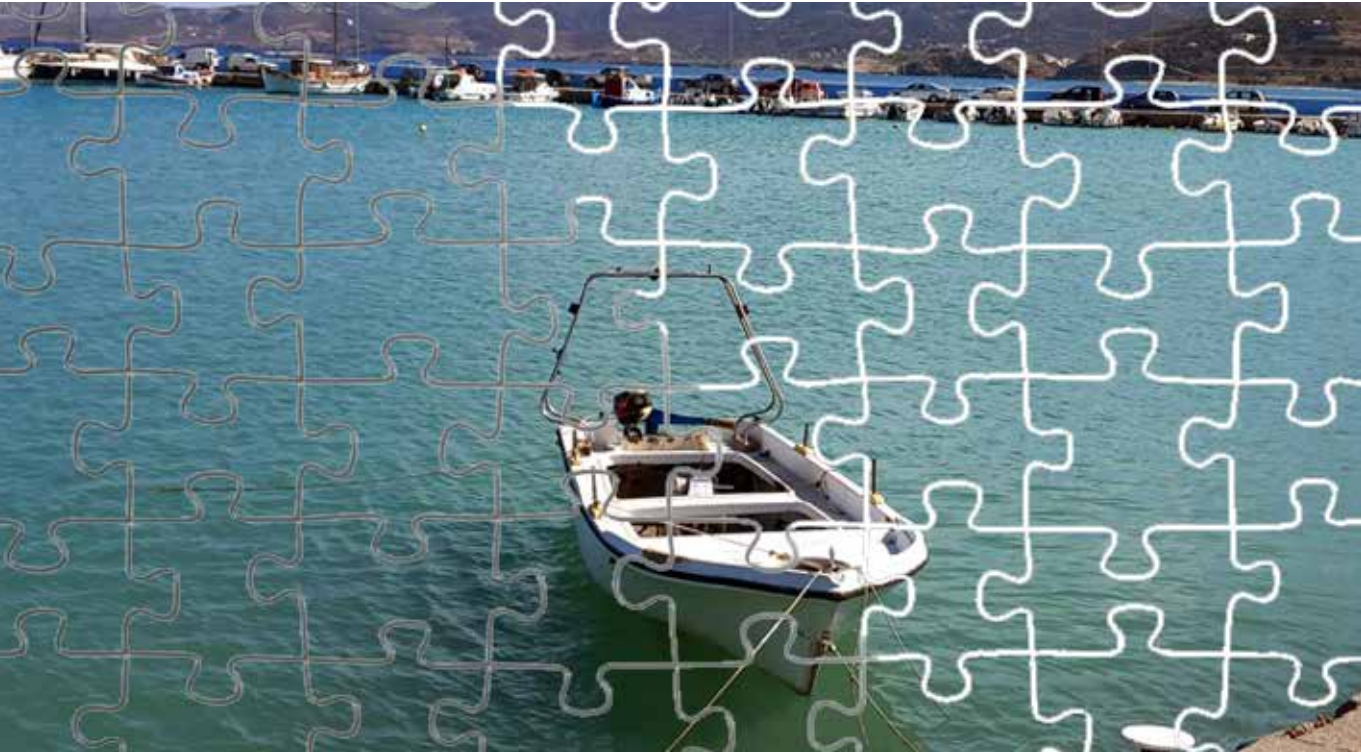
Παράλληλα με τις ομιλίες, οι συμμετέχουσες θα έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν για υπάρχοντα προγράμματα επιδότησης, επιμόρφωσης και mentoring για γυναίκες που επιχειρούν. Η γνώση των διαθέσιμων εργαλείων είναι καθοριστική για την πρακτική υποστήριξη κάθε πρωτοβουλίας.

Τι Θα Αποκομίσουν οι Συμμετέχοντες

Η συμμετοχή στην εκδήλωση δεν είναι απλώς μια εμπειρία ακρόασης. Είναι μια ευκαιρία προσωπικής και επαγγελματικής εξέλιξης. Όσοι και όσες παρακολουθή-

σουν, θα αποκομίσουν:

- **Έμπνευση και Κίνητρο**
Μέσα από τις ιστορίες των ομιλητριών, οι παρευρισκόμενες θα εμπνευστούν από πραγματικά παραδείγματα ανθρώπων που τα κατάφεραν, ξεπερνώντας δυσκολίες και στερεότυπα.
- **Πρακτικές Συμβουλές και Οδηγίες**
Οι παρουσιάσεις δεν θα είναι θεωρητικές. Αντίθετα, θα περιλαμβάνουν χρήσιμες πληροφορίες για το πώς μπορεί μια γυναίκα να ξεκινήσει ή να αναπτύξει μια επιχείρηση, να διαχειριστεί ρίσκα και να αναπτύξει δεξιότητες ηγεσίας.
- **Δυνατότητα Δικτύωσης**
Μέσα σε ένα φιλικό και υποστηρικτικό περιβάλλον, οι συμμετέχοντες θα έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν άλλες γυναίκες με κοινά ενδιαφέροντα, να ανταλλάξουν ιδέες και να χτίσουν δίκτυα που μπορεί να αποδειχθούν πολύτιμα στο μέλλον.
- **Ενημέρωση για Επιχειρηματικά Εργαλεία και Ευκαιρίες Χρηματοδότησης**
Θα γίνει αναφορά σε προγράμματα ενίσχυσης της γυναικείας επιχειρηματικότητας (εθνικά και ευρωπαϊκά), mentoring, συμβουλευτική και φορείς που μπορούν να προσφέρουν τεχνική ή οικονομική υποστήριξη.
- **Αίσθημα Συμμετοχής σε Μια Μεγαλύτερη Κοινότητα**
Η εκδήλωση φιλοδοξεί να καλλιεργήσει το αίσθημα ότι κάθε γυναίκα που αγωνίζεται, δημιουργεί ή τολμά, δεν είναι μόνη. Υπάρχει μια ευρύτερη κοινότητα που τη στηρίζει και την ενθαρρύνει να προχωρήσει.

Όταν η Συνέπεια Συναντάει την Ποιότητα!

- Αφίσες
- Βιβλία
- Επιστολόχαρτα
- Διαφημιστικά Έντυπα
- Εφημερίδες
- Περιοδικά

Εκτυπώσεις offset
Ψηφιακές εκτυπώσεις

- Φάκελα
- Μπλοκ
- Εταιρικές Κάρτες
- Αυτοκόλλητα
- Μαγνητάκια
- Plotter

ΑΦΟΙ ΜΠΟΤΖΑΚΗ
ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ

Από το
1975

Αυθεντικότητα Κρητικής Διατροφής

Στον σύγχρονο κόσμο των επιχειρήσεων, όπου η ποιότητα και η βιωσιμότητα αποτελούν βασικούς πυλώνες επιτυχίας, η ΕΛΕΝΑ Α.Ε. ξεχωρίζει ως ένα λαμπρό παράδειγμα εταιρείας που κατάφερε να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ της παραγωγής αγροτικών προϊόντων και της σύγχρονης αγοράς. Από την ίδρυσή της το 1990, με έδρα τα Χανιά της Κρήτης, η ΕΛΕΝΑ Α.Ε. έχει αφιερωθεί στην αξιόπιστη διαχείριση, συσκευασία και διανομή κυρίως εσπεριδοειδών και αβοκάντο, αναδεικνύοντας την αξία της ελληνικής γης.

Στο πλαίσιο αυτής της συνέντευξης, είχαμε την τιμή να συνομιλήσουμε με την κυρία Έλενα Αδικημενάκη, η οποία μας ταξίδεψε στην πορεία της εταιρείας. Από την αδιαπραγμάτευτη δέσμευση στην ποιότητα και την ιχνηλασιμότητα, μέχρι την κεντρική σημασία του ανθρώπινου παράγοντα και την πρωτοποριακή προσέγγιση στη βιωσιμότητα, η κυρία Έλενα Αδικημενάκη μοιράστηκε μαζί μας το όραμα και τις στρατηγικές που καθιστούν την ΕΛΕΝΑ Α.Ε. ηγέτιδα στον κλάδο της. Μάθαμε πώς μια επιχείρηση, με βαθιές ρίζες στην κρητική παράδοση, κοιτάζει το μέλλον με καινοτομία και σεβασμό, μεταφέροντας τον πλούτο της Ελλάδας σε κάθε γωνιά του κόσμου.

Έλενα Αδικημενάκη

Κυρία Έλενα Αδικημενάκη, θα θέλαμε να ξεκινήσουμε με το βασικό αντικείμενο της Elena A.E. και την ανάγκη ή το κενό της αγοράς που κάλυψε η ίδρυσή της.

Η Elena A.E. ιδρύθηκε με ένα σαφές όραμα το 1990, να καλύψει την επιτακτική ανάγκη για αξιόπιστη, οργανωμένη και ποιοτική διαχείριση αγροτικών προϊόντων, με έμφαση στα εσπεριδοειδή και το αβοκάντο. Εκείνη την εποχή, υπήρχε ένα σημαντικό κενό στην αγορά όσον αφορά τη συστηματική συσκευασία, τυποποίηση και διανομή φρέσκων αγροτικών προϊόντων, με αποτέλεσμα οι Έλληνες παραγωγοί να μην έχουν πάντα άμεση και αποτελεσματική πρόσβαση στις σύγχρονες αγορές.

Αναγνωρίζοντας αυτή την πρόκληση, δημιουργήσαμε μια σταθερή «γέφυρα» ανάμεσα στον Έλληνα παραγωγό, κυρίως από την ευλογημένη κρητική γη, και τη σύγχρονη αγορά. Στόχος μας ήταν να προσδώσουμε προστιθέμενη αξία στα προϊόντα της κρητικής γης, διασφαλίζοντας παράλληλα στους πελάτες μας προϊόντα υψηλής ποιότητας και απόλυτης ασφάλειας. Η δέσμευσή μας αυτή παραμένει ο θεμέλιος λίθος της λειτουργίας μας μέχρι και σήμερα.

Τι σηματοδοτεί η έδρα σας στον νομό Χανίων για την ταυτότητα και τη λειτουργία της επιχείρησης;

Η επιλογή της έδρας μας στα Χανιά δεν ήταν τυχαία. Για εμάς, τα Χανιά είναι κάτι πολύ περισσό-

τερο από μια απλή γεωγραφική τοποθεσία. Είναι κυριολεκτικά η καρδιά της παραγωγικής μας διαδικασίας, η βαθιά μας σύνδεση με την ίδια τη γη και τους ανθρώπους της Κρήτης.

Αντλούμε καθημερινά έμπνευση από τον τόπο αυτό, από τους φιλόπονους ανθρώπους του και από την αυθεντικότητα της κρητικής διατροφής, η οποία είναι διεθνώς αναγνωρισμένη για τα οφέλη της στην υγεία. Τα Χανιά μας προσφέρουν άμεση πρόσβαση σε πρώτες ύλες εξαιρετικής ποιότητας και μας παρακινούν να συνεχίσουμε το έργο μας με σεβασμό στην παράδοση, διατηρώντας ταυτόχρονα μια ματιά στραμμένη στο μέλλον και στις νέες τάσεις της αγοράς. Η σύνδεσή μας με τον τόπο είναι ζωντανή, δυναμική και αποτελεί ένα αναπόσπαστο και βασικό συστατικό

της εταιρικής μας ταυτότητας, διαμορφώνοντας τον τρόπο που σκεφτόμαστε, λειτουργούμε και αναπτύσσουμε τα προϊόντα μας.

Απευθύνεστε κυρίως σε εξαγωγικές αγορές, χονδρεμπόριο ή αλυσίδες λιανικής;

Η κύρια δραστηριότητά μας επικεντρώνεται στρατηγικά στη συνεργασία με τις μεγάλες αλυσίδες σουπερμάρκετ στην Ελλάδα. Αυτή η επιλογή μας επιτρέπει να διατηρούμε μια ισχυρή και σταθερή παρουσία στην εγχώρια αγορά, μέσω οργανωμένων και απαιτητικών δικτύων λιανικής πώλησης.

Μέσω αυτής της συνεργασίας, έχουμε τη δυνατότητα να προσφέρουμε φρέσκα και ποιοτικά προϊόντα καθημερινά σε χιλιάδες νοικοκυριά σε ολόκληρη τη χώρα. Η δέσμευσή μας στην εγχώρια αγορά

λιανικής αντικατοπτρίζει την επιθυμία μας να είμαστε κοντά στον Έλληνα καταναλωτή, προσφέροντάς του προϊόντα σταθερά υψηλής ποιότητας που εμπιστεύεται για το καθημερινό του τραπέζι.

Πώς διασφαλίζετε την ποιότητα και την ιχνηλασιμότητα των προϊόντων σας;

Η ποιότητα αποτελεί για εμάς μια αδιαπραγμάτευτη αρχή και τον ακρογωνιαίο λίθο της λειτουργίας μας. Για να τη διασφαλίσουμε, εφαρμόζουμε αυστηρά πρωτόκολλα ελέγχου σε όλα ανεξαιρέτως τα στάδια της παραγωγικής μας διαδικασίας. Αυτό ξεκινά από την προσεκτική επιλογή των πρώτων υλών και τη συλλογή των προϊόντων, συνεχίζει με τη συσκευασία και την τυποποίηση, και καταλήγει στη διανομή τους.

Παράλληλα, η ιχνηλασιμότητα είναι πλήρως εξασφαλισμένη και επαληθεύεται μέσω ενός συνόλου διεθνών πιστοποιήσεων και σύγχρονων τεχνικών παρακολούθησης που ανταποκρίνονται στα υψηλότερα πρότυπα ασφάλειας τροφίμων. Κάθε προϊόν που φεύγει από τις εγκαταστάσεις μας φέρει μια μοναδική ταυτότητα, επιτρέποντας μας να γνωρίζουμε ανά πάσα στιγμή την προέλευση, την πορεία και τα χαρακτηριστικά του. Με αυτόν τον τρόπο, κάθε προϊόν μας «λέει μια αληθινή ιστορία», και εμείς φροντίζουμε αυτή η ιστορία να αφηγείται με τον πλέον σωστό, διαφανή και αξιόπιστο τρόπο στον καταναλωτή.

Ποια είναι η σημασία του ανθρώπινου παράγοντα σε μια επιχείρηση που στηρίζεται σε αγροτικά προϊόντα;

Ο ανθρώπινος παράγοντας είναι για εμάς καθοριστικός και ανεκτίμητος. Στην Elena A.E., αναγνωρίζουμε ότι πίσω από κάθε ποιοτικό προϊόν και κάθε επιτυχημένη διανομή, βρίσκεται η σκληρή δουλειά, η αφοσίωση και η εμπειρία ανθρώπων. Είτε μιλάμε για τους παραγωγούς που με φροντίδα καλλιεργούν τη γη, είτε για την ομάδα συσκευασίας που φροντίζει για την άρτια εμφάνιση, είτε για το προσωπικό

διαχείρισης και διανομής που εξασφαλίζει την έγκαιρη παράδοση, κάθε άνθρωπος συμβάλλει ουσιαστικά στο τελικό αποτέλεσμα.

Δίνουμε ιδιαίτερη έμφαση στο χτίσιμο σχέσεων εμπιστοσύνης με τους συνεργάτες και τους εργαζομένους μας, προσφέρουμε ευκαιρίες ανάπτυξης και επιμόρφωσης, και αναγνωρίζουμε την αξία της ανθρώπινης προσφοράς σε

κάθε επίπεδο της παραγωγικής μας αλυσίδας. Πιστεύουμε ακράδαντα ότι ο ανθρώπινος παράγοντας είναι ο καταλύτης που μετατρέπει την απλή ποιότητα των προϊόντων σε μια ολοκληρωμένη και αξέχαστη εμπειρία για τον καταναλωτή.

Πώς αντιμετωπίζετε τις απαιτήσεις για βιωσιμότητα και φιλικές προς το περιβάλλον πρακτικές;

Η βιωσιμότητα αποτελεί μια βασική μας προτεραιότητα και αναπόσπαστο κομμάτι της εταιρικής μας φιλοσοφίας. Αναγνωρίζουμε την ευθύνη που φέρουμε απέναντι στο περιβάλλον και στις επερχόμενες γενιές, και γι' αυτό υιοθετούμε πρακτικές φιλικές προς το περιβάλλον σε κάθε πτυχή της λειτουργίας μας.

Αυτό περιλαμβάνει την ορθολογική διαχείριση των αποβλήτων μας, την προσεκτική επιλογή των συσκευασιών μας, δίνοντας έμφαση σε ανακυκλώ-

σιμα και βιοδιασπώμενα υλικά, καθώς και τον ενεργειακό μας σχεδιασμό, με στόχο τη μείωση της κατανάλωσης ενέργειας και την αξιοποίηση ανανεώσιμων πηγών όπου είναι εφικτό. Στόχος μας είναι να εξελισσόμαστε διαρκώς προς την κατεύθυνση της μείωσης του περιβαλλοντικού μας αποτυπώματος και της προώθησης ενός υπεύθυνου και αειφόρου τρόπου λειτουργίας. Για εμάς, η αγάπη για τον τόπο μας δεν εκφράζεται μόνο με λόγια, αλλά περνάει κυρίως μέσα από τις πράξεις και τις περιβαλλοντικές μας δεσμεύσεις.

Ποιοι είναι οι στρατηγικοί σας στόχοι για τα επόμενα χρόνια;

Οι στρατηγικοί μας στόχοι για τα επόμενα χρόνια είναι πολυεπίπεδοι και φιλόδοξοι, με γνώμονα τη συνεχή ανάπτυξη και την ενίσχυση της θέσης

μας στην αγορά. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνουν την περαιτέρω ενίσχυση της παρουσίας μας στην ελληνική αγορά, εδραιώνοντας ακόμη περισσότερο τις συνεργασίες μας με τις αλυσίδες λιανικής, αλλά και την ενίσχυση της διεθνούς μας παρουσίας, ανοίγοντας νέες αγορές και προβάλλοντας τον πλούτο της κρητικής γης παγκοσμίως.

Επιδιώκουμε επίσης τη συνεχή βελτίωση της τεχνολογίας μας, την καινοτομία στα προϊόντα μας μέσω της ανάπτυξης νέων ποικιλιών ή επεξεργασμένων προϊόντων, καθώς και τη διαρκή υποστήριξη του πρωτογενούς τομέα στην Κρήτη. Θέλουμε να συνεχίσουμε να αποτελούμε τον

αξιόπιστο συνδετικό κρίκο ανάμεσα στον παραγωγό και τον καταναλωτή, επενδύοντας στην ποιότητα, την καινοτομία, και τον βαθύ σεβασμό στον άνθρωπο και τη γη. Ο απώτερος στόχος μας είναι να μεταφέρουμε τον πλούτο και την αυθεντικότητα της

Κρήτης σε κάθε γωνιά του κόσμου, προσφέροντας στους καταναλωτές προϊόντα που εκτός από ποιοτικά, είναι και φορείς μιας πλούσιας παράδοσης και κληρονομιάς.

Βιογραφικό

Η Έλενα Αδίκημενάκη είναι η επικεφαλής της ΕΛΕΝΑ Α.Ε., μιας δυναμικής και αναγνωρισμένης εταιρείας συσκευασίας, τυποποίησης και εμπορίας εσπεριδοειδών και αβοκάντο, με έδρα τα Χανιά Κρήτης και παρουσία στην ελληνική αγορά από το 1990.

Σπούδασε Διοίκηση Επιχειρήσεων και Marketing στο The American College of Greece (Deree) και συνέχισε με μεταπτυχιακές σπουδές στην Διοίκηση Ανθρώπινου Δυναμικού (MSc in Human Resource Management) στο Brunel University, στο Uxbridge του Ηνωμένου Βασιλείου.

Συνδυάζοντας την ακαδημαϊκή της κατάρτιση με

βαθιά γνώση του αγροδιατροφικού τομέα και των προκλήσεων της αγοράς έχει διαμορφώσει μια επιχείρηση που στηρίζεται στην ποιότητα, τον επαγγελματισμό και τον σεβασμό στον άνθρωπο, από τον παραγωγό μέχρι τον τελικό καταναλωτή.

Μια επιχείρηση πρότυπο με έμφαση στην ποιότητα, τη βιωσιμότητα και τη στήριξη της τοπικής παραγωγής, χτίζοντας σχέσεις εμπιστοσύνης τόσο με τους παραγωγούς όσο και με τους μεγάλους πελάτες λιανικής.

Πιστεύει βαθιά στη σημασία της ανθρώπινης ομάδας, της βιωσιμότητας και της διαρκούς εξέλιξης και έχει συμβάλει ενεργά στην ενδυνάμωση του ρόλου της γυναίκας στον αγροδιατροφικό επιχειρηματικό τομέα.

Η πορεία της αποτελεί παράδειγμα γυναικείας επιχειρηματικότητας με συνέπεια, όραμα και δέσμευση στον τόπο.

Τεχνητή Νοημοσύνη για τη Βιώσιμη Μετάβαση της Κρητικής Γεωργίας: Από την Παραγωγή στην Αγροδιατροφή

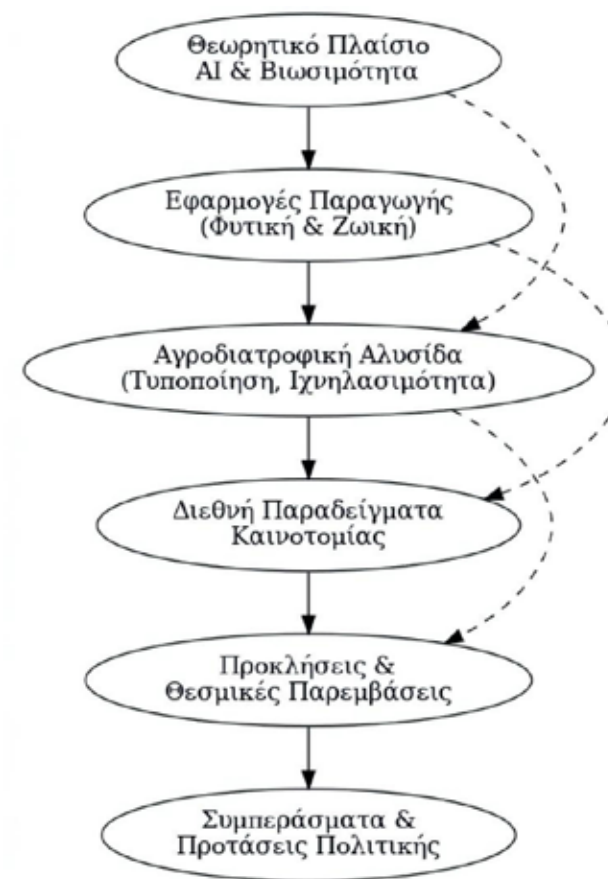
Αντώνης Κρητικός

Κοινωνικός Επιστήμονας,
Διδακτορικός Ερευνητής, Εθνικό και
Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών.
Ειδίκευση στη «Συνέργεια του
Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα και τη
Βιώσιμη Ανάπτυξη στον Τομέα του
Τουρισμού».
Ειδικός και Σύμβουλος σε Ζητήματα
Βιώσιμης Ανάπτυξης & Περιφερειακής
Καινοτομίας.

Γράφει ο Αντώνης Κρητικός

Περίληψη

Η ενσωμάτωση της Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) στον αγροτικό τομέα της Κρήτης αποτελεί κρίσιμη ευκαιρία για βιώσιμη ανάπτυξη, τόσο στην πρωτογενή παραγωγή όσο και στην αγροδιατροφική αλυσίδα. Η παρούσα μελέτη αναλύει τις εφαρμογές της TN σε φυτική και ζωική παραγωγή, μεταποίηση και εφοδιαστική αλυσίδα, παρουσιάζοντας παραδείγματα από την Κρήτη και διεθνείς βέλτιστες πρακτικές. Εξετάζεται ο ρόλος της καινοτομίας, των συνεργασιών, της θεσμικής υποστήριξης και της ψηφιακής ωριμότητας, ώστε η Κρήτη να αποτελέσει πρότυπο πράσινης και ψηφιακής αγροτικής μετάβασης (βλ. Σχήμα 1 για συνοπτική διάρθρωση του άρθρου).

I. Θεωρητικό Πλαίσιο: Τεχνητή Νοημοσύνη και Βιωσιμότητα στον Αγροτικό Τομέα

Η βιώσιμη ανάπτυξη περιγράφεται ως η ικανότητα κάλυψης των αναγκών του παρόντος χωρίς να διακυβεύεται η δυνατότητα των μελλοντικών γενεών να καλύψουν τις δικές τους (Brundtland Commission, 1987). Στο πλαίσιο της γεωργίας, η προσέγγιση αυτή προϋποθέτει μείωση εισροών, προστασία του εδάφους και του νερού, ενίσχυση της κλιματικής ανθεκτικότητας και διασφάλιση κοινωνικής συνοχής στον αγροτικό χώρο. Η Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) ενισχύει αυτή τη μετάβαση προσφέροντας εργαλεία ακριβούς γεωργίας, βασισμένα στην ανάλυση δεδομένων από αισθητήρες, δορυφορικές εικόνες και πλατφόρμες γεωπληροφορικής (Raihan, 2024). Τέτοια συστήματα εφαρμόζονται ήδη στην Κρήτη, μέσω πιλοτικών έργων όπως το DigiFarm, τα οποία παρέχουν μικροκλιματικές προβλέψεις και έγκαιρη πληροφόρηση για υδατικές και θρεπτικές ανάγκες των καλλιεργειών (DigiFarm, 2025).

Ταυτόχρονα, τεχνολογίες computer vision σε συνδυασμό με drones επιτρέπουν την ακριβή ανίχνευση stress καλλιεργειών και φυτοπαθολογικών προβλημάτων, με ακρίβεια άνω του 90%, οδηγώντας σε στοχευμένες παρεμβάσεις και περιορισμό της χρήσης φυτο-

φαρμάκων (Chowdhury et al., 2023). Σε πιο σύνθετα περιβάλλοντα, όπως οι υδροπονικές ή κάθετες καλλιέργειες, η TN βελτιστοποιεί την παροχή φωτός, CO₂, υγρασίας και θρεπτικών, επιτυγχάνοντας εξοικονόμηση νερού έως και 95 % και αύξηση αποδοτικότητας κατά 30–40 % (Chowdhury et al., 2023; Das & Nayak, 2024). Επιπλέον, πλατφόρμες που ενσωματώνουν αλγορίθμους βαθιάς μάθησης επιτρέπουν την πρόβλεψη τιμών αγοράς και ζήτησης, βελτιώνοντας τον προγραμματισμό και τη διαπραγματευτική ισχύ των παραγωγών (European Commission, 2023). Η TN ενισχύει επίσης τη διαφάνεια και την ιχνηλασιμότητα κατά μήκος της αγροδιατροφικής αλυσίδας, με την εφαρμογή τεχνολογιών blockchain και αυτόματων συστημάτων πιστοποίησης ποιότητας, τα οποία αξιοποιούνται ήδη από συνεταιρισμούς εξαγωγικού χαρακτήρα στην Κρήτη και την υπόλοιπη Ευρώπη (European Commission, 2023). Συνολικά, η Τεχνητή Νοημοσύνη δεν αποτελεί απλώς τεχνολογικό εργαλείο, αλλά έναν καθοριστικό παράγοντα για τη μετάβαση σε μια αγροτική οικονομία που είναι ταυτόχρονα πιο παραγωγική, πιο βιώσιμη και πιο κοινωνικά δίκαιη.

II. Εφαρμογές στην Παραγωγή: Φυτική και Ζωική

Στην Κρήτη λοιπόν, μια περιφέρεια με ισχυρή έμφαση στη γεωργία, η εφαρμογή των νέων τεχνολογιών αποδεικνύεται ένα κρίσιμο εργαλείο τόσο για τη φυτική παραγωγή όσο και για την κτηνοτροφία. Οι επόμενες υποενότητες παρουσιάζουν σύγχρονα παραδείγματα τεχνολογικών εφαρμογών που έχουν ήδη εφαρμοστεί ή βρίσκονται σε δοκιμαστικό στάδιο στο νησί, προσφέροντας καινοτόμες λύσεις σε καλλιέργειες, στη διαχείριση των φυσικών πόρων και στην κτηνοτροφία.

A. Έξυπνη Ελαιοκαλλιέργεια στην Κρήτη

Η πλατφόρμα DigiFarm, σε συνεργασία με το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ΙΤΕ) και την Περιφέρεια Κρήτης, εφαρμόζει τεχνολογίες Τεχνητής Νοημοσύνης και τηλεπισκόπησης για την ευφυή διαχείριση ελαιοκαλλιεργειών. Χρησιμοποιώντας δορυφορικά δεδομένα (π.χ. Sentinel-2), αισθητήρες πεδίου και αλγορίθμους μηχανικής μάθησης, το σύστημα εντοπίζει περιοχές με υδατικό stress, πρώιμα φυτοπαθολογικά συμπτώματα και θρεπτικές ανεπάρκειες. Οι αγρότες ενημερώνονται σε πραγματικό χρόνο, με δυνατότητα παρέμβασης στην άρδευση και τη φυτοπροστασία, μειώνοντας έτσι την κατανάλωση νερού και εισροών και αυξάνοντας τη γεωργική αποδοτικότητα. Σύμφωνα με τα πρώτα πιλοτικά αποτελέσματα, η χρήση της πλατφόρμας συμβάλλει σε ποσοτική μείωση του κόστους άρδευσης και βελτίωση της ποιότητας ελαιοκάρπου (DigiFarm, 2025; European Commission, 2023).

B. Διάβρωση και Κλιματική Ανθεκτικότητα

Στην Κρήτη, η διάβρωση του εδάφους αποτελεί σοβαρή απειλή για τη βιωσιμότητα της γεωργίας και την προστασία του φυσικού περιβάλλοντος. Πρόσφατες έρευνες εφαρμόζουν τεχνητά νευρωνικά δίκτυα

(ANNs) και συνελκτικά νευρωνικά δίκτυα (CNNs), συνδυασμένα με GIS και δορυφορικά δεδομένα (π.χ. Sentinel 2, Landsat 8), για την ακριβή εκτίμηση και προβολή απωλειών εδάφους σε διάφορες κλίμακες. Έτσι, είναι δυνατό να γίνονται προβλέψεις από επίπεδο μικρού υδρολογικού λεκανών έως και στο επίπεδο του νησιού, με ακρίβεια και αξιοπιστία (Alexakis et al., 2019). Επιπλέον, το μοντέλο RUSLE, ενισχυμένο από χωρικά δεδομένα που αφορούν τη βλάστηση, την κλίση του εδάφους και τη χρήση γης, συνδυασμένο με machine learning (ML), προσφέρει αξιόπιστο υπολογισμό των δεικτών διάβρωσης σε σημαντικές περιοχές όπως ο Ψηλορείτης και τα Λευκά Όρη (Stefanidis et al., 2022; Alexakis et al., 2019). Αυτά τα καινοτόμα εργαλεία επιτρέπουν την έγκαιρη λήψη μέτρων προστασίας και συμβάλλουν στη διαφύλαξη της εδαφικής γονιμότητας και της κλιματικής ανθεκτικότητας των τοπικών οικοσυστημάτων.

Γ. Κτηνοτροφία και Ευφυή Συστήματα

Η εφαρμογή ευφυών συστημάτων στην κτηνοτροφία αναδεικνύεται ως κρίσιμος μοχλός βιώσιμης ανάπτυξης, ιδίως σε περιοχές με έντονη αγροτική δραστηριότητα όπως η Κρήτη. Σε πιλοτικό επίπεδο, αξιοποιούνται συστήματα Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) που ενσωματώνουν δεδομένα από αισθητήρες επιταχυνσιόμετρων, θερμοκρασίας και καρδιακού ρυθμού, καθώς και τεχνικές αναγνώρισης συμπεριφοράς μέσω μηχανικής μάθησης και computer vision. Οι τεχνολογίες αυτές επιτρέπουν την έγκαιρη διάγνωση παθολογικών καταστάσεων και συμπεριφορικών αποκλίσεων, όπως αλλαγές στη σίτιση, μειωμένη κινητικότητα ή ενδείξεις stress, συμβάλλοντας στην πρόληψη ασθενειών και στη μείωση της χρήσης αντιβιοτικών (Taiwo et al., 2024; Reis, 2023). Σε διεθνές επίπεδο, εφαρμογές TN σε βοοτροφικές και αιγοπροβατοτροφικές μονάδες έχουν επιτύχει ακρίβεια ανίχνευσης συμπεριφοράς άνω του 90%, με αντίστοιχα οφέλη στην απόδοση, τη διαχείριση του κόστους και την ευζωία των ζώων (Simitzis et al., 2022; Rohan et al., 2024). Η σταδιακή ενσωμάτωση τέτοιων τεχνολογιών στην κτηνοτροφική πρακτική της Κρήτης, υπό την καθοδήγηση ερευνητικών φορέων και συνεταιριστικών σχημάτων, διαμορφώνει τις προϋποθέσεις για ένα ανθεκτικό, βιώσιμο και τεχνολογικά προηγμένο παραγωγικό μοντέλο.

III. TN στην Αγροδιατροφική Αλυσίδα

Η TN διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο σε όλα τα στάδια της αγροδιατροφικής αλυσίδας, από την τυποποίηση και τον ποιοτικό έλεγχο, μέχρι την ιχνηλασιμότητα και τη διανομή. **Στον τομέα της τυποποίησης και της ποιότητας**, εφαρμόζεται για την αυτόματη ταξινόμηση του ελαιοκάρπου, τον εντοπισμό ελαττωμάτων σε προϊόντα όπως τα τυροκομικά και τα κρασιά, και την αξιολόγηση αισθητικών ή φυσικοχημικών χαρακτηριστικών χρησιμοποιώντας δεδομένα computer vision και μηχανικής μάθησης. Οι αυτόνομες πρακτικές

αυτές ενισχύουν την ακρίβεια, μειώνουν τα κόστη και την σπατάλη, και ενισχύουν τη διαφάνεια και τη συμμόρφωση προς τα πρότυπα τυποποίησης (European Commission, 2023). **Στην κατεύθυνση της ιχνηλασιμότητας και πιστοποίησης**, η σύγχρονη τεχνολογία blockchain και TN επιτρέπει την πλήρη παρακολούθηση της αλυσίδας παραγωγής και διανομής Π.Ο.Π. και βιολογικών προϊόντων, όπως τα κρασιά της Κρήτης. Μέσω της αυτόματης συλλογής και επεξεργασίας των δεδομένων υποστηρίζεται η προέλευση και η προστασία, η περιβαλλοντική συμμόρφωση προς το EUDR και η διαφάνεια για τους καταναλωτές (Charlebois et al., 2024; European Commission, 2023). Τέλος, η TN **ενισχύει σημαντικά την αποτελεσματικότητα της εφοδιαστικής αλυσίδας και των εξαγωγικών διαδικασιών**. Πλατφόρμες δεδομένων ευφύης ανάλυσης, όπως αυτές που προτείνονται από την Agreena, επιτρέπουν την πρόβλεψη ζήτησης, τη διαχείριση αποθεμάτων, και την αποδοτικότερη οργάνωση διανομών. Αυτή η τεχνολογική προσέγγιση μειώνει τα κόστη λειτουργίας όσο και τις απώλειες, καθιστώντας την προτιμητέα από τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις και τους συνεταιρισμούς που επιδιώκουν τη διεύρυνσή τους στην διεθνή αγορά (Nischal, 2025; Charlebois et al., 2024).

Η εφαρμογή λοιπόν της TN σε όλα τα στάδια της αγροδιατροφικής αλυσίδας δημιουργεί ένα **διαφανές, αποδοτικό και ανταγωνιστικό οικοσύστημα** που ενισχύει τη **βιωσιμότητα** και την **εξωστρέφεια** της αγροτικής παραγωγής.

IV. Διεθνή Παραδείγματα και Καινοτομία

Η ενσωμάτωση τεχνολογιών Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) στην αγροτική παραγωγή και την αγροδιατροφική αλυσίδα δεν αποτελεί πλέον προοπτική αλλά διεθνή πρακτική, η οποία αποφέρει μετρήσιμα οφέλη σε περιβαλλοντικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Ενδεικτικά παραδείγματα καινοτομίας αποτυπώνουν τη δυνατότητα εφαρμογής τέτοιων λύσεων και στην Κρήτη, ενισχύοντας τη βιώσιμη ανάπτυξη. Στη Δανία, η εταιρεία Agreena έχει αναπτύξει την πλατφόρμα AgreenaCarbon, η οποία αποδίδει οικονομική ενίσχυση σε γεωργούς για πρακτικές αναγεννητικής γεωργίας, μέσω της δημιουργίας πιστώσεων άνθρακα (carbon credits). Το πρόγραμμα, πιστοποιημένο από το πρότυπο Verra VCS, ενισχύει παράλληλα την αγροτική βιωσιμότητα και τη συμμόρφωση με περιβαλλοντικούς στόχους (Agreena, 2023; Agreena, 2025). **Στις Ηνωμένες Πολιτείες**, η John Deere παρουσίασε την τεχνολογία See-and-Spray, που βασίζεται σε computer vision και αλγορίθμους TN για την εφαρμογή ζιζανιοκτόνων μόνο σε στοχευμένα σημεία. Η τεχνολογία αυτή, σύμφωνα με επίσημες ανακοινώσεις, επιτυγχάνει μείωση χρήσης φυτοφαρμάκων κατά 77 % σε pre-emerge εφαρμογές (John Deere, 2024). **Στην Κένυα**, η BURN Manufacturing εφαρμόζει TN και οικολογικό σχεδιασμό στην κατασκευή μαγειρικών συστημάτων

χαμηλών εκπομπών. Αυτές οι λύσεις, βραβευμένες με διεθνή βραβεία όπως τα Ashden Awards, έχουν προσελκύσει σημαντικές επενδύσεις και εξάγονται πλέον διεθνώς, αναδεικνύοντας τη δυναμική των πράσινων τεχνολογιών στη βιώσιμη παραγωγή (Reuters, 2025). Τέλος, **στη Ρουμανία**, ο κρατικός οργανισμός AFIR αξιοποιεί τεχνολογίες Ρομπωτικής Αυτοματοποίησης Διαδικασιών (RPA) για την επιτάχυνση της έγκρισης επενδυτικών σχεδίων στον αγροτικό τομέα. Το σύστημα μείωσε τον διοικητικό χρόνο κατά 784 ημέρες κατά μέσο όρο και βελτίωσε σημαντικά τη διαχείριση άνω των 5 δισ. ευρώ ευρωπαϊκών πόρων (European Commission, 2024; Reuters, 2024).

Αυτά τα παραδείγματα τεκμηριώνουν ότι η εφαρμογή TN στην αγροτική παραγωγή δεν είναι μόνο τεχνολογική καινοτομία, αλλά στρατηγικός παράγοντας για την επίτευξη πράσινης μετάβασης, ψηφιακής αναβάθμισης και κοινωνικής ανταποδοτικότητας. Για περιοχές όπως η Κρήτη, η υιοθέτηση τέτοιων πρακτικών προσφέρει συγκεκριμένα οφέλη σε επίπεδο βιωσιμότητας, εξωστρέφειας και ανθεκτικότητας.

V. Προκλήσεις και Θεσμικές Παρεμβάσεις στην Κρήτη

Η μετάβαση προς ένα αγροτικό μοντέλο βασισμένο στην Τεχνητή Νοημοσύνη (TN) και τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης προϋποθέτει συντονισμένες παρεμβάσεις σε θεσμικό, τεχνολογικό και εκπαιδευτικό επίπεδο. Η Κρήτη, ως περιφέρεια με πλούσια αγροδιατροφική δραστηριότητα και ενεργό επιστημονικό οικοσύστημα, καλείται να αντιμετωπίσει συγκεκριμένες προκλήσεις μέσω στρατηγικών μεταρρυθμίσεων. Στους τομείς των **ψηφιακών δεξιοτήτων, της εκπαίδευσης πολιτών, της χρηματοδότησης και την ανάπτυξη συνεργειών και καινοτομίας**, οι προκλήσεις είναι ιδιαίτερα επιτακτικές.

A. Δεξιότητες και Εκπαίδευση

Σύμφωνα με την Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την Ψηφιακή Δεκαετία, το 52,4 % των Ελλήνων πολιτών κατέχει βασικές ψηφιακές δεξιότητες (European Commission, 2024). Το ποσοστό αυτό είναι μικρότερο σε σχέση με τον ευρωπαϊκό μέσο όρο και υποδεικνύει την ανάγκη ενίσχυσης των ψηφιακών δεξιοτήτων, ιδιαίτερα στους τομείς της γεωργικής τεχνολογίας και της διαχείρισης δεδομένων. Σε αγροτικές περιοχές, η υιοθέτηση καινοτόμων πρακτικών καθίσταται δυσχερής λόγω της έλλειψης γνώσεων σε ζητήματα όπως ο χειρισμός τεχνολογιών, η χρήση αισθητήρων πεδίου και η ανάλυση γεωργικών δεδομένων. Προτείνεται η θεσμοθέτηση περιφερειακών Κέντρων Ψηφιακής Εκπαίδευσης για Αγρότες (Digital Agricultural Training Hubs), σε συνεργασία με Πανεπιστήμια όπως το Πολυτεχνείο Κρήτης, το Πανεπιστήμιο Κρήτης και το Γεωπονικό Πανεπιστήμιο, με στοχευμένα πιστοποιημένα προγράμματα κατάρτισης.

B. Χρηματοδότηση και Διοικητική Υποστήριξη

Παρά τα σημαντικά εργαλεία χρηματοδότησης όπως ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (RRF), τα δάνεια της ΕΤΕπ και τα προγράμματα ΕΣΠΑ, οι αγρότες και οι μικρομεσαίες αγροδιατροφικές επιχειρήσεις συχνά δεν έχουν πρόσβαση σε αυτούς λόγω διοικητικών εμποδίων, έλλειψης πληροφόρησης και πολύπλοκων διαδικασιών (Τράπεζα της Ελλάδος, 2024). Υπάρχει σήμερα πιεστική ανάγκη για απλοποίηση των διαδικασιών αξιολόγησης και έγκρισης, ανάπτυξη «έξυπνων» πλατφορμών αιτήσεων που υποστηρίζονται από TN, αλλά και ενίσχυση των δομών στήριξης στα επιμελητήρια και τους δήμους. Επιπλέον, απαιτείται η δημιουργία μικροχρηματοδοτικών σχημάτων ειδικά προσαρμοσμένων στις ανάγκες των μικρών παραγωγών και συνεταιρισμών που επιθυμούν να επενδύσουν στις νέες τεχνολογίες.

Γ. Συνεργασίες και Καινοτομία

Η Κρήτη έχει ήδη ένα οικοσύστημα συνεργασιών μεταξύ των ερευνητικών και παραγωγικών φορέων, αλλά χρειάζεται να το ενισχύσει και να το οργανώσει στρατηγικά. Το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων (MAICh), το Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας (ITE) και το ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ, μπορούν να παρέχουν την τεχνογνωσία, τις υποδομές και τους ανθρώπους για την ανάπτυξη πιλοτικών έργων έξυπνης γεωργίας και σύνδεσης επιχειρήσεων με την τεχνολογία. Η θεσμική ενίσχυση των θερμοκοιτίδων καινοτομίας και συνεργασίας, όπως το «Agri-Tech Crete Cluster», μπορεί να δράσει καταλυτικά στην προτυποποίηση, δοκιμή και εμπορευματοποίηση των καινοτομιών, αυξάνοντας την προσβασιμότητα της Κρήτης στα διεθνή ερευνητικά και χρηματοδοτικά δίκτυα (MAICh, 2024). Τέλος, η δημιουργία αγροδιατροφικών εργαστηρίων ζωντανής εφαρμογής με τη συμμετοχή αγροτών, ερευνητών και εταιρειών, θα επιτρέψει τη συνεχή προσαρμογή της καινοτομίας στις τοπικές ανάγκες.

VI. Συμπεράσματα

Η Κρήτη διαθέτει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις ώστε να αποτελέσει πρότυπο βιώσιμης αγροτικής ανάπτυξης στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου: πλούσιο φυσικό κεφάλαιο, υψηλή αγροτική τεχνογνωσία, ενεργή πανεπιστημιακή και ερευνητική κοινότητα, αλλά και ώριμες τοπικές επιχειρηματικές δομές. Η ενσωμάτωση τεχνολογιών Τεχνητής Νοημοσύνης (TN) ενισχύει την ικανότητα της περιφέρειας να επιτύχει έναν ταυτόχρονο μετασχηματισμό: **περιβαλλοντικό, παραγωγικό και κοινωνικό**. Η TN δεν αποτελεί πλέον απλώς μια τεχνολογική επιλογή, αλλά συνιστά βασική συνιστώσα της στρατηγικής για ανθεκτική και ανταγωνιστική γεωργία. Από την πρόβλεψη ασθενειών και την έξυπνη άρδευση έως την ιχνηλασιμότητα και την πιστοποίηση, οι εφαρμογές της TN ενδυναμώνουν τους παραγωγούς, μειώνουν τους πόρους και ενισχύουν τη διαφάνεια στην αλυσίδα αξίας. Για την πλήρη αξιοποίηση αυτής της δυναμικής, προτείνο-

νται συγκεκριμένες στρατηγικές παρεμβάσεις, όπως η **Δημιουργία Περιφερειακού Στρατηγικού Πλάνου «AI4AgroCrete»**, με συμμετοχή της Περιφέρειας, των ΑΕΙ, των αγροτικών φορέων και της κοινωνίας των πολιτών. Το σχέδιο θα συντονίζει έργα ΤΝ στον αγροτικό τομέα, με οδικούς χάρτες, δείκτες επίδοσης και δυνατότητα αξιολόγησης. Επιπλέον, η **Θεσμοθέτηση Clusters Αγροτεχνολογίας** με Επίκεντρο την ΤΝ, αξιοποιώντας τη δυναμική υφιστάμενων θεσμών (ΜΑΙCh, ΙΤΕ, ΕΛΓΟ-ΔΗΜΗΤΡΑ) για την ίδρυση συνεργατικών σχηματισμών που θα προωθούν καινοτομία, πρόσβαση σε κεφάλαια και διεθνοποίηση. Τέλος, η **Υλοποίηση Πιλοτικών Έργων Ευφυούς Γεωργίας**, με έμφαση στην ιχνηλασιμότητα προϊόντων (μέσω blockchain και αισθητήρων), την άρδευση ακριβείας (με μετεωρολογικά και μικροκλιματικά δεδομένα), και την κλιματική πρόβλεψη (μέσω AI-enabled συστημάτων).

Με τις κατάλληλες πολιτικές, τη θεσμική συνεργασία και τη συνεχή στήριξη των παραγωγών, η Κρήτη έχει τη δυνατότητα να καταστεί διεθνής κόμβος πράσινης καινοτομίας στην αγροδιατροφή, διαμορφώνοντας ένα νέο πρότυπο βιώσιμης αγροτικής παραγωγής στην Ανατολική Μεσόγειο.

Βιβλιογραφία

1. Agreeena. (2023). *How to earn carbon credits in agriculture?* Agreeena. Retrieved from <https://agreeena.com/news/how-to-earn-carbon-credits-in-agriculture/>

2. Agreeena. (2025). *Agreeena achieves Verra registration landmark for soil carbon project.* Retrieved from <https://agreeena.com/news/press-release-agreeena-achieves-verra-registration-landmark-for-soil-carbon-market/>

3. Alexakis, D. D., Tapoglou, E., Vozinaki, A.-E., & Tsanis, I. K. (2019). *Integrated use of satellite remote sensing, artificial neural networks, field spectroscopy, and GIS in estimating crucial soil parameters in terms of soil erosion.* *Remote Sensing*, 11(9), 1106. <https://doi.org/10.3390/rs11091106>

4. Ali Rohan, Muhammad Saad Razaq, Md. Junayed Hasan, Furqan Asghar, Ali Kashif Bashir & Tania Dot-torini. (2024). *Application of deep learning for livestock behaviour recognition: A systematic literature review.* *Computers and Electronics in Agriculture*, 224, Article 109115. <https://doi.org/10.1016/j.compag.2024.109115>

5. Brundtland Commission. (1987). *Our Common Future.* Oxford University Press. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>

6. Charlebois, S., Latif, N., Ilahi, I., Sarker, B., Music, J., & Vezeau, J. (2024). *Digital Traceability in Agri-Food Supply Chains: A Comparative Analysis of OECD Member Countries.* *Foods*, 13(7), 1075. <https://doi.org/10.3390/foods13071075>

7. Chowdhury, H., Argha, D. B. P., & Ahmed, M. A. (2023). *Artificial Intelligence in Sustainable Vertical Farming.* *arXiv preprint.* <https://arxiv.org/abs/2312.00030>

8. Das, S. K., & Nayak, P. (2024). *Integration of IoT AI powered local weather forecasting: A Game Changer for Agriculture.* *arXiv.* <https://arxiv.org/abs/2501.14754>

9. DigiFarm & Foundation for Research and Technology - Hellas (FORTH). (2025). *Advancing Agricultural Sustainability in Crete.* Retrieved from <https://digifarm.io/blog/advancing-agricultural-sustainability-in-crete>

10. European Commission. (2023). *Unleashing the Potential of Europe's Small Businesses.* Retrieved from https://single-market-economy.ec.europa.eu/news/unleashing-potential-europes-small-businesses-2023-09-28_en

11. European Commission. (2024). *Digital Decade Country Report – Greece.* Publications Office of the European Union. <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/factpages/greece-2024-digital-decade-country-report>

12. Foundation for Research and Technology – Hellas (FORTH). (2024). *Participation in smart agriculture initiatives in Crete.* Retrieved from <https://www.forth.gr>

13. John Deere. (2024). *See & Spray™ Select | Precision Ag.* Διαθέσιμο στο John Deere US: <https://www.deere.com/en/sprayers/see-spray-select/>

14. Mediterranean Agronomic Institute of Chania (MAICh). (2024). *Innovation in Sustainable Agriculture and Agri Tech.* <https://www.iamc.ciheam.org>

15. Raihan, A. (2024). *A review of Artificial Intelligence (AI) for Sustainable Agriculture.* *International Conference on Digitalization and Artificial Intelligence in Agricultural Management.* https://www.researchgate.net/publication/386989366_A_Review_of_Artificial_Intelligence_AI_for_Sustainable_Agriculture

16. Reis, B. R., Nguyen, T., Sujani, S., & White, R. R. (2023). *Open Source Wearable Sensors for Behavioral Analysis of Sheep Undergoing Heat Stress.* *Applied Sciences*, 13(16), 9281. <https://doi.org/10.3390/app13169281>

17. Reuters. (2025). *With the right support, green solutions can thrive and power a better world.* Reuters Sustainability. <https://www.reuters.com/sustainability/society-equity/with-right-support-green-solutions-can-thrive-power-better-world-2025-06-10>

18. Reuters. (2024). *Romanian state agency turns to AI to help farmers tap EU funds.* Reuters Technology. <https://www.reuters.com/business/finance/romanian-state-agency-turns-ai-help-farmers-tap-eu-funds-2024-03-25/>

19. Simitzis, P., Tzanidakis, C., Tzamaloukas, O., & Sossidou, E. (2022). *Contribution of precision livestock farming systems to the improvement of welfare status and productivity of dairy animals.* *Dairy*, 3(1), 12–28. <https://doi.org/10.3390/dairy3010002>

20. Stefanidis, S., Alexandridis, V., & Ghosal, K. (2022). *Assessment of Water Induced Soil Erosion as a Threat to Natura 2000 Protected Areas in Crete Island, Greece.* *Sustainability*, 14(5), 2738. <https://doi.org/10.3390/su14052738>

21. Taiwo, G. A., Alameer, A., & Mansouri, T. (2024). *Review of farmer centered AI systems technologies in livestock operations.* *CABI Reviews*, 19(1). <https://doi.org/10.1079/cabireviews.2024.0038>

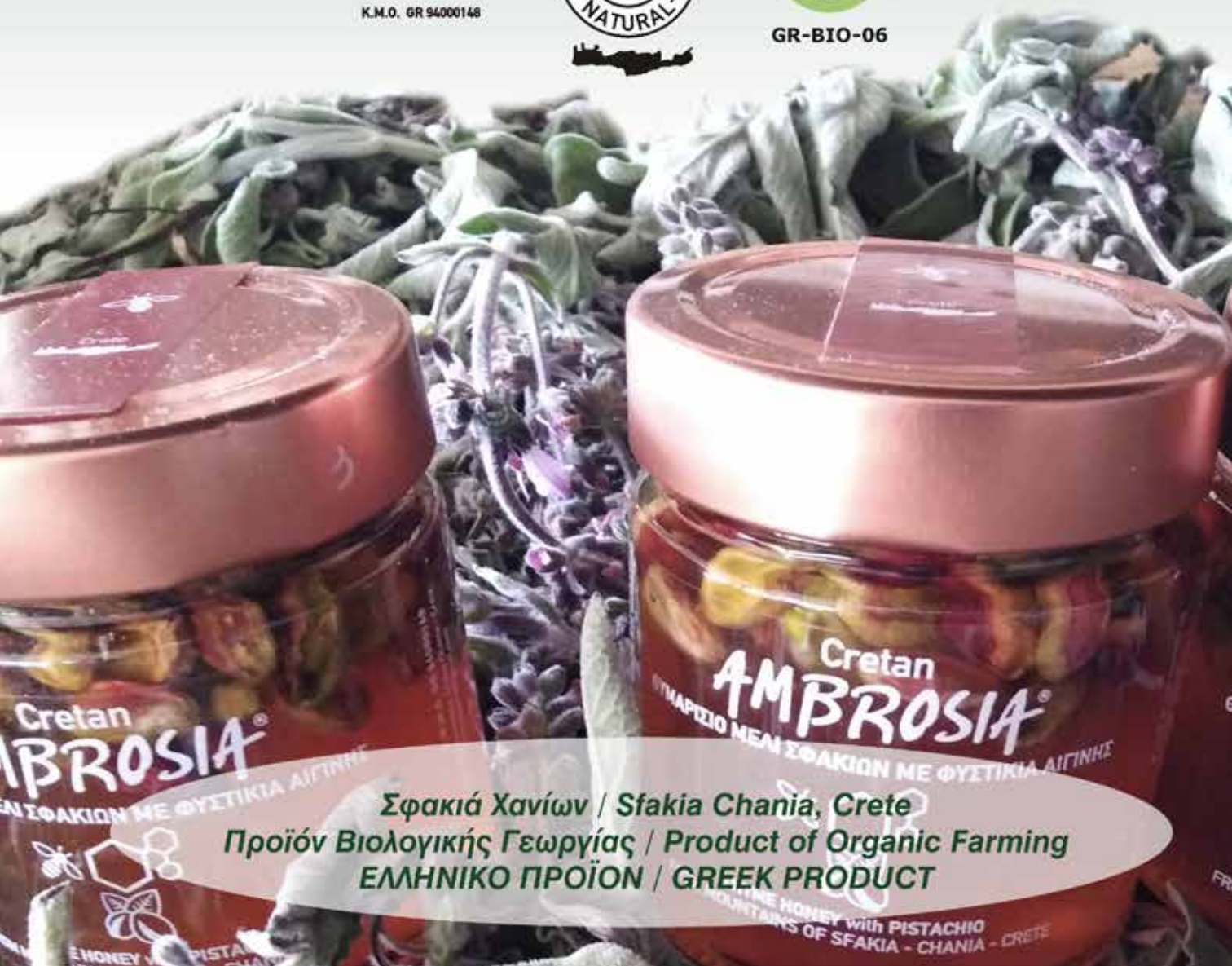
22. Τράπεζα της Ελλάδος. (2024). *Έκθεση του Διοικητή για το 2024.* <https://www.bankofgreece.gr/Publications/ekthdkth2024.pdf>

Cretan Herbs & Spices from Sfakia

BIO Cretan AMBROSIA®

GR-BIO-06

Σφακιά Χανίων / Sfakia Chania, Crete
Προϊόν Βιολογικής Γεωργίας / Product of Organic Farming
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΡΟΪΟΝ / GREEK PRODUCT

70 Χρόνια Καινοτομίας στην Εφοδιαστική Αλυσίδα

Σε μια εποχή που η παγκόσμια εφοδιαστική αλυσίδα βρίσκεται στο επίκεντρο των εξελίξεων, κάποιες εταιρείες ξεχωρίζουν όχι μόνο για την ανθεκτικότητα, αλλά και για το όραμα που τις οδηγεί. Η Roussakis Supplies είναι μία από αυτές. Με ιστορία που ξεπερνά τις επτά δεκαετίες – ξεκινώντας το 1953 ως οικογενειακή επιχείρηση και εξελισσόμενη σε διεθνή ηγέτη στον βιομηχανικό και ναυτιλιακό εξοπλισμό – η Roussakis ενσαρκώνει την επιτυχία που πηγάζει από την αφοσίωση στην ποιότητα και την εξυπηρέτηση.

Είχαμε την ευκαιρία να συνομιλήσουμε με τον Αθανάσιο Ρουσσάκη και να εμβαθύνουμε στην πορεία της εταιρείας. Από την αρχική της φιλοσοφία μέχρι την παγκόσμια παρουσία σε πάνω από 30 λιμάνια, και από τα μοναδικά προϊόντα της έως τις στρατηγικές προσαρμογές στις σύγχρονες προκλήσεις, αυτή η συνέντευξη αποκαλύπτει γιατί η Roussakis παραμένει στην κορυφή. Ετοιμαστείτε να ανακαλύψετε πώς η τεχνολογία, η καινοτομία και ένα ξεκάθαρο όραμα διαμορφώνουν την κληρονομιά μιας εταιρείας που είναι κυριολεκτικά παντού: «From Ship to Shore, We Supply More».

Αθανάσιος Ρουσσάκης

Η Roussakis Supplies έχει μια μακρά ιστορία. Ποιο είναι το όραμα που καθοδηγεί την εταιρεία σήμερα και πώς έχει εξελιχθεί από την ίδρυσή της;

Η Roussakis Supplies ξεκίνησε ως οικογενειακή επιχείρηση το 1953, με εξειδίκευση στους βιομηχανικούς και ιατρικούς αέριες. Το όραμά μας έκτοτε παραμένει σταθερό: να παρέχουμε αξιόπιστες λύσεις υψηλής ποιότητας στον βιομηχανικό και ναυτιλιακό εξοπλισμό, προσαρμοσμένες στις απαιτήσεις κάθε πελάτη, από τη στεριά έως τη θάλασσα.

Σήμερα, με παρουσία σε πάνω από 30 λιμάνια παγκοσμίως και πελάτες που περιλαμβάνουν ναυτιλιακές εταιρείες, ναυπηγεία, διυλιστήρια, εταιρείες logistics, ξενοδοχεία, recycling industries και airline services, το όραμά μας επεκτείνεται: να αποτελούμε τον πιο εξειδικευμένο και πλήρη προμηθευτή για κάθε κρίσιμο τομέα της βιομηχανικής και ναυτιλιακής εφοδιαστικής αλυσίδας. Είμαστε περήφανοι για αυτή την εξέλιξη, που βασίζεται στις γερές βάσεις που έθεσαν οι ιδρυτές μας.

Ποια είναι τα κύρια προϊόντα ή υπηρεσίες που προσφέρει η Roussakis και τι τα ξεχωρίζει από τον ανταγωνισμό στην αγορά;

- Η Roussakis Supplies εξειδικεύεται στην προμήθεια ενός ευρέος φάσματος προϊόντων, όπως:
- Βιομηχανικά, Ιατρικά και Ναυτιλιακά Αέρια (οξυγόνο, ασετυλίνη, άζωτο, μείγματα).
 - Συστήματα Διανομής Αερίων & Επιθεώρησης (OX/AC).
 - Εξοπλισμός Κοπής και Συγκόλλησης (MIG, TIG, Plasma).
 - Μηχανήματα Υψηλής Πίεσης (water blasters 500 bar).
 - Εργαλεία Χειρός & Ηλεκτρικά Εργαλεία 110V/220V.
 - Μέσα Ατομικής Προστασίας (PPE), αναπνευστικά & ανιχνευτές αερίων.
 - Καταναλώσιμα και Χημικά Καθαρισμού για Πλοία (cargo hold chemicals).
 - ADR Εξοπλισμός και Εγκεκριμένοι Μεταλλικοί Κλωβοί.

Αυτό που μας ξεχωρίζει είναι η πληρότητα του stock, η αμεσότητα εξυπηρέτησης σε call vessels, οι πιστοποιήσεις RightShip & OCIMF, καθώς και η επίσημη αντιπροσώπευση κορυφαίων brands όπως EWM, Abicor Binzel, Messer, Riland, Duramask, Optrel, Markal και άλλων. Προσφέρουμε όχι μόνο προϊόντα, αλλά ολοκληρωμένες λύσεις.

Ποιες είναι οι βασικές στρατηγικές που ακο-

λουθείτε για να διατηρήσετε την ανταγωνιστικότητα της εταιρείας στην ελληνική και διεθνή αγορά;

Η στρατηγική μας βασίζεται σε τρεις άξονες: Ποιότητα & Πιστοποιήσεις: Συνεργαζόμαστε μόνο με πιστοποιημένους οίκους και παρέχουμε εγκεκριμένα προϊόντα, συμμορφωμένα με διεθνείς κανονισμούς (RightShip, OCIMF, ISO, ADR). Η αδιάλειπτη τήρηση προτύπων είναι μη διαπραγματεύσιμη.

Άμεση Διαθεσιμότητα: Διατηρούμε πάνω από 30.000 κωδικούς σε stock, ώστε να εξυπηρετούμε άμεσα παραγγελίες εντός Ελλάδας αλλά και σε διεθνή λιμάνια όπως Σιγκαπούρη, Ρότερνταμ, Ντουμπάι, Χιούστον, Μαϊάμι και άλλα. Η ταχύτητα είναι ζωτικής σημασίας στον κλάδο μας.

Εξειδικευμένες Λύσεις: Δημιουργήσαμε νέα division για τεχνικές υπηρεσίες, επιθεωρήσεις συστημάτων διανομής αερίων και συγκολλήσεις εν πλω, συνεργαζόμενοι με πιστοποιημένους τεχνικούς σε παγκόσμια δίκτυα. Αυτό μας επιτρέπει να προσφέρουμε ολιστική υποστήριξη στους πελάτες μας.

Ποιες είναι οι κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζετε στον κλάδο του βιομηχανικού και ναυτιλιακού εξοπλισμού, και πώς τις αντιμετωπίζετε;

- Οι σημαντικότερες προκλήσεις είναι:**
- Η πολυπλοκότητα των logistics & τελωνειακών διαδικασιών για διεθνείς αποστολές.
 - Οι απαιτήσεις για κανονιστική συμμόρφωση, που διαρκώς αυστηροποιούνται (π.χ. OCIMF).
 - Ο ανταγωνισμός από πολυεθνικές με μεγάλα αποθέματα και παγκόσμια δίκτυα.

Η απάντησή μας είναι η προσαρμοστικότητα: δημιουργήσαμε δικά μας logistics hubs και συνεργασίες με ship chandlers σε στρατηγικά λιμάνια. Παράλληλα, η στενή σχέση με τους πελάτες, η άμεση επικοινωνία και η παροχή custom λύσεων μας δίνουν στρατηγικό πλεονέκτημα. Πιστεύουμε ακράδαντα στη δύναμη της προσωπικής σχέσης και της εξατομικευμένης εξυπηρέτησης.

Ποιος είναι ο ρόλος της τεχνολογίας και της ψηφιοποίησης στη λειτουργία και την ανάπτυξη της εταιρείας ώστε να ενσωματώνετε την καινοτομία στα προϊόντα και τις υπηρεσίες σας;

- Η τεχνολογία αποτελεί αναπόσπαστο κομμάτι της λειτουργίας μας. Έχουμε αναπτύξει:
- Digital monitoring (Barcode system) συστημάτων αερίου.

- CRM & ERP εργαλεία για real-time παρακολούθηση παραγγελιών και αποθεμάτων.
- Online τεχνικά manuals & data sheets διαθέσιμα για τους πελάτες μας.
- Video previews προϊόντων με δυναμικό βιομηχανικό ύφος για όλα τα social formats (YouTube 16:9, Instagram 1:1 & 9:16).

Επιπλέον, επενδύουμε συνεχώς στην εκπαίδευση του προσωπικού, ώστε να υιοθετούνται γρήγορα νέες τεχνολογίες και να παρέχονται τεχνικές λύσεις σε πραγματικό χρόνο. Η καινοτομία είναι ένας διαρκής κύκλος μάθησης και εφαρμογής.

Κλείνοντας, κύριε Αθανάσιε Ρουσσάκη, ποιο είναι το όραμά σας για τη μακροπρόθεσμη κλη-

ρονομιά της Roussakis;

Το όραμά μου είναι η Roussakis Supplies να διατηρήσει τον χαρακτήρα μιας οικογενειακής αλλά παγκόσμιας επιχείρησης - που παραμένει κοντά στον πελάτη, σέβεται τις συνεργασίες της και μεταφέρει τεχνογνωσία και ήθος στις επόμενες γενιές.

Θέλουμε η κληρονομιά της Roussakis Supplies να είναι συνώνυμη με την εξειδίκευση, την αξιοπιστία και την ηγετική παρουσία στον τομέα της ναυτιλιακής και βιομηχανικής υποστήριξης. Να θυμούνται ότι **«From Ship to Shore, We Supply More»**. Αυτή είναι η υπόσχεσή μας και το μότο που μας καθοδηγεί.

**Ψηφιακή Πύλη Ενημέρωσης
Προβολής & Δικτύωσης**

**Διακεκριμένη Επιχειρηματική
Επικοινωνία**

Αξιοπιστία • Εμπιστοσύνη
cretanbusiness.gr

μέχρι σήμερα... **ηλιαχτίδα** ΠΑΓΚΡΗΤΙΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΓΟΝΕΩΝ & ΦΙΛΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΜΕ ΝΕΟΠΛΑΣΙΑ με την δική σας στήριξη...

Μέχρι σήμερα η Ηλιαχτίδα έχει προσφέρει στο Πα.Γ.Ν.Η. δωρεές άνω του ποσού των 1.257.643 ευρώ

Η σημαντική στήριξη της Ηλιαχτίδας προς τους ωφελούμενους της κατά την χρονική περίοδο 2011-2020 ξεπέρασαν το ποσό των 700.000 ευρώ.

 Έχει κατασκευάσει και δωρίσει στο Πα.Γ.Ν.Η. τον Παιδικό Ξενώνα Φιλοξενίας "η Ηλιαχτίδα" όπου παρεχεται δωρεάν διαμονή στους γονείς των παιδιών που νοσηλεύονται.

Ο Παιδικός Ξενώνας Φιλοξενίας "η ηλιαχτίδα" από το 2013 έως σήμερα έχει φιλοξενήσει περισσότερες από 90 οικογένειες, καλύπτοντας παράλληλα τις βασικές ανάγκες διαμονής τους.

 Φροντίζει για την εύρυθμη διαχείριση και λειτουργία του Ξενώνα σε συνεργασία με τη Διοίκηση του Πα.Γ.Ν.Η., χρηματοδοτώντας μέρος των λειτουργικών του δαπανών (μισθοδοσία προσωπικού, έξοδα συντήρησης, προμήθεια βασικών τροφίμων και ειδών). Για το σκοπό αυτό η Ηλιαχτίδα έχει διαθέσει περισσότερα από 150.000 ευρώ (2013-σήμερα).

Για το διάστημα 2016 -2020 η Ηλιαχτίδα έχει δεχτεί και καλύψει περισσότερα από 650 οικονομικά αιτήματα που αφορούν σε ιατρικές ή άλλες δαπάνες.

 Έχει ανακαινίσει και εξοπλίσει πλήρως ένα παιδότοπο στον χώρο της Κλινικής Αιματολογίας - Ογκολογίας Παίδων του Πα.Γ.Ν.Η.

Η εξωνοσοκομειακή ψυχολογική στήριξη των μελών των οικογενειών των πασχόντων παιδιών κατά το χρονικό διάστημα 2016 -2020 ξεπερνά τις 2000 συνεδρίες.

 Ανέλαβε το κόστος της διαμόρφωσης και του πλήρους εξοπλισμού 2 θαλάμων για Μεταμόσχευση Μυελού των Οστών στην Κλινική Αιματολογίας - Ογκολογίας Παίδων του Πα.Γ.Ν.Η.

Έχει δημιουργήσει Μητρώο Εθελοντών δотών αιμοπεταλίων και αίματος για την στήριξη των οικογενειών στην εύρεση κατάλληλων δотών αιμοπεταλίων όσο και στην αντιμετώπιση ελλείψεων ζωτικής σημασίας.

 Ανέλαβε το κόστος της αγοράς μηχανήματος σταδιακής κατάψυξης, απαραίτητο για την επεξεργασία των μοσχευμάτων.

 Ανέλαβε, κατά τα έτη 2007-2015, το κόστος μισθοδοσίας, ποσού 60.900 ευρώ της παιδοψυχολόγου η οποία είχε διατεθεί στην Κλινική Αιματολογίας-Ογκολογίας Παίδων του Πα.Γ.Ν.Η.

Το 2019 η Ηλιαχτίδα προχώρησε στη δημιουργία μιας Δομής Ψυχοκοινωνικής Στήριξης, πρωτοποριακής στην Ελλάδα, που λειτουργεί υπό την εποπτεία του Τμήματος Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Κρήτης, παρέχοντας δωρεάν συνεδρίες ψυχολογικής ενδυνάμωση στους μικρούς ασθενείς και στα μέλη των οικογενειών τους.

Τα έσοδα του Συλλόγου προέρχονται από συνδρομές μελών, δωρεές, χορηγίες και από κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις που η Ηλιαχτίδα οργανώνει ή συμμετέχει.

Κάλεσε από σταθερό ή κινητό και στήριξε το έργο της Ηλιαχτίδας

19850*

...μια Ηλιαχτίδα για κάθε παιδί σε όλο το νησί!!!

Στην Ηλιαχτίδα είμαστε όλοι εθελοντές. Γονείς και φίλοι παιδιών με καρκίνο,αφοσιωμένοι στην εξυπηρέτηση του σκοπού του Συλλόγου, χωρίς καμία οικονομική αμοιβή με απεριόριστη Αγάπη και Σεβασμό στα παιδιά και στις οικογένειες τους.

*Χρέωση από σταθερό: 2,60€ με ΦΠΑ και τέλος σταθερής τηλεφωνίας
Χρέωση από κινητό: 2,48€ με ΦΠΑ και εφαρμόζεται επιπλέον τέλος κινητής τηλεφωνίας με βάση το λογαριασμό του καταναλωτή

www.iliachtida.org | info@iliachtida.org | +30 281 034 2544 | iliachtidacrete | Iliachtida Pancretan NGO | iliachtida_pancretan_ngo

DIMITRA

Φυσικά Καλλυντικά με Βιολογικά Συστατικά

Εντομοαπωθητικό

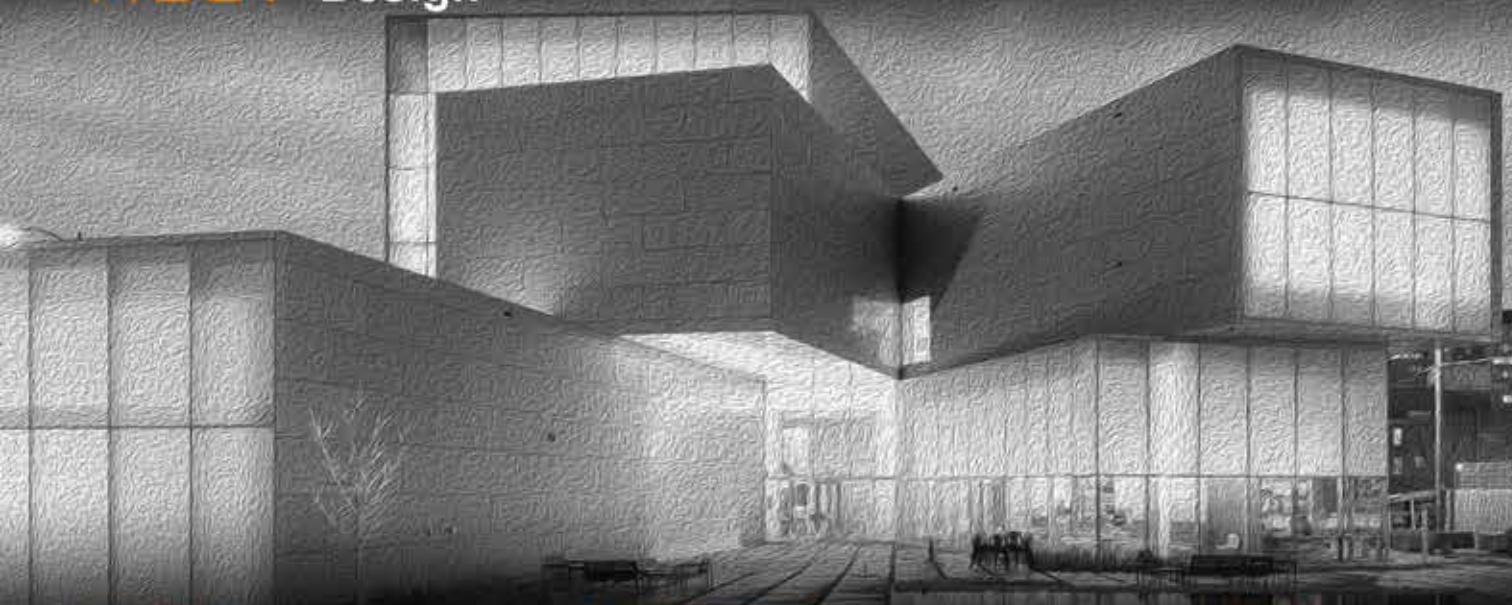

Λοσιόν σώματος
με αλόη & καλέντουλα

www.dimitra-balsam.com

info@dimitra-balsam.com

TEL: +30 6979 476 129

EXHIBITION SERVICES

SHOPFITTING SERVICES

EVENT SERVICES

We are proud that well-know customers rely on our services on regular basis and would be happy to add you to our list.

Βερδώνης

SABO SA

Zambelis LIGHTS

ALFA FROST A.E.

Donapack Packaging

JCB UNITRACK

I. ZAKARIAS A.E.

isomat building quality

mantis

MICHOS ONE SOURCE INDUSTRIAL AIR SOLUTIONS

Gatzelakis

ekol

Das home

Pharmathen

BAKER MASTER Οι ειδικές διατάξεις

ammos

INTERCOMI FOODS

Λυκάκης

KEDIMA

GREENWICH POLO CLUB

Pitenis

OLIVALOE natural cosmetics

BISCONO

DOMAINE COSTA LAZARIDI

KEDIMA

MITSUKO

MINΩΙΚΗ

ΕΛΛΗΝΟΚΟΙΝΩΝΙΚΗ

NB LIGHTING Outdoor Lighting Solutions

Μπάφρας

MANAKAS FRANKFURT

BODY ACTION PERFORMANCE

Agronuts

GEARUP FITNESS EQUIPMENT

as lounas

VCUEE

gemma

BIOVET

FAMILLA

InoxStyle

Ορεκωμάς

... and others